

Emberiza cineracea زرده پره رخ زرد

Cinereous Bunting

توکی: ساری بوغاز ساری کوبینک، کردی: سورپهی لاجانگ زهرد

Morphological characteristics: 16-17 cm length and 25-29 cm wing-span. A rather large bunting. Shares pale eye-ring, moustachial stripe, and throat-patch with other buntings but differs by more uniform olive and yellow remainder of plumage. Sexes almost similar with little seasonal variation. Adult male shows olive-green head and malar stripe, contrasting with sulphur-yellow eye-ring, supercilium and throat-patch; upperparts brown-grey with green tinge and slightly darker grey streaking, rump grey. Wings grey-brown, lesser upper wing-coverts olive-grey, median coverts centred black and tipped yellow-white, forming distinct wing-bar. Greater coverts also centred black, with olive-grey tips, forming indistinct lower wing-bar. Tail black-brown, with greyish margins to central feathers and white ends to outer feathers. Underparts bright sulphur-yellow, tinged grey-green on breast and flanks and on centres of undertail-coverts. Bill blue-grey (not pink as in relatives) and legs flesh-brown. Non-breeding male shows greyer head, with rufous tinge to feathers on upperparts. Female shows browner head, greyish olive upperparts, cap, mantle, and scapulars with dusky streaks (without male's contrast in colour between cap and mantle); underparts extensively buff-yellow, more buff-brown on breast and flanks. Juvenile rather uniform grey-brown on head and upperparts and buff-white on underparts, heavily streaked on breast and flanks.

Biological characteristics: Prefers dry stony and rocky slopes with sparse bushes and scattered trees in high mountains; also seen on semi-desert bushlands on migration. Solitary, but sometimes in small groups outside breeding season. Behaviour similar to Ortolan Bunting *E. hortulana*; wary and difficult to spot. Feeds on seeds and small invertebrates. Breeding starts late April. Probably monogamous. Nest a cup of dry stems and leaves, lined with rootlets and hair, built on ground in shelter of rocks and bushes. Usual clutch 4-6 short sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, white with grey-blue tinge, spotted black-brown and pale grey, 20.5x17 mm in size. Incubation period unknown. Chicks downy and altricial. No more data available on breeding.

Distribution and abundance: A local and scarce summer visitor to western Zagros in Ilam, Kordestan, and Kermanshah. Also recorded in the past on Kabudan Island (Lake Urumiyeh), in the highlands of Lorestan and Khuzestan, and on Greater Tunb Island (Hormozgan).

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۶ تا ۱۷ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۹ سانتی متر است. زرده پره‌ای به نسبت درشت‌جثه است و همانند سایر زرده پره‌ها حلقه دور چشمها، نوار شاری و گلی زرد روشن دارد ولی به واسطه بدن یکدست زرد زیتونی تا حدی از سایرین تشخیص داده می‌شود. نر و ماده تقریباً هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرندۀ نر بالغ در دورۀ جوجه‌آوری روتنه و شانه‌ها خاکستری قهوه‌ای کمرنگ با ته رنگ سبز و همراه با رگه‌رگه تیره ظریف و دمگاه خاکستری دیده می‌شود. بالها خاکستری قهوه‌ای، پوشش‌های کوچکتر روی بالها زیتونی مایل به خاکستری و پوشش‌های میانی در مرکز سیاه و در نوک خود زرد مایل به سفید هستند که نوار بالی مشخصی تشکیل می‌دهند. همچنین مرکز پوشش‌های بزرگتر سیاه و نوک آنها زیتونی خاکستری است که نوار بالی نامشخص پایینی را روی بالها به وجود می‌آورد. دم، قهوه‌ای مایل به سیاه، حاشیۀ پرهای مرکزی آن مایل به خاکستری و دو جفت پرهای کناری آن در انتها سفید هستند. زیرتنه زرد روشن است و سینه، پهلوها و مرکز پوشش‌های زیر دم ته رنگ خاکستری سبز دارد. منقار خاکستری تا آبی خاکستری و پاها قهوه‌ای گوشتی است. در خارج از این دوره، سر خاکستری‌تر است و حاشیۀ پرهای روتنه ته رنگ خرمایی دارد. پرندۀ ماده بالغ سر قهوه‌ای‌تر و روتنه زیتونی مایل به خاکستری همراه با رگه‌رگه تیره بیشتر دارد. زیرتنه نیز زرد نخودی و در سینه و پهلوها قهوه‌ای‌تر است. در پرندۀ نابالغ سر و روتنه خاکستری قهوه‌ای و زیرتنه سفید نخودی همراه با رگه‌رگه سیاه فراوان در سینه و پهلوها دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: دامنه‌های خشک سنگی و سنگلاخی با بوته‌ها و درختان پراکنده واقع در کوهستانهای مرتفع را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و در زمان مهاجرت به صورت عبوری در بوته‌زارهای مناطق نیمه‌کوبیری نیز دیده می‌شود. در خارج از دورۀ جوجه‌آوری به تنهایی یا در گروه‌های کوچک دیده می‌شود. رفتار شایسته شباهت زیادی به «زرده پره سر زیتونی» دارد، پر جنب‌وجوش و محتاط است و کمتر به چشم می‌آید. از بذر گیاهان و بی‌مهره‌های کوچک تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت در دامنه‌های پر شیب مناطق مرتفع و کوهستانی و با پوشش بوته‌ای تنک آغاز می‌شود. احتمالاً تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از ساقه‌های خشک و برگهاست که آن را روی زمین در پناه صخره‌ها و گیاهان بنا می‌کند و درونش را با ریشکها و مو می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش تخم نیمه بیضی کوتاه، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید و با سایه‌ای به رنگ آبی خاکستری، با لکه‌های قهوه‌ای مایل به سیاه و خاکستری کمرنگ و به ابعاد ۱۷ × ۵ × ۲۰ میلی‌متر می‌گذارد. طول دورۀ تغذیه تخمها ناشناخته است. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. اطلاعات بیشتری در خصوص دورۀ پرورش جوجه‌ها در دست نیست.

پراکنش و فراوانی: به صورت محلی تابستان‌گذران کمیاب نواحی غربی زاگرس در استانهای ایلام، کردستان و کرمانشاه است. همچنین در گذشته دور از جزیره کبودان در دریاچه ارومیه، برخی مناطق کوهستانی و مرتفع در استانهای لرستان و خوزستان و جزیره تنب بزرگ در استان هرمزگان سید شده است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۵ تا ۱۶٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۳ تا ۲۹ سانتی‌متر است. زرده‌پره‌ای متوسط‌جثه و باریک اندام است که شباهت زیادی به «زرده‌پره سر آبی» و «زرده‌پره سر خاکستری» دارد ولی پرنده نر به واسطه سر سبز مایل به خاکستری، نوار شاربلی، چانه و گلوی زرد (نه بلوطی سبز) و همچنین حلقه چشمی مایل به زرد (نه سفید) از گونه اول تفکیک می‌شود. همچنین «زرده‌پره سر خاکستری» به واسطه نوار شاربلی، چانه و گلوی سفید نخودی، سینه خرمایی بلوطی و پوشش‌های زیر دم سفید از این گونه قابل تفکیک است. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ سر، پس گردن، گردن و نوار گونه‌ای سبز زیتونی با ته رنگ خاکستری دارد. روتنه خاکستری قهوه‌ای همراه با رگه‌رگه سیاه فراوان دارد و در دمگاهش رگه‌رگه کمتری دیده می‌شود. بالها قهوه‌ای مایل به سیاه، پوشش‌های کوچکتر روی بالها مایل به خاکستری، نوک پوشش‌های میانی و حاشیه و نوک پوشش‌های بزرگتر سفید مایل به کرم رنگ است. دم قهوه‌ای خاکستری، حاشیه پره‌های مرکزی دم بلوطی و حاشیه پره‌های کناری آن سفید است. زیرتنه بلوطی نارنجی است که در شکم و پوشش‌های زیر دم کمرنگتر به نظر می‌رسد. پاها و منقار صورتی هستند. در خارج از این دوره، تارک سر و بخش بالایی سینه خاکستری‌تر به نظر می‌رسد. پرنده ماده بالغ شبیه به نر ولی نسبت به آن مات‌تر و سر قهوه‌ای‌تر همراه با رگه‌رگه بیشتر دارد. تارک سر، نوار گونه‌ای و سینه همراه با رگه‌رگه تیره ظریف است و زیرتنه لکه‌لکه نواضح دارد. پرنده نابالغ نسبت به بالغها روتنه قهوه‌ای‌تر با رگه‌رگه بیشتر دارد، صورت و زیرتنه نخودی مایل به سفید است و فاقد رنگ سبز زیتونی در سر و رنگ زرد در گلو است.

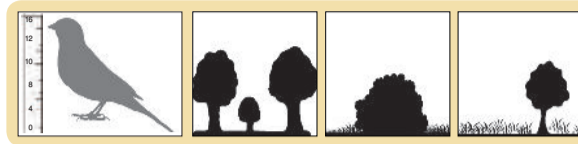
ویژگیهای زیستی: در درختزارهای باز و دامنه‌های کوهستانی پایین دست پوشیده از علفها و درختان پسته، بوت‌زارها، کشتزارهایی با درختان پهن‌برگ پراکنده و باغها به سر می‌برد. در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب به تنهایی و در سرزمینهای زمستان‌گذرانی و در زمان مهاجرت در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. پرنده‌ای محتاط و بی سروصدا است، پروازی سبک و روان دارد و معمولاً در فواصل کوتاه بین بوت‌ها چند متر پرواز می‌کند و سپس فرود می‌آید. بیشتر از بی‌مهره‌ها و همچنین از بذر گیاهان به ویژه در خارج از دوره جوجه‌آوری تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت و به صورت منزوی یا در گروه‌های کوچک متشکل از چند جفت در مناطق باز با پوشش علفی کوتاه و پراکنده، کشتزارها، زمینهای بایر با پوشش علفی بلند، بوت‌زارها و یا حاشیه درختزارها آغاز می‌شود. تک همسر و گاهی چند همسر (یک نر با دو ماده) است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از علفه و ریشکها است که آن را روی زمین بین پوشش علفی یا زیر بوت‌ها بنا می‌کند و درونش را با الیاف نرم گیاهی و مو می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی کمرنگ، مایل به صورتی، بنفش یا خاکستری، با خالها یا لکه‌های خاکستری و به ابعاد ۱۵٫۷ × ۲۰ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۱ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۰ تا ۱۵ روز طول می‌کشد. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: تابستان‌گذران معمول مناطق مرتفع و مرطوب آذربایجان، البرز و شمال خراسان و مهاجر عبوری به نسبت معمول نواحی جنوبی دریای خزر، شمال خراسان، اطراف تهران و نواحی جنوب غربی کشور است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

زرده پرده سر زیتونی Ortolan Bunting

توکی: یاشیل باش ساری کوبنک، کردی: سورپه‌ی سه زره ییتونی، لری: جیکزن

Morphological characteristics: 15-16.5 cm length and 23-29 cm wing-span. A medium-sized slender bunting, very similar to Cretzschmar's Bunting *E. caesia* and Grey-necked Bunting *E. buchanani*; male distinguished from the former by greyish green head, yellow (not dark chestnut) moustachial stripe, chin, and throat, and yellowish (not white) eye-ring. Grey-necked Bunting distinguished from this species by buff-white moustachial stripe, chin, and throat, chestnut-rufous breast, and white under tail-coverts. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult male shows grey-tinged olive-green head, nape, neck, and malar stripe. Moustachial stripe, chin, and throat yellow. Upperparts brown-grey, heavily streaked black, rump more faintly streaked brown. Wings black-brown, lesser upper wing-coverts greyish, tips of median and greater coverts cream-white. Tail grey-brown, fringes of central tail-feathers chestnut, and outer feathers with white wedge on tip. Underparts orange-chestnut, paler on belly and under tail-coverts. Legs and bill pink. Adult female like male but duller and browner and more heavily streaked on head. Crown, malar stripe, and breast finely streaked and underparts indistinctly spotted. Juvenile browner above with heavier streaking, face and underparts buff-white, and no olive-green visible on head and no yellow on throat.

Biological characteristics: Prefers open woodlands and slopes of low mountains covered with grass and pistachio trees, bushland, cultivated fields fringed by scattered trees, and orchards. Mostly solitary outside breeding season, but forms small groups in winter quarters and on migration. Wary and quiet, retiring rapidly into bush when disturbed. Flight light and fluent. Feeds mostly on invertebrates, but outside breeding season mainly on seeds. Breeding starts early May. Monogamous, sometimes polygamous (one male and two females). Nest a cup of grass and rootlets, lined with plant down and hair, built on ground in herbage or under bush. Usual clutch 4-6 sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue, pinkish, purple, or grey, spotted and blotched with grey, 20×15.7mm in size. Eggs hatch after 11-14 days. Chicks downy and altricial. Fledging period 10-15 days. Usually two clutches laid annually.

Distribution and abundance: A common summer visitor to humid uplands in Azarbaijan, Alborz, Golestan and northern Khorasan. Also a common passage migrant in the south Caspian region, northern Khorasan, Tehran area, and south-western Iran.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Emberiza stewarti زرده پره سر سفید

White-capped Bunting

ترکی: آغ باش ساری کونیک، کردی: سورپه‌ی سه رسیبی

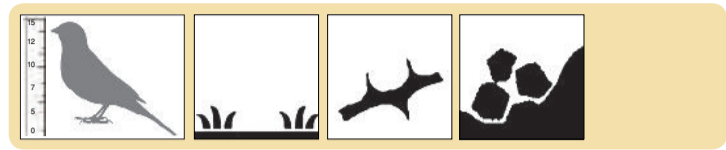
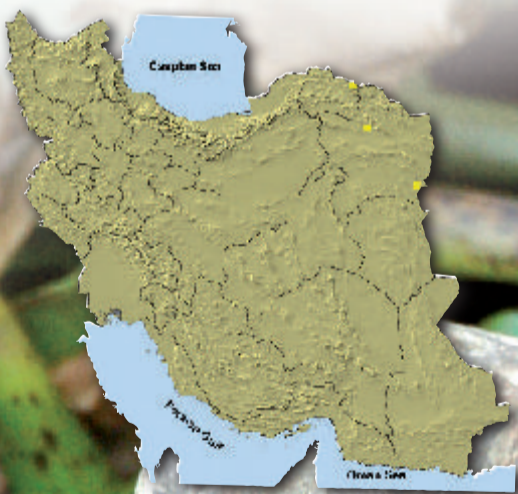

Morphological characteristics: 14.5-15 cm length, wing-span 7.8-8.2 cm in males and 7.2-8.1 cm in females. A medium-sized bunting, combining grey, chestnut, and black colours as Pine Bunting *E. leucocephalos*, but black pattern on head more simplified and mantle to upper tail-coverts as well as lower breast uniform deep chestnut, almost without dark streaking. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult breeding male shows ash-grey to grey-white head, neck, and throat, broad black eye-stripe running from base of bill to nape, and black patch on chin and throat extending into thin stripe below ear-coverts. Upperparts and rump chestnut, tail black-brown with long white wedges on tips of the two outer feathers. Lower breast and flanks chestnut, merging gradually into white of mid-belly to under tail-coverts. In fresh plumage, autumn, the pattern of head and body is partly obscured by grey-olive and buff feather-fringes. Female rather nondescript, but well-streaked, with grey-brown head, cream-white lore and eye-ring, and brown ear-coverts and side of neck. Upperparts dull grey-brown with dark grey streaks, rump rufous-chestnut. Tail brown with white outer feathers. Chin and throat buff, upper breast chestnut with dark streaks extending to flanks, remaining underparts buff-white. Juvenile like female but with no chestnut on breast.

Biological characteristics: Prefers dry and barren rocky slopes and canyons, provided with a sparse cover of coarse grass and with scattered low bushes, juniper-scrub, or some occasional pine, walnut, or oak trees. Solitary or in scattered colonies when breeding, but forms small groups in winter, sometimes with other buntings. Feeds mainly on seeds, but mostly arthropods taken in breeding season.

Distribution and abundance: A vagrant; recorded once in juniper forest in Kopet Dagh Mountains, Khorasan, in June 1973. Zarudny listed it as a vagrant in winter in southern Khorasan and a scarce passage migrant in Harir Rud valley.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴.۵ تا ۱۵ سانتی‌متر، طول بال در نرها ۷.۸ تا ۸.۲ سانتی‌متر و در ماده‌ها ۷.۲ تا ۸.۱ سانتی‌متر است. زرده‌پره‌ای متوسط‌جنه به رنگهای خاکستری، بلوطی و سیاه و تا حدی شبیه به «زرده‌پره گونه سفید» است ولی به واسطه الگوی ساده‌تر رنگ سیاه روی سر، رنگ بلوطی یکدست روتنه تا پوشش‌های روی دم و همچنین رنگ بلوطی یکدست در بخش پایینی سینه که تقریباً فاقد رگه‌گه تیره است، از آن متمایز می‌شود. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری تارک سر خاکستری تا سفید خاکستری و نوار چشمی پهن سیاه رنگی دارد که از قاعده منقار تا پس سر امتداد یافته است. گونه‌ها سفید و چانه و گلو سیاه دیده می‌شود. روتنه و دمگاه بلوطی، دم قهوه‌ای تیره و پرهای کناری آن سفید هستند. بخش پایینی سینه و پهلوها بلوطی و مابقی زیرتنه سفید است. در خارج از این دوره، رنگ بدن مات‌تر همراه با سایه زیتونی خاکستری به نظر می‌رسد و حاشیه پرهای بدن نخودی هستند. پرنده ماده بالغ رنگ آمیزی واضحی ندارد، بدن رگه‌گه است، سر قهوه‌ای مایل به خاکستری، فاصله چشمها تا منقار و همچنین حلقه دور چشمها سفید کرم و گوشپرها و دو طرف گردن قهوه‌ای است. روتنه قهوه‌ای خاکستری همراه با رگه‌گه خاکستری تیره است و دمگاه بلوطی خرمایی دیده می‌شود. دم نیز قهوه‌ای و پرهای کناری آن سفید است. چانه و گلو نخودی دارد، بخش بالایی سینه بلوطی همراه با رگه‌گه تیره است که تا پهلوها ادامه دارد و مابقی زیر تنه نیز سفید نخودی است. پرنده نابالغ شبیه به ماده بالغ است ولی رنگ بلوطی روی سینه را ندارد.

ویژگیهای زیستی: دامنه‌های سنگی و صخره‌ای خشک و بایر یا پوشیده از علوفه را ترجیح می‌دهد. زمستانها اغلب در گروههای کوچک، گاهی همراه با دیگر زرده‌پرها یافت می‌شود. بیشتر از بذر گیاهان و در دوره جوجه‌آوری تا حد زیادی از بندپایان تغذیه می‌کند.

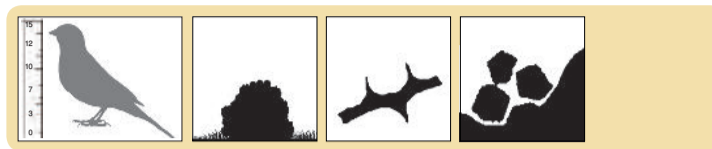
پراکنش و فراوانی: به صورت سرگردان از کوههای کپه‌داغ در شمال خراسان گزارش شده است. بنا به گزارش «زارودنی»، زمستانها به صورت سرگردان در نواحی جنوبی خراسان و همچنین به صورت مهاجر عبوری کمیاب در دره هریرود یافت می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

زرده پره سر آبی *Emberiza caesia*

Cretzschmar's Bunting

توکی: گوی باش ساری کونیک، کردی: سوپره‌ی سه رشین

Morphological characteristics: 14-15.5 cm length and 23-26.5 cm wing-span. A medium-sized bunting, grey-blue and chestnut in colour, slightly similar to Ortolan Bunting *E. hortulana* and Grey-necked Bunting *E. buchanani*; male distinguished from the former by dark grey-blue head, dark chestnut (not yellow) moustachial stripe, lore, chin, and throat, and white (not yellowish) eye-ring. Grey-necked Bunting distinguished from this species by buff-white moustachial stripe, chin, and throat, chestnut-rufous breast, and white under tail-coverts. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult male shows blue-grey head, nape, neck, malar stripe, and breast. Lore, moustachial stripe, chin, and throat dark chestnut, eye-ring white. Upperparts rufous, boldly streaked dark. Wings rufous, lesser upper wing-coverts more grey, tips of median and greater coverts and margins of tertials orange-chestnut, but base and inner webs of tertials black. Tail also rufous. Underparts chestnut-rufous and breast grey-blue, with rather distinct demarcation line. Bill light red in breeding season, becoming dull pink in winter. Female similar to male but cap, breast, and flanks streaked grey-brown, throat buff-white, and side of neck and breast grey, streaked dark brown on centre of breast. Underparts paler with pink-buff spots. Juvenile resembles juvenile of Ortolan Bunting, but rump more rufous, crown tinged grey (not green), and eye-ring and throat-patch white (not yellow).

Biological characteristics: Prefers shrubby or wooded stony and rocky slopes below 1300 m. When overlapping with Ortolan Bunting, occupies drier and more barren slopes, moving to meadows, steppe, cultivated fields, and orchards in winter. Behaviour very similar to Ortolan and Grey-necked buntings but not as shy. Flight low above ground, gliding on few-meter distances between bushes, with tail held up. Feeds mostly on seeds and small invertebrates.

Distribution and abundance: Two birds observed among migrating Ortolan Buntings on 9 April 1978 at Gachsaran (Kohqilyueh). Said to have been collected in early 20th century in Zagros, but exact location unknown and no specimen retained. Perhaps a very scarce autumn migrant in these regions but needs further surveys.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

1

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴ تا ۱۵٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۳ تا ۲۶٫۵ سانتی‌متر است. زرده‌پره‌ای متوسط‌جثه به رنگهای آبی خاکستری و بلوطی که تا حدی شبیه به «زردپره سر زیتونی» و «زردپره سر خاکستری» است ولی پرندۀ نر به واسطۀ سر آبی خاکستری پر رنگ، نوار شاری و فاصلۀ چشمها تا منقار، چانه و گلوی بلوطی سیر (نه زرد) و همچنین حلقۀ چشمی سفید (نه مایل به زرد) از گونه اول تفکیک می‌شود. همچنین «زردپره سر خاکستری» به واسطۀ نوار شاری، چانه و گلوی سفید نخودی، سینۀ خرمایی لوطی و پوشش‌های زیر دم سفید از این گونه قابل تشخیص است. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرندۀ نر بالغ سر، پس گردن، گردن، نوار گونه‌ای و سینۀ آبی خاکستری دارد. روتنه خرمایی همراه با رگه‌گۀ تیره‌متر اکم است. بالها خرمایی، پوشش‌های کوچکتر روی بالها بیشتر خاکستری، نوک پوشش‌های میانی و بزرگتر و همچنین حاشیۀ شاهپره‌های سومین بلوطی نارنجی و قاعده یا مرکز آنها سیاه است. دم نیز خرمایی رنگ دیده می‌شود. زیرتنه بلوطی خرمایی است و مرز مشخصی با سینۀ آبی خاکستری رنگش دارد. منقار در دورۀ جوجه‌آوری قرمز روشن و در زمستان به صورتی کمرنگ می‌گراید. پرندۀ ماده تا حدی شبیه به نر است ولی تارک سر، سینۀ و پهلوها قهوه‌ای خاکستری همراه با رگه‌گۀ تیره، گلوی سفید نخودی، دو طرف گردن و سینۀ خاکستری و مرکز سینۀ با رگه‌گۀ قهوه‌ای تیره دارد. زیرتنه، روشنتر همراه با لکه‌های نخودی مایل به صورتی دیده می‌شود. پرندۀ نابالغ شباهت زیادی به نابالغ «زردپره سر زیتونی» دارد ولی دمگاه خرمایی‌تر، تارک سر با سایه خاکستری (نه سبز) و حلقۀ دور چشمها و گلو سفید (نه زرد) دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: در دامنه‌های سنگی و صخره‌ای با پوشش گیاهی بوته‌ای یا درختی در ارتفاعات پایینتر از ۱۳۰۰ متر به سر می‌برد. هنگامی که زیستگاه این گونه و «زردپره سر زیتونی» همپوشانی کند، دامنه‌های سنگی و صخره‌ای خشکتر و بایرتر را اشغال می‌کند و زمستانها در علفزارها، استپها، کشتزارها و باغهای موجود در مناطق خشک را اشغال می‌کند. رفتارش شباهت زیادی به «زردپره سر زیتونی» و «زردپره سر خاکستری» دارد ولی کمتر خجالتی است. در ارتفاع کم پرواز می‌کند و هنگام پرواز بین بوته‌ها چند متری بال‌باز روی می‌کند و در این زمان دم را بالا نگه می‌دارد. بیشتر از بذر گیاهان و بی‌مه‌ره‌های کوچک تغذیه می‌کند.

پراکنش و فراوانی: این پرندۀ توسط «زارودنی» در زمستان سال ۱۹۱۱ میلادی در زاگرس صید شد ولی جزئیات بیشتری از مکان و وضعیت آن در دست نیست. همچنین در فروردین سال ۱۳۵۷ دو فرد دیگر در منطقۀ گچساران در استان کهگیلویه و

بویراحمد در بین دسته‌ای از «زردپره‌های سر زیتونی» مهاجر دیده شد. احتمالاً مهاجر عبوری بسیار کمیاب پاییزه در این مناطق است اما نیاز به بررسی بیشتر دارد.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

2

زرد پره راهراه *Emberiza striolata*

Striolated Bunting

توکی: بز بوغاز ساری کوبنک، کردی: سورپه ری ری

Morphological characteristics: 13-14 cm length and 21.5-26 cm wing-span. A rather small bunting with black and white stripes, chestnut-brown upperparts, and grey and buff-rufous underparts, resembling a small Rock Bunting *E. cia* in general colours and pattern, but with bicoloured grey-and-yellow bill, white sub-moustachial stripe, black spots on grey breast, paler buff belly, and no white on tail. Sexes almost similar with little seasonal variation. Adult male shows grey head, neck, and upper breast, with black and white stripes. Cap grey-white with fine dark grey streaks, supercilium, stripe below eye, and malar stripe white, stripe through eye and moustachial stripe black. Upperparts cinnamon-grey, mantle and scapulars distinctly streaked black, rump and upper tail-coverts uniform. Wings rufous-brown, with scapulars and greater upper wing-coverts black-brown on centre and rufous on margins; no white wing-bars. Tail black-brown, rufous on margins of outer feathers, without white. Chin, throat, and upper breast dull grey, heavily spotted and streaked. Lower breast, belly, and under tail-coverts uniform grey-buff. Bill dusky-brown on upper mandible and yellow on lower mandible; legs brown. Female paler and duller than male, but dark stripes on head and upperparts greyer and less sharply defined. Juvenile resembles female but distinguished by wholly dusky-horn bill.

Biological characteristics: Prefers rocky slopes, cliffs, gorges at border of steppe and semi-desert, bare or covered with sparse vegetation, generally away from human habitation; in winter, sometimes descends to cultivated fields and lowlands. Wary and difficult to spot; solitary or pair-wise when breeding, mostly in small flocks outside breeding season. Flight fast. Feeds on seeds, especially grass seeds, but also invertebrates taken in breeding season; forages with short hops on ground. Breeding starts early March. Monogamous. Nest a shallow cup of twigs, rootlets, and branches, lined with hair, wool, and plant down, built in fissures and crevices in rocks or buildings or on ground under short bush. Usual clutch 3, sometimes 2-4, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, white or tinged blue or green, spotted and blotched purple-grey, dark brown, or purple-brown, 20×15 mm in size. Chicks downy and altricial, leave nest in 17-19 days, still fed by male parent for 14-21 days. Usually 3, rarely 4, clutches laid annually.

Distribution and abundance: A rather scarce resident of rocky hills in Sistan-Baluchestan, Hormozgan, and Persian Gulf coast west to Bandar-e Asaluyeh (Bushehr). Occurs lower down in winter, recorded in southern Fars and southern Kerman.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۳ تا ۱۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۱.۵ تا ۲۶ سانتی‌متر است. زردپره‌ای به نسبت کوچک‌جثه با سر راه‌راه سیاه و سفید، روتنه قهوه‌ای بلوطی و زیرتنه خاکستری و خرمایی نخودی و تا حدی شبیه به «زردپره کوهی» است ولی به واسطه منقار خاکستری و زرد رنگ، نوار زیر شاری سفید رنگ، خاله‌های سیاه روی سینه خاکستری، شکم نخودی کم‌رنگ و فقدان رنگ سفید در دم از آن متمایز می‌شود. نر و ماده تقریباً هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ سر، گردن و بالای سینه خاکستری همراه با نوارهای سیاه و سفید است. تارک سر سفید خاکستری و رگه‌رگه خاکستری تیره نازکی دارد. نوار ابرویی و نوار گونه‌ای سفید و نوار چشمی و نوار شاری سیاه رنگ است. روتنه خرمایی قهوه‌ای همراه با رگه‌رگه تیره، دم‌گاه و پوشش‌های روی دم نیز به همین رنگ ولی بدون رگه‌رگه دیده می‌شود. بالها نیز قهوه‌ای خرمایی و پرهای شانه و پوشش‌های بزرگتر روی بالها در مرکز، قهوه‌ای سیاه و در حاشیه خرمایی هستند. دم قهوه‌ای مایل به سیاه و حاشیه پرهای کناری آن خرمایی است. چانه، گلو و بخش بالایی سینه، سنی رنگ و خالها و رگه‌رگه سیاه فراوانی دارد. بخش پایینی سینه، شکم و پوشش‌های زیر دم یکدست نخودی خاکستری است. منقار در نیم‌نوک بالایی قهوه‌ای دودی و در نیم‌نوک پایینی زرد و پاها قهوه‌ای هستند. پرنده ماده بالغ کم‌رنگتر و مات‌تر از نر بوده و نوارهای روی سر و روتنه کمتر مشخص است. پرنده نابالغ تا حد زیادی شبیه به ماده است ولی به واسطه منقار یکدست شاخی دودی از آن قابل تشخیص است.

ویژگیهای زیستی: در دامنه‌های سنگلاخی در کوهستانهای دور افتاده و دره‌های تنگ و باریک سنگی و صخره‌ای در حاشیه استپها و نواحی نیمه‌بیابانی فاقد پوشش گیاهی یا همراه با پوشش گیاهی پراکنده و اغلب دور از نواحی انسانی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و در زمستان گاهی به کشتزارها و دشتهای کم‌ارتفاع مهاجرت می‌کند. پرنده‌ای خجالتی است، به سختی دیده می‌شود و در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب در دسته‌های کوچک به دور هم جمع می‌شوند. پرواز سریع به همراه فرودی سبک دارد. با جست‌وخیزهای کوتاه روی زمین به تغذیه از بذر گیاهان به ویژه علفها می‌پردازد و در دوره جوجه‌آوری از بی‌مهرها نیز استفاده می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اسفند و با تشکیل قلمرو یا عدم تشکیل آن در مناطق خشک نزدیک به سکونتگاههای انسانی آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای کم‌عمق از سرشاخه‌ها، ریشکها و ساقه‌های گیاهان است که آن را در حفره‌ها و شکافهای ساختمانها و صخره‌ها، لبه ساختمانی یا روی زمین در زیر بوته‌های کوتاه بنا می‌کند و درونش را با مو، پشم و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً سه و گاهی دو تا چهار تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید یا با ته رنگ آبی یا سبز، با خالها و لکه‌های خاکستری مایل به بنفش، قهوه‌ای تیره یا قهوه‌ای مایل به بنفش و به ابعاد ۱۵ × ۲۰ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۷ تا ۱۹ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان در حدود ۱۴ تا ۲۱ روز پس از آن توسط پرنده نر تغذیه می‌شوند. معمولاً

سه و به ندرت چهار دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: مقیم به نسبت کمیاب تپه‌ماهورهای صخره‌ای استانهای سیستان و بلوچستان، هرمزگان و سواحل خلیج فارس تا بندر عسلویه است و زمستانها در ارتفاعات پایینتر در جنوب استان فارس و نیز جنوب استان کرمان دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۲ تا ۱۳٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۲ تا ۲۲٫۵ سانتی‌متر است. زرده‌پره‌ای کوچک‌جثه با سر کوچک، تارک سر برافراشته، صورت بلوطی، حلقه سفید دور چشمها، روتنه نخودی تا خاکستری قهوه‌ای رگه‌رگه و منقار کوچک به رنگ خاکستری است. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ تارک سیاه با نوار باریکی به رنگ بلوطی در مرکز آن دارد که تا پس سر امتداد دارد. نوار ابرویی، فاصله چشمها تا منقار و گوشپرها بلوطی و نوار شاری سفید کرم است. روتنه و دمگاه نخودی تا خاکستری قهوه‌ای همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای مایل به سیاه ضخیم در بخش بالایی روتنه و خطوط ظریف در بخش پایینی آن و دمگاه است. پوشپرها کوچکتر روی بالها قهوه‌ای خاکستری، نوک پوشپرها میانی مایل به سفید است که نوار بالی روشنی تشکیل می‌دهد و نوک پوشپرها بزرگتر نیز نخودی روشن است و نوار بالی پایینی را تشکیل می‌دهد. دم نیز قهوه‌ای تیره و نوک آنها سفید است. چانه بلوطی و زیرتنه سفید است و رگه‌رگه مایل به سیاه فراوانی در سینه و پهلوها دارد. در پرنده نابالغ روتنه نخودی مایل به زرد است و زیرتنه رگه‌رگه بیشتر و متراکمتر دارد.

ویژگیهای زیستی: در علفزارهای واقع در دامنه تپه‌ها، دشته‌ها و کشتزارها به سر می‌برد و زمستانها اغلب در اراضی مرطوب و اطراف پیکره‌های آبی دیده می‌شود. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و اغلب در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. پروازی سبک و سریع شبیه به سهره‌های کوچک دارد و حرکات موجی شکلش کمتر به چشم می‌آید. بیشتر از بذر گیاهان و در دوره جوجه‌آوری از بی‌مهره‌ها نیز تغذیه می‌کند.

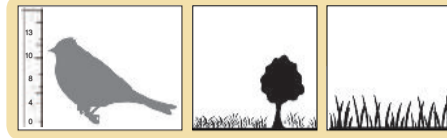
پراکنش و فراوانی: وضعیت این پرنده در کشور چندان مشخص نیست. فقط دو گزارش از حضور این پرنده در کشور در گذشته دور در دست است، یک عدد در زمستان سال ۱۹۴۰ میلادی از استان کرمان و یک عدد نیز در پاییز سال ۱۹۵۲ میلادی در دشت تیر تاش در شهرستان بهشهر در استان مازندران صید شده است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Emberiza pusilla زرده پره کوچک

Little Bunting

ترکی: کیچیک ساری کوینگ، کردی: سورپه‌ی بچووک

Morphological characteristics: 12-13.5 cm length and 22-22.5 cm wing-span. The smallest bunting of Iran, with small head, slight crest, conspicuous rufous side of head contrasting with narrow white eye-ring, streaked buff to brown-grey upperparts, and small grey bill. Sexes similar with no seasonal variation. Adult shows black crown with narrow chestnut median crown-stripe which extends to nape. Supercilium, lore, and ear-coverts chestnut and moustachial stripe cream-white. Upperparts greyish olive, boldly streaked black-brown on mantle and narrowly on back and rump. Lesser upper wing-coverts brown-grey, tips of median coverts whitish, forming distinct upper wing-bar, and pale buff tips to greater coverts form lower wing-bar. Tail black-brown, white at tip. Chin chestnut, underparts white with dense blackish streaks on breast and flanks. Juvenile yellow-buff above and more heavily streaked below.

Biological characteristics: Occupies hillside meadows, cattle ranges, and cultivated fields in winter, usually on damp ground or near water. Gregarious outside breeding season, mostly forming small flocks. Flight light and rapid, resembling small finches, but with less noticeable undulations. Feeds mostly on plant seeds, also on invertebrates in breeding season.

Distribution and abundance: A vagrant, only recorded twice in winter: one individual collected in Kerman in February 1940 and another in Tir-Tash plain near Behshahr (Mazandaran) in December 1952.

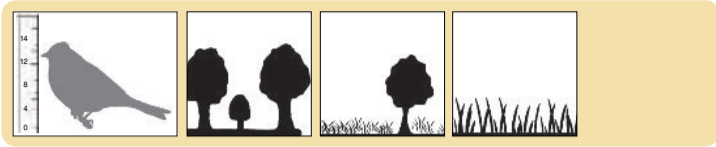
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Emberiza rustica زرده پره حنایی

Rustic Bunting

ترکی: خینالی ساری کوینگ، کردی: سورره‌ی خنه‌یی

Morphological characteristics: 13-14.5 cm length and 21-25 cm wing-span. A medium-sized bunting, white, black, and dark chestnut in colour, showing slight crest. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult breeding male shows black head with whitish median crown-stripe, white spot on nape, white supercilium, and white spot on rear of ear-coverts. Upperparts dark rufous streaked with buff and black, rump chestnut-rufous spotted buff. Flight-feathers black-brown with light brown streaks, lesser upper wing-coverts chestnut and buff, median and greater coverts mostly black with white tip, forming wing-bars, greater coverts with rufous outer fringes. Tail black with white wedge on tips of the two outer feathers. Chin and throat white, breast chestnut-rufous, and flanks boldly streaked chestnut-rufous merging into chestnut on upperparts; rest of underparts uniform white. Bill lead-grey, pale pink on base of lower mandible; legs brown-pink. Non-breeding male shows duller plumage, rufous, brown, and buff head, buff fringes to upperparts, flanks, and rump, and buffish wing-bars. Female similar to non-breeding male but slightly duller, with buff-rufous fore-supercilium and lore, dark brown ear-coverts, and more densely buff-fringed rump. Juvenile shows more evenly streaked black-and-buff cap, brown lore, ear-coverts, and upper mantle, greyer well-streaked upperparts, uniform rufous rump, spotted black malar stripe, and white underparts with rufous streaks on breast and flanks.

Biological characteristics: Prefers open marshland and damp meadows alternated with bush and reeds, in winter also on open cultivated fields nearby cover. Gregarious outside breeding season. Flight light and fast with rapid wing-beats. Feeds mostly on plant seeds, also on insects and spiders in breeding season.

Distribution and abundance: A very scarce passage migrant and wintering bird in the north and east. Also recorded from Khuzestan and Fars in the past.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۳ تا ۱۴٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۱ تا ۲۵ سانتی‌متر است. زرده‌پره‌ای متوسط‌جثه به رنگهای سفید، سیاه و خرمایی سیر با سر کوچک و تارک سر اندکی برافراشته است. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری سر سیاه دارد، با نوار باریکی به رنگ مایل به سفید در مرکز تارک سر، لکه‌هایی سفید رنگ در پس سر، نوار ابرویی سفید و لکه کوچکی به همین رنگ در عقب گوش‌پرها. روتنه خرمایی سیر همراه با رگه‌رگه نخودی و سیاه و دمگاه خرمایی بلوطی همراه با لکه‌های نخودی دارد. شاهپره‌های پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه و حاشیه آنها قهوه‌ای روشن است، پوشپره‌های کوچکتر روی بالها بلوطی و نخودی، پوشپره‌های میانی عمدتاً سیاه و نوک آنها سفید است که نوار بالی بالایی را شکل می‌دهد. پوشپره‌های بزرگتر نیز سیاه و حاشیه آنها نخودی و در انتها سفید است که نوار بالی پایینی نه چندان واضحی به وجود می‌آورد. دم سیاه و پرها کناری آن سفید هستند. چانه و گلو سفید، سینه خرمایی بلوطی و پهلوها همراه با رگه‌رگه ضخیمی به همین رنگ است که به رنگ بلوطی روتنه متصل می‌شوند و مابقی زیرتنه یکدست سفید است. منقار خاکستری سربی و در قاعده نیم‌نوک پایین صورتی کمرنگ و پاها صورتی قهوه‌ای دیده می‌شوند. در خارج از این دوره رنگ بدن مات‌تر، سر خرمایی، قهوه‌ای و نخودی، روتنه و پهلوها همراه با لکه‌لکه نخودی و نوارهای بالی مایل به نخودی به نظر می‌رسند. پرنده ماده بالغ شبیه به نر در خارج از دوره جوجه‌آوری ولی اندکی مات‌تر است. بخش جلویی نوار ابرویی و فاصله چشمها تا منقار خرمایی نخودی و گوشپرها قهوه‌ای تیره دیده می‌شوند و دمگاه لکه‌لکه بیشتری دارد. پرنده نابالغ سر نخودی‌تر و نوار گونه‌ای سیاه دارد، فاصله چشمها تا منقار، گوشپرها و بخش بالایی روتنه قهوه‌ای است، مابقی روتنه خاکستری‌تر و رگه‌رگه و دمگاه یکدست خرمایی دیده می‌شود. زیرتنه نیز سفید است و سینه و پهلوها رگه‌رگه خرمایی دارد.

ویژگیهای زیستی: علفزارهای مرطوب و تالابی وسیع همراه با بوته‌ها و درختان پراکنده به ویژه با درختان بید، توس و سپیدار را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و در زمستان در نواحی باز نیز دیده می‌شود. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است. پروازی سبک و سریع به همراه بال‌زدنهای سریع دارد. بیشتر از بذر گیاهان و در دوره جوجه‌آوری از حشرات و عنکبوتها نیز تغذیه می‌کند.

پراکنش و فراوانی: مهاجر و زمستان‌گذران بسیار کمیاب شمال و شرق کشور است. همچنین گزارش‌های پراکنده‌ای از مشاهده این پرنده در گذشته دور در استانهای خوزستان و فارس در دست است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرنده‌گان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴ تا ۱۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۱٫۵ تا ۲۴ سانتی‌متر است. زرده‌پره‌ای به نسبت کوچک ولی پرچته به رنگهای زرد، سیاه و بلوطی است. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری صورت، گوشپرها، چانه و گلو سیاه رنگ دارد. بخش عقبی تارک سر، پس گردن، روتنه و دمگاه قهوه‌ای بلوطی است. شاهپره‌های پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه و در حاشیه بلوطی و پوشپره‌های میانی روی بالها سفید هستند و لکه بزرگی روی بالها تشکیل می‌دهند. همچنین پوشپره‌های بزرگتر به رنگ خرمایی و نوک آنها مایل به سفید است که نوار بالی سفید رنگ نه چندان واضحی را شکل می‌دهد. دم قهوه‌ای مایل به سیاه، نوک پرها کناری آن سفید و مابقی پرها حاشیه خرمایی دارند. زیرتنه زرد درخشان است، نوار بلوطی باریکی در سینه دیده می‌شود و دو طرف سینه تا پهلوها رگه‌رگه سیاه دارد. شکم و پوشپره‌های زیر دم سفید نخودی و پوشپره‌های زیر بالها سفید است. منقار صورتی کمرنگ و پاها نیز نارنجی قهوه‌ای هستند. در خارج از این دوره، سیاهی گلو محو می‌شود، سر قهوه‌ای دودی همراه با دو نوار نخودی روی تارک سر و رنگ بلوطی بدن کمرنگتر به نظر می‌رسد. در پرنده بالغ الگوی صورت کاملاً متفاوت از نر دیده می‌شود، سر نخودی است و دو نوار قهوه‌ای تیره در دو طرف تارک سر دارد. همچنین نوار ابرویی پهن مایل به سفید و خط چشمی مایل به سیاه در پشت چشمها دارد و دور گوشپرها نوری به همین رنگ کشیده شده است. روتنه و بالها نیز قهوه‌ای خاکستری است. چانه و گلو مایل به سفید، زیرتنه زرد کمرنگ همراه با رگه‌رگه تیره در دو طرف سینه و پهلوها و پوشپره‌های زیر دم سفید دیده می‌شود. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی صورت روشنتری دارد، زیرتنه نخودی کمرنگ همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای مایل به سیاه فراوان در سینه، نوارهای بالی سفید و مشخص و دمگاه تماماً رگه‌رگه است.

ویژگیهای زیستی: بوته‌زارها و علفزارهای حاشیه تالابها، رودخانه‌ها و دریاچه‌ها، علفزارهای موجود در دره‌های رودخانه‌ها همراه با علفهای بلند و بوته‌ها و درختان بید و توسکای پراکنده را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری در دسته‌های بزرگ به دور هم جمع می‌شوند. پروازی سبک و سریع دارد. از بذر گیاهان به ویژه بذر علفها و همچنین سایر مواد گیاهی و در دوره جوجه‌آوری از بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند.

پراکنش و فراوانی: به صورت مهاجر عبوری کمیاب در نواحی شمالی و شرقی کشور حضور می‌یابد. تاکنون فقط یک پرنده نر در بهار از منطقه بید در استان سیستان و بلوچستان، دو بار در اواخر تابستان از آشوراده در استان مازندران و یک بار از سبزوار در خراسان گزارش شده است.

وضعیت حفاظت: جزء پرنده‌گان آسیب‌پذیر (VU) و دارای ارزش حفاظتی است.

Emberiza aureola زرده پره سینه زرد Yellow-breasted Bunting

توکی: ساری دوش ساری کوینک، کردی: سورپه‌ی سنگ زهرد

Morphological characteristics: 14-15 cm length and 21.5-24 cm wing-span. A rather small but thick-bellied bunting, yellow, black, and chestnut in colour. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult breeding male shows black face, ear-coverts, cheeks, and throat. Rear-crown, nape, upperparts, and rump chestnut-brown. Flight-feathers black-brown with chestnut fringes, median upper wing-coverts white, forming a large wing-patch. Greater coverts rufous with white tips, visible as indistinct wing-bar. Tail black-brown, tipped white on outer feathers and rufous on other feathers. Underparts bright yellow, with fine chestnut band across breast and black streaks on side of breast to flanks. Belly and under tail-coverts buff-white and under wing-coverts white. Bill pale pink and legs brown-orange. Non-breeding adult lacks black on throat and shows dusky grey head with buffish crown-stripes and paler chestnut plumage. Female shows strikingly different face pattern; head buff with two dark brown bars on side of crown, broad whitish supercilium, and blackish stripes behind eye and on cheek partly surrounding pale ear-coverts. Upperparts and wings grey-brown, chin and throat whitish, underparts pale yellow, streaked black on side of breast and flanks, and under tail-coverts white. Juvenile like female but with lighter face, pale buff underparts, densely streaked black-brown breast, distinct pale wing-bars, and wholly streaked rump.

Biological characteristics: Prefers bushlands, herbage surrounding wetlands, rivers, and lakes, and river valley meadows with tall grass and scattered willow and alder. Forms large flocks outside breeding season. Flight light and rapid. Feeds on plant seeds, especially grass, and other plant material, also on invertebrates in breeding season.

Distribution and abundance: A rare passage migrant in the north and east. One male recorded in Bid (Sistan-Baluchestan) in spring; also recorded twice in Ashura Deh (Mazandaran) in late summer and once in Sabzevar (Khorasan) in September.

Conservation status: Globally has been listed as Vulnerable (VU) in IUCN red list and is of conservation values.

Emberiza melanocephala زرده پره سر سیاه

Black-headed Bunting

ترکی: قارا باش ساری کوبنک، کردی: زه رده ز یزه، لری: زردجاشیر

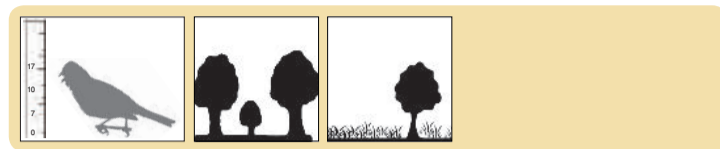
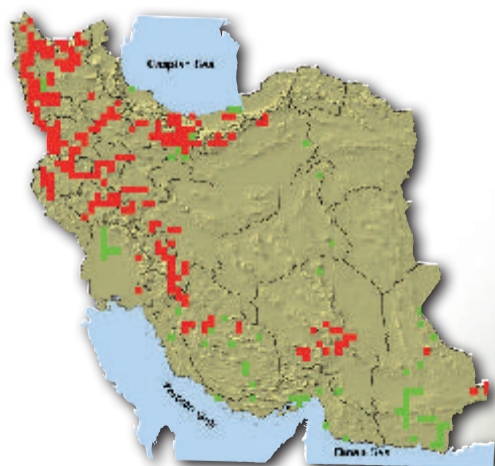

Morphological characteristics: 15.5-17.5 cm length and 26-30 cm wing-span. A large bunting, yellow, black, and chestnut in colour, with heavy and conical grey bill, rather long and dark wings and tail. Female resembles Red-headed Bunting *E. bruniceps*. Hybridizes with Red-headed Bunting, hybrids frequently recorded where ranges meet. Sexes dissimilar, male with seasonal variation. Adult breeding male shows deep black head and face, as if wearing a helmet. Side of neck and upperparts including rump rich chestnut. Wings black with brown feather-fringes, median and greater upper wing-coverts with white tips, forming prominent wing-bars. Tail black-brown, buff-brown on feather-fringes. Underparts and underwing completely deep yellow. Female paler than male, with head mixed grey-buff, upperparts dull brown with grey wash, sometimes tinged chestnut on mantle and rump, streaked black or brown on crown and upperparts, and with chestnut patches on rump; underparts pale yellow. Juvenile and 1st-autumn birds featureless, sandy-grey above with dark brown streaks on mantle and scapulars and with a brighter green rump, and white on underparts with more buff-brown breast and flanks, much as in Red-headed Bunting of same age, though upperparts usually warmer in tone, crown usually more distinctly streaked dark, ear-coverts slightly darker, wing-bars whiter, and underparts slightly more uniform and more yellow, especially on under tail-coverts.

Biological characteristics: Prefers open regions in lowlands and hills, favouring fairly dense patches of thorn bush, low trees, or scrub at places where these are bordered by herb-rich grass-steppe or fields; also, in orchards, groves, or vineyards, in scrub bordering streams or ditches in open country, or on stony slopes with scanty scrub near fields. Gregarious, congregating into large flocks in winter. Flight typical of buntings, strong and with undulating progress. Feeds mostly on seeds and other plant material, also on invertebrates in breeding season. Breeding starts late May, territorial or nesting in small neighbouring groups. Probably polygamous (one male and several females). Nest a cup of grass and plant material on short bush or low tree, lined with hair and soft grass. Usual clutch 4-5, rarely 6-7, sub-elliptical, smooth and glossy eggs, very pale blue or greenish blue, spotted and blotched purple-grey, purple brown, or olive-brown, 22.4x16 mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chicks downy and altricial, leave nest in 10-16 days. Usually two clutches laid annually.

Distribution and abundance: An abundant summer visitor to the north-west, extending east in Alborz to Shahroud and south-western Iran along Zagros to Kerman highlands. Also breeds in small numbers on Taftan Mountain and in eastern Baluchestan. Abundant as spring passage migrant in southern Baluchestan, Persian Gulf coast, and Khuzestan, but generally scarce on autumn passage.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۵.۵ تا ۱۷.۵ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۶ تا ۳۰ سانتی متر است. زرده پره‌ای درشت‌جثه به رنگ‌های زرد، سیاه و بلوطی است و منقاری قوی به رنگ خاکستری و بالها و دم به نسبت بلند و تیره رنگ دارد. پرنده ماده با ماده «زرده پره سر سرخ» شباهت بسیار زیادی دارد به نحوی که آمیختگی به طور معمول بین این دو گونه بروز می‌کند و افراد دورگه حد واسط فراوانی تا کنون گزارش شده است. نر و ماده متفاوت و پرنده نر دارای تغییرات فصلی است. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری سر و صورت سیاه دارد که به شکل کلاه‌خودی روی سر به نظر می‌رسد. دو طرف گردن، شانه‌ها، روتنه و دمگاه بلوطی است. بالها سیاه و حاشیه پره‌های آن قهوه‌ای، پوشش‌های میانی و بزرگتر روی بالها قهوه‌ای بلوطی و نوک آنها سفید است و نوار بالی مشخصی روی بالها تشکیل می‌دهند. دم نیز قهوه‌ای مایل به سیاه و حاشیه پره‌های آن نخودی قهوه‌ای است. زیرتنه و زیر بالها یکدست زرد دیده می‌شود. پرنده ماده بالغ کمرنگتر از نر به نظر می‌رسد، سر نخودی مایل به خاکستری و روتنه قهوه‌ای مات با سایه خاکستری دیده می‌شود. روتنه و دمگاه با ته رنگ بلوطی همراه با رگه‌گه سیاه یا قهوه‌ای روی تارک سر و روتنه است و روی دمگاه لکه‌های بلوطی دارد. زیرتنه نیز زرد کمرنگ دیده می‌شود. پرنده نابالغ روتنه خاکستری سنی همراه با رگه‌گه تیره قهوه‌ای، دمگاه سبز روشن، زیرتنه سفید با سینه و پهلوهای قهوه‌ای نخودی شبیه به «زرده پره سر سرخ» نابالغ دارد ولی به واسطه روتنه قهوه‌ای مایل به قرمز پررنگتر، رگه‌گه تیره بیشتر روی تارک سر، گوش‌پره‌های تیره‌تر، نوار بالی سفیدتر، زیرتنه زردتر و یکدست‌تر به ویژه در پوشش‌های زیر دم، از آن متمایز می‌شود.

ویژگیهای زیستی: مناطق باز مانند کشتزارهای هموار با درختان و بوته‌های پراکنده، درختزارهای باز یا زیر اشکوب بوته‌ای، باغهای زیتون، تاکستانها، بیشه‌زارهای حاشیه رودخانه‌ها و دامنه‌های پوشیده شده با پوشش درختچه‌ای را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای اجتماعی است و زمستانها اغلب در دسته‌های بزرگ به دور هم جمع می‌شوند. پروازی قوی شبیه به سایر زرده پره‌ها دارد که با حرکات موجی شکل همراه می‌شود. بیشتر از بذر گیاهان و سایر مواد گیاهی و در دوره جوجه‌آوری از بی‌مه‌رها نیز تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر اردیبهشت و با تشکیل قلمرو یا در گروه‌های کوچک در مجاورت سایر گروه‌ها در مناطق باز با پوشش لکه‌ای تنک، کشتزارها و گاهی درختزارها آغاز می‌شود. احتمالاً چند همسر (یک نر با چند ماده) است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از علوفه و لاشبرگ است که آن را روی بوته‌های کوتاه و یا درختان کوتاه بنا می‌کند و درونش را با علوفه نرم و مو می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و به ندرت شش تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی بسیار کمرنگ یا آبی مایل به سبز، با خالها و لکه‌های خاکستری مایل به بنفش، قهوه‌ای مایل به بنفش و یا قهوه‌ای زیتونی و به ابعاد ۱۶ × ۲۲.۴ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و در ۱۰ تا ۱۶ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: به تعداد فراوان در نواحی شمال غربی کشور، همچنین شرق البرز تا منطقه شاهرود در استان سمنان و در نواحی جنوب غربی کشور در امتداد زاگرس تا ارتفاعات استان کرمان تا بستان گذرانی می‌کند. همچنین به تعداد اندک در کوه تفتان و منطقه وسیعی در شرق استان سیستان و بلوچستان جوجه‌آوری می‌کند. به تعداد فراوان در زمان مهاجرت بهار در جنوب استان سیستان و بلوچستان، سواحل خلیج فارس و استان خوزستان دیده می‌شود ولی در زمان مهاجرت پاییزه به ندرت دیده می‌شود.

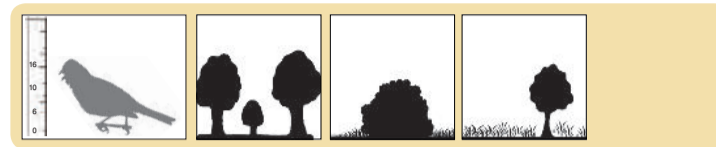
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

زرده پره سر سرخ

Emberiza bruniceps Red-headed Bunting

ترکی: قزل باش ساری کونیک، کردی: سورپه‌ی سه رشی

Morphological characteristics: 15-16.5 cm length and 24.5-28 cm wingspan. A large bunting, showing heavy and pointed grey bill and rather long wings and tail. Male yellow, green, and chestnut in colour, female closely resembles Black-headed Bunting *E. bruniceps*. Hybrids with Black-headed Bunting, hybrids frequently recorded where ranges meet. Sexes dissimilar, male with seasonal variation. Adult breeding male shows brown-red head, face, chin, throat, and centre of breast. Nape, upperparts, and upper tail-coverts greenish, streaked dark brown, greatly contrasting with yellowish rump. Wings black-brown, lesser upper wing-coverts chestnut-brown with green fringes, median coverts black on centre and buff-white on edge and tip, forming a prominent wing-bar. Tail black-brown, buff-brown on feather-fringes. Underparts lemon-yellow, bill blue-grey, and legs brown. Female shows brown-grey head tinged with chestnut, streaked upperparts, and greenish yellow rump. Juvenile like female, almost inseparable from juvenile of Black-headed Bunting, but streaks on crown absent, upperparts and ear-coverts paler, wing-bar buffier, underparts lighter, and breast and flanks spotted and streaked dark brown.

Biological characteristics: Prefers bushlands, open thickets, shrubby slopes, and cultivated fields with scattered bushes. Gregarious, congregating into large flocks in winter. Flight typical of buntings but more powerful. Feeds mostly on seeds and other plant material, also on invertebrates in breeding season. Breeding starts early May in territories or small neighbouring groups. Polygamous (one male and several females) or promiscuous. Nest a cup of dried grass and plant stems, lined with hair and plant down, built on bush, tall herbage in thickets, reed-beds, or cultivations. Usual clutch 3-5 sub-elliptical, smooth and glossy eggs, white with pale grey, purple-grey, and brown spots and blotches, 20.3 × 15.5 mm in size. Eggs hatch after 14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 12-13 days, independent 14 days later.

Distribution and abundance: A common summer visitor to the northeast, west to Gorgan and south through Alborz to Shahrud and Birjand. Probably breeds in Sistan basin. Occasionally observed on spring passage in oases in north-eastern semi-deserts.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

1

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۵ تا ۱۶٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۴٫۵ تا ۲۸ سانتی‌متر است. زردپره‌ای درشت‌جثه با منقار قوی و نوک تیز به رنگ خاکستری و با بالها و دم بلند است. پرنده نر به رنگهای زرد، سبز و بلوطی دیده می‌شود ولی پرنده ماده با ماده «زردپره سر سیاه» شباهت بسیار زیادی دارد به نحوی که آمیختگی به طور معمول بین این دو گونه بروز می‌کند. نر و ماده متفاوت و پرنده نر دارای تغییرات فصلی است. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری سر، صورت، چانه، گلو و مرکز سینه قرمز قهوه‌ای دارد. پس گردن، روتنه و پوشش‌های روی دم مایل به سبز و همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای تیره دیده می‌شود که در تضاد با دمگاه مایل به زرد به خوبی نمایان است. بالها قهوه‌ای مایل به سیاه، پوشش‌های کوچکتر روی بالها قهوه‌ای بلوطی و حاشیه آنها سبز و مرکز پوشش‌های میانی سیاه و حاشیه و نوک آنها سفید نخودی است که نوار بالی مشخصی روی بالها شکل می‌دهند. دم نیز قهوه‌ای مایل به سیاه و حاشیه پره‌های آن نخودی قهوه‌ای است. زیرتنه زرد لیمویی، منقار خاکستری آبی و پاها قهوه‌ای هستند. پرنده ماده بالغ سر خاکستری قهوه‌ای همراه با سایه‌ای به رنگ بلوطی دارد، روتنه دارای رگه‌رگه قهوه‌ای است و دمگاه روشنتر و به رنگ زرد مایل به سبز دیده می‌شود. پرنده نابالغ شبیه به ماده و تقریباً از نابالغ «زردپره سر سیاه» غیر قابل تشخیص است ولی به واسطه فقدان رگه‌رگه تیره روی تارک سر، روتنه و گوشه‌های کمرنگتر، نوار بالی نخودی‌تر، زیرتنه روشنتر و خالها و رگه‌رگه قهوه‌ای تیره روی سینه و پهلوها از آن متمایز می‌شود.

ویژگیهای زیستی: بوته‌زارها، بیشه‌های باز با درختان پراکنده، دامنه‌های علفی با پوشش درختچه‌ای و کشتزارهای دارای پوشش بوته‌ای پراکنده را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای اجتماعی است و زمستانها اغلب دسته‌های بزرگی تشکیل می‌دهد. پروازش شبیه به سایر زردپره‌ها ولی قویتر است. بیشتر از بذر گیاهان و سایر مواد گیاهی و در دوره جوجه‌آوری از بی‌مهره‌ها نیز تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت و با تشکیل قلمرو یا در گروه‌های کوچک در مجاورت سایر گروه‌ها آغاز می‌شود. سیستم جفتگیری چند همسر (یک نر با چند ماده) و یا هرج و مرج جنسی است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از علوفه خشک و ساقه‌های گیاهان است که آن را روی بوته‌ها، پوشش علفی بلند در بیشه‌ها، در نی‌زارها و یا در کشتزارها بنا می‌کند و درونش را با مو و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً سه تا پنج تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ سفید، با خالها و لکه‌های خاکستری کمرنگ، خاکستری مایل به بنفش و قهوه‌ای و به ابعاد ۱۵٫۵ × ۲۰٫۳ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۲ تا ۱۳ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و در حدود ۱۴ روز پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: به طور معمول در نواحی شمال شرق کشور و به سمت غرب تا گرگان در استان گلستان، در جنوب البرز تا شاهرود در استان سمنان و تا بیرجند در خراسان تا استان گذرانی می‌کند. همچنین احتمال دارد در حوضه سیستان جوجه‌آوری کند. گاهی در زمان مهاجرت بهاره در واحه‌های نواحی بیابانی شمال شرق کشور دیده می‌شود.
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

2

Emberiza schoeniclus زرده پره تالابی

Common Reed Bunting

ترکی: باتاخالیق ساری کوبینکی، کردی: سوپره‌ی زه‌لان

Morphological characteristics: 13.5-15.5 cm length and 21-28 cm wingspan. A medium-sized bunting with large head, thick neck, and long tail. Sexes dissimilar with some seasonal variation. Adult breeding male shows black head and throat and white moustachial stripe and collar. Upperparts and scapulars grey-brown with bold black streaks, rump dull grey. Wings chestnut-rufous, tail black-brown with buff edges to feathers and white patch on outer pair, particularly visible when tail spread in flight. Underparts whitish, side of breast to flanks finely marked with broken pale brown streaks, and under wing-coverts white. Non-breeding male shows buff to rufous-brown head; chin and throat whitish with dark speckles. White collar limited to side of neck, and also with indistinct buff supercilium and paler bill. Female shows chestnut crown, creamy grey supercilium and collar, chestnut-brown ear-coverts, white moustachial stripe, and bold black malar stripe; in breeding season, some females have patches of black on head and traces of white on side of neck and cheeks. Upperparts and wings as in male but rump browner, underparts buff-white, heavily streaked on breast and flanks. Juvenile like female but more buff and yellow, heavily streaked on upperparts and breast.

Biological characteristics: Dependent on vegetation cover in wet areas, mostly occupying reed-beds, wet meadows, swamps, riverbanks, and tall herbage along water. Gregarious outside breeding season, forming small or large flocks, frequently mixed with other buntings and finches. Flight rather powerful with rapid wing-beats. Feeds mostly on seeds and other plant material, also on invertebrates in breeding season. Breeding starts late April. Monogamous. Nest a cup of grass and moss, built on ground in grassy vegetation or on bush, and lined with soft grass, hair, and reed flowers. Usual clutch 4-5, sometimes 6-7, sub-elliptical, smooth and glossy eggs, very pale purple, lavender-grey, and rarely buffish or greenish, spotted and blotched black or blackish purple, 19.9x14.7mm in size. Eggs hatch after 12-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 10-13 days. Usually 2-3 clutches laid annually.

Distribution and abundance: Sub-species *caspiensis* with short thick bill a highly localized resident breeder of lakes in south Caspian lowlands, and of marshes in Azarbaijan, Lorestan, and Fars; form *korejewi* with thick and long bill a sedentary breeder of Sistan. Small-billed sub-species from further north, with relatively longer wing and shorter tail than local breeders, are common winter visitors to the south Caspian region and wetlands in Khorasan, Tehran, Semnan, Lorestan, Khuzestan, and Fars; also birds with intermediate-sized bill from Ukraine and southern Russia occasionally reported in winter.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

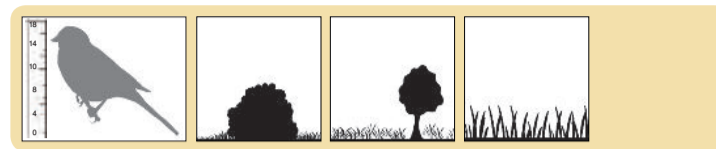
ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۳.۵ تا ۱۵.۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۱ تا ۲۸ سانتی‌متر است. زرده‌پره‌ای متوسط‌جثه با سر بزرگ، گردن کلفت و دم بلند است. نر و ماده متفاوت و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده نر در دوره جوجه‌آوری سر و گلو سیاه دارد. نوار شاری سفید است و نیز طوق پهنی به همین رنگ دور گردن دیده می‌شود. روتنه و شانه‌ها قهوه‌ای خاکستری همراه با رگه‌گه سیاه ضخیم و دمگاه خاکستری مات است. بالها خرمایی بلوطی، دم قهوه‌ای مایل به سیاه و حاشیه پره‌ای آن نخودی است و لکه‌های سفیدی روی دو جفت پره‌ای کناری آن به ویژه در زمان گستراندن دم در شروع پرواز نمایان است. زیرتنه مایل به سفید و دو طرف سینه تا پهلوها از خطوط منقطع ظریفی به رنگ قهوه‌ای کم‌رنگ پوشیده شده است و پوشپره‌های زیر بالها نیز سفید هستند. در خارج از این دوره، سر به رنگ نخودی تا خرمایی قهوه‌ای می‌گراید و چانه و گلو مایل به سفید همراه با لکه‌لکه تیره دیده می‌شود. طوق سفید دور گردن فقط به دو طرف گردن محدود می‌شود. نوار ابرویی نخودی نه چندان واضحی روی صورتش به چشم می‌آید و منقار نیز روشنتر دیده می‌شود. پرنده ماده بالغ تارک سر بلوطی، نوار ابرویی و طوق دور گردن کرم خاکستری، گوشپره‌های قهوه‌ای بلوطی، نوار شاری سفید و نوار گونه‌ای سیاه ضخیم دارد. در دوره جوجه‌آوری برخی ماده‌ها لکه‌های سیاه رنگی روی سر دارند و اثری از رنگ سفید در دو طرف گردن و گونه‌ها دیده می‌شود. روتنه و بالها شبیه به نر است ولی دمگاه قهوه‌ای دیده می‌شود. زیرتنه سفید نخودی و رگه‌گه تیره فراوانی روی سینه و پهلوها به چشم می‌آید. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی بدن بیشتر به رنگ نخودی و زرد همراه با رگه‌گه فراوان در روتنه و سینه دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: به پوشش گیاهی مناطق مرطوب وابسته است و اغلب نی‌زارهای حاشیه پیکره‌های آبی، علفزارهای تالابی، ماندابها، چمنزارهای مرطوب و حاشیه رودخانه‌ها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و در دسته‌های کوچک و بزرگ و اغلب به طور مخلوط با سایر زرده‌پره‌ها و سهره‌ها دیده می‌شود. پروازی به نسبت قوی همراه با بال‌زدنهای سریع دارد. بیشتر از بذر گیاهان و سایر مواد گیاهی و در دوره جوجه‌آوری از بی‌مهره‌ها نیز تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و با تشکیل قلمرو در نی‌زارها، علفزارها و بوته‌زارهای حاشیه پیکره‌های آبی آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از علفه و خزه‌ها است که آن را روی زمین در بین پوشش علفی یا روی بوته‌ها بنا می‌کند و درونش را با علفه نرم، مو و گل آذین نی‌ها می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی شش تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، بنفش خیلی کم‌رنگ یا خاکستری یاسی و به ندرت مایل به نخودی یا سبز، با خالها یا لکه‌های سیاه یا بنفش مایل به سیاه و به ابعاد ۱۴.۷ × ۱۹.۹ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً تخمها ۱۲ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و در ۱۰ تا ۱۳ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند. معمولاً دو تا سه دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: زیرگونه *E.s. caspia* با منقار کوتاه و ضخیم، مقیم نواحی جنوب شرقی دریای خزر و ترکمن صحراء همچنین تالابهای آذربایجان و استانهای لرستان و فارس است. زیرگونه *E.s. korejewi* با منقار ضخیم و درازتر مقیم حوضه سیستان است. به نظر می‌رسد در زمستان زیرگونه جوجه‌آور در عرضهای جغرافیایی شمالی‌تر (که نسبت به زیرگونه *E.s. caspia* بالهای بلندتر و دم کوتاه‌تر دارد) به کشور وارد شده و به طور معمول در نواحی جنوبی دریای خزر و همچنین تالابهای نواحی خراسان و استانهای تهران، سمنان، لرستان، خوزستان و فارس زمستان‌گذرانی کند. همچنین گزارشهایی از حضور زمستانه زیرگونه منطقه جنوب روسیه و اکراین (که دارای منقار حد واسطی نسبت به زیرگونه‌های مذکور است) در کشور وجود دارد.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Morphological characteristics: 16-19 cm length and 26-32 cm wing-span. The largest bunting, bulky and easily distinguishable from other buntings by grey-brown upperparts and pale buff underparts, but very similar to larks Alaudidae and pipits *Anthus*, with which it shares habitat. Pointers for identification are thick short bill with sharp hook in cutting edges, habit of dangling feet during short-distance flight, and rattling voice. Sexes similar with no seasonal variation. Adult shows grey-brown crown, upperparts, and wings with dark brown streaks. Side of face, breast, and flanks streaked buff, and rest of underparts pale buff to dull white, often with dark patch on centre of breast. Tail dark brown with pale buff edge and tip, unlike others in family, without white on outer feathers. Buff malar stripe joins streaks on upper breast. Bill large and heavy, yellow-pink on sides; legs flesh-yellow. Juvenile paler yellow-buff than adult, more boldly and heavily streaked above and below.

Biological characteristics: Mostly prefers treeless steppe landscape, sand dunes and slopes in lowlands adjacent to corn fields; avoids forests, wetlands, and rocky terrain. Depending on weather conditions, congregate into small or large flocks. Take-off loose and surging; flies with heavy wing-beats, with feet dangling in short flight, but with powerful undulations over longer distances, especially noticeable in descent. Often perches on elevated songpost like low tree, bush, power line, fencepost, or wall to defend territory. Mostly feeds on seeds and other plant material, but largely on invertebrates in breeding season. Breeding starts early April. Monogamous or polygamous (one male and two females). Nest a loose cup of grass, lined with plant down and feathers, built on ground, sometimes in dense bush, and rarely on tree. Usual clutch 4-6, sometimes 1-7, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, pure white or tinged bluish, purple, or buff, spotted, blotched and streaked with purple-brown or dark brown, 23.3x17.8 mm in size. Eggs hatch after 12-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 9-12 days. Usually 1-2 and rarely 3 clutches laid annually.

Distribution and abundance: Breeds in large numbers in northern and western Iran, along Zagros southeast to Kerman highlands, descending to lower elevations in winter. Also winters in large numbers in Khuzestan plains and in smaller numbers along Persian Gulf coast.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۶ تا ۱۹ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۶ تا ۳۲ سانتی‌متر است. از همه زردپره‌ها بزرگتر و پرچته‌تر است و به واسطه روتنه یکدست قهوه‌ای خاکستری و زیرتنه نخودی کمرنگ از سایر زردپره‌ها به آسانی قابل تشخیص است. شباهت زیادی به چکاوکها و بیپتها دارد و در زیستگاههای مشابه با آنها به سر می‌برد ولی به واسطه منقار کوتاه و ضخیم همراه با دالبر مشخص در حاشیه آن، پاهای آویزان در حین پروازهای کوتاهش و همچنین آوازش از آنها قابل تفکیک است. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ تارک سر، روتنه و بالهایی به رنگ قهوه‌ای خاکستری همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای تیره دارد. دو طرف صورت، سینه و پهلوها نیز نخودی رگه‌رگه و مابقی زیرتنه نخودی کمرنگ تا سفید مات است و اغلب لکه تیره رنگی در وسط سینه به چشم می‌آید. دم قهوه‌ای تیره و حاشیه و نوک پرهای آن نخودی کمرنگ است و بر خلاف سایر اعضای این خانواده، پرهای کناری آن سفید نیست. نوار گونه‌ای نخودی رنگی دارد که در ادامه به خطوط بخش بالایی سینه ملحق می‌شود. منقار در کناره‌ها صورتی مایل به زرد و پاها نیز به همین رنگ دیده می‌شود. پرنده نابالغ کمرنگتر از بالغها و به رنگ نخودی زرد دیده می‌شود و روتنه و زیرتنه رگه‌رگه پهنتر و متراکمتر دارد.

ویژگیهای زیستی: چشم‌اندازهای باز بدون درخت را ترجیح می‌دهد و اغلب در تپه ماهورها و دامنه‌های شیبدار در اراضی پست مجاور مزارع غلات به سر می‌برد و از جنگلهای، تالابها و مناطق سنگی و صخره‌ای پرهیز می‌کند. در خارج از دوره جوجه‌آوری بسته به شرایط آب‌وهوایی و زیستگاه، در دسته‌های کوچک و بزرگی به دور هم جمع می‌شوند. با حرکاتی موجی شکل و نامنظم به پرواز در می‌آید. سنگین بال می‌زند و اغلب در مسافتهای کوتاه با پاهای آویزان پرواز می‌کند و در مسافتهای طولانیتر پروازی موجی شکل دارد که به ویژه در زمان فرود بیشتر مشخص است. برای مراقبت از قلمرو خود اغلب روی نقطه مرتفعی نظیر درختان کوتاه، بوته‌ها، سیمهای برق، فنسها و دیوارها می‌نشیند و اطراف را زیر نظر می‌گیرد. بیشتر از بذر گیاهان و سایر مواد گیاهی و در دوره جوجه‌آوری اغلب از بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین و با تشکیل قلمرو در علفزارهای باز، خلنگزارها، کشتزارها و زمینهای بایر آغاز می‌شود. تک همسر و چند همسر (یک نر با دو ماده) است و آشیانه‌اش کاسه‌ای سست از علفه است که آن را روی زمین، گاهی درون بوته‌های انبوه و به ندرت روی درختان بنا می‌کند و درونش را با الیاف نرم گیاهی و مو می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش و گاهی یک تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید یا مایل به آبی، بنفش یا نخودی، با خالها، لکه‌ها و خطوط قهوه‌ای مایل به بنفش یا قهوه‌ای تیره و به ابعاد ۱۷.۸ × ۲۳.۳ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها نه تا ۱۲ روز طول می‌کشد. معمولاً یک تا دو و به ندرت سه دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: به تعداد فراوان در مناطق شمالی و غربی کشور و در امتداد زاگرس تا جنوب شرق در ارتفاعات استان کرمان جوجه‌آوری می‌کند و زمستانها زیستگاههای مناطق مرتفع را ترک کرده و به ارتفاعات پایینتر مهاجرت می‌کند. همچنین به تعداد فراوان در دشتهای استان خوزستان و به تعداد اندک در امتداد سواحل خلیج فارس زمستان‌گذرانی می‌کند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

سهره جنگلی *Fringilla coelebs*

Common Chaffinch

ترکی: میشه سیره سی، کردی: سه‌یره‌ی لیژه واران

Morphological characteristics: 14-16 cm length and 24.5-28.5 cm wing-span. A medium-sized slender finch, chestnut, grey, and black in colour, with obvious white patches on wing and on outer tail-feathers, pointed conical bill, and long tail. Sexes somewhat similar with little seasonal variation. Adult breeding male shows black forehead and blue-grey crown, nape, neck shawl, and upper mantle. Upperparts chestnut-brown on middle and tinged green on scapulars. Flight-feathers black-brown, median and lesser upper wing-coverts white, visible as a white band across scapulars. Greater upper wing-coverts black with whitish tip, forming a long wing-bar. Base of inner primaries also white, connected as a narrow wing-bar to the bar formed by greater coverts. Back and rump yellowish brown, upper tail-coverts blue-grey, tail grey on central pair of feathers, black on outer feathers, and white on sides. Face, chin, throat, and upper breast dark chestnut, lower breast pink-chestnut, belly pinkish white, and under tail-coverts creamy white. Non-breeding male paler, dark grey on forehead, pale brown on crown, darker brown on upperparts, lower face and underparts more chestnut, and white of wing-bars washed yellow. Female greyer on face, olive-brown on upperparts, dull green on back and rump, and greyish white below with buff tinge to breast and belly. Juvenile browner above and lighter below, with dull brownish green rump.

Biological characteristics: Prefers broad-leaved, conifer, or mixed forests, parks, orchards, hedgerows, and even villages and towns; in winter mostly in open cultivations away from dense tree cover. Gregarious, forming small or large flocks outside breeding season. Flight light, rapid, and free, with long undulations. Feeds on seeds and other plant material, but mostly on invertebrates in breeding season. Breeding starts late March. Monogamous, seldom polygamous (one male and two females). Nest a deep cup of moss, lichen, grass, rootlets, feathers, and spider web, lined with feathers, wool, and plant down, located on branch of tree or tall bush, decorated with lichen and tree bark. Usual clutch 4-5, sometimes 2-8, sub-elliptical to short sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue, spotted and blotched pink and dark chestnut-red, 19.5x14.6 mm in size. Eggs hatch after 10-16 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 11-18 days. Usually 1-2 clutches laid annually.

Distribution and abundance: A very common breeding bird in Caspian forests and northern Azarbaijan, and in smaller numbers in extreme western Zagros, juniper forests of Kopet Dagh mountains and parks and orchards in Mashhad (Khorasan). A very common winter visitor to the south Caspian region, southern slopes of Alborz, and Zagros south to Fars, and in smaller numbers to Khuzestan plains.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴ تا ۱۶ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۴.۵ تا ۲۸.۵ سانتی‌متر است. سهره‌ای متوسط‌جثه با منقار نوک‌تیز و دم بلند است و به رنگهای بلوطی، خاکستری و سیاه، همراه با لکه‌های سفید روی بالها دیده می‌شود. نر و ماده تا حدی همشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرندۀ نر بالغ در دورۀ جوجه‌آوری جلوی پیشانی سیاه و تارک سر، پس گردن و دو طرف آن و بخش بالایی روتنه خاکستری آبی است. بخش میانی روتنه قهوه‌ای بلوطی و در شانه‌ها سایه‌ای به رنگ مایل به سبز دیده می‌شود. شاهپرها پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه، پوش‌پرها کوچکتر و میانی روی بالها سفید و به شکل نوار سفید مشخصی در شانه‌ها به نظر می‌رسند. همچنین پوش‌پرها بزرگتر روی بالها سیاه و نوک آنها مایل به سفید است که نوار بالی باریک و درازی را تشکیل می‌دهد. قاعدۀ شاهپرها اولیۀ داخلی نیز سفید است و به شکل نوار سفید باریکی به نوار بالی پوش‌پرها بزرگتر متصل می‌شود. بخش پایینی روتنه و دمگاه قهوه‌ای مایل به زرد، پوش‌پرها روی دم خاکستری آبی، جفت پرهای میانی دم خاکستری تیره، پرهای کناری سیاه و پرهای حاشیهای آن سفید هستند. صورت، چانه، گلو و بخش بالایی سینه بلوطی پر رنگ، بخش پایینی سینه بلوطی صورتی، شکم سفید صورتی و پوش‌پرها زیر دم سفید کرم هستند. در خارج از این دوره بدن رنگ پریده‌تر، جلوی پیشانی خاکستری تیره، تارک سر قهوه‌ای کمرنگ و روتنه قهوه‌ای تیره به نظر می‌رسد. قسمت پایینی صورت و زیرتنه بلوطی‌تر و نوارهای بالی سفید به زردی می‌گراید. پرندۀ ماده بالغ صورت خاکستری‌تر دارد، روتنه قهوه‌ای زیتونی، بخش پایینی روتنه و دمگاه زرد مایل به سبز مات، زیرتنۀ سفید خاکستری و در سینه و شکم ته رنگ نخودی دارد. در پرندۀ نابالغ روتنه قهوه‌ای‌تر، دمگاه سبز مایل به قهوه‌ای مات و زیرتنۀ روشن‌تر است.

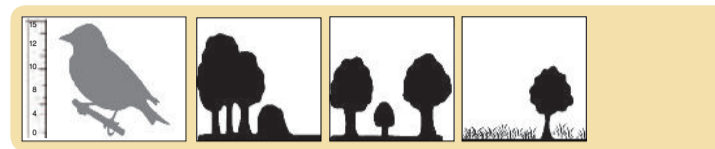
ویژگیهای زیستی: جنگلهای پهن‌برگ، سوزنی‌برگ و یا توده‌های مخلوط از آنها را ترجیح می‌دهد و در پارکها، باغها، پرچینها و حتی در روستاها و شهرها نیز دیده می‌شود و زمستانها اغلب در کشتزارهای باز به دور از پوشش درختی انبوه دیده می‌شود. پرندۀ اجتماعی است و در خارج از دورۀ جوجه‌آوری در دسته‌های کوچک و بزرگ با یکدیگر به سر می‌برند. پروازی سبک، سریع و روان و با حرکات موجی شکل بلند دارد. بیشتر از بذر گیاهان و سایر مواد گیاهی و در دورۀ جوجه‌آوری اغلب از بی‌مهرها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین و با تشکیل قلمرو در جنگلهای حاشیۀ آنها، بوتۀزارها، بیشه‌زارها، پارکها و باغها آغاز می‌شود. تک همسر و به ندرت چند همسر (یک نر با دو ماده) است و آشیانه‌اش کاسه‌ای عمیق از خزه‌ها، گلشنه‌ها، علوفه، ریشکها، پر و تارهای عنکبوت است که آن را روی شاخه‌های درختان یا بوته‌های بلند بنا می‌کند، بیرونش را با گلشنه‌ها و پوست درختان تزئین نموده و درونش را با پر، پشم و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی دو تا هشت تخم نیمه بیضی تا نیمه بیضی کوتاه، صاف، صیقلی، آبی کمرنگ، با خالها و لکه‌های صورتی و قرمز بلوطی تیره و به ابعاد ۱۴.۶ × ۱۹.۵ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۰ تا ۱۶ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و در ۱۱ تا ۱۸ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند. معمولاً یک تا دو دسته تخم در هر دورۀ جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: به صورت معمول و به تعداد فراوان در جنگلهای خزری و شمال آذربایجان و به تعداد کمتر در منتهی‌الیه غرب زاگرس، جنگلهای سرو کوهی در کوههای کپه‌داغ و پارکها و باغهای شهر مشهد در خراسان جوجه‌آوری می‌کند. همچنین به

تعداد فراوان در نواحی جنوبی دریای خزر، دامنه‌های جنوبی البرز و همچنین در زاگرس تا استان فارس و به تعداد کمتر در دشتهای استان خوزستان زمستان‌گذرانی می‌کند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Morphological characteristics: 14-16 cm length and 25-26 cm wing-span. A medium-sized finch, black and orange in colour, with large head, strong bill, and short forked tail. Sexes dissimilar, male with seasonal variation. Adult breeding male shows black head, face, side of rump, upper tail-coverts, and tail. Scapulars buff-yellow and lower back and rump white. Wings black, median and lesser upper wing-coverts bright orange, and tips of greater coverts yellowish, visible as a prominent wing-bar. Base of inner primaries also white, creating a light wing patch. Chin, throat, breast, and fore-flanks buff-orange, rest of underparts white, finely spotted black on middle and rear flanks. Bill blackish blue, legs flesh-brown. Non-breeding male shows rufous head, face, and upperparts, bill becomes orange-yellow with black spot on tip. Female shows similar colour pattern to male, with crown, nape, and upperparts grey-brown, ear-coverts and cheeks buff, and a broad grey band on side of neck. Breast and flanks buff tinged with orange, flanks marked with dark spots. Juvenile slightly similar to female but median and greater upper wing-coverts black-brown with buff-white tips, making wings appear spotted; rump and belly washed yellow.

Biological characteristics: Prefers open woodlands, forest clearings, open birch wood, or forests of mixed birch and conifers, also orchards and cultivated fields with scattered trees; avoids tall and dense stands of forests. Gregarious, congregating into large or very large flocks outside breeding season. Flight light and free, quite fast and direct in cover, more undulating over longer distances, typical of family. Feeds mostly on seeds and other plant material, also on invertebrates in breeding season.

Distribution and abundance: A common winter visitor to northern Iran, especially southern Caspian coast and southern slopes of Alborz. Also a scarce and irregular winter visitor in Semnan, Lorestan, Khuzestan, Fars, Sistan-Baluchestan, and Khorasan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴ تا ۱۶ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۶ سانتی‌متر است. سهره‌ای متوسط‌جثه به رنگ سیاه و نارنجی با سر بزرگ، منقار قوی و دم کوتاه و دوشاخه است. نر و ماده متفاوت و فقط نر دارای تغییرات فصلی است. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری سر، صورت، روتنه، دو طرف دمگاه، پوشش‌های روی دم و دم سیاه دارد. پرهاى شانه زرد نخودی و بخش پایینی روتنه و دمگاه سفید است. بالها سیاه، پوشش‌های کوچکتر و میانی روی بالها نارنجی روشن و نوک پوشش‌های بزرگتر مایل به زرد است و لکه‌ی بالی مشخصی ایجاد می‌کند. همچنین قاعده‌ی شاهپرهاى اولیه‌ی داخلی سفید است و به همراه پوشش‌های شاهپرهاى اولیه، لکه‌ی روشنی روی بالها تشکیل می‌دهد. چانه، گلو، سینه و بخش جلویی پهلوه‌ها نارنجی نخودی، مابقی زبرتنه سفید و خالهای گرد سیاه رنگی در بخش میانی و عقبی پهلوه‌ها دیده می‌شود. منقار آبی سیاه و پاها گوشتی قهوه‌ای است. در خارج از این دوره پرهاى سر، صورت و روتنه به رنگ نخودی خرمایی می‌گراید، منقار زرد نارنجی و در نوک آن لکه‌ی سیاه کوچکی دیده می‌شود. الگوی رنگ بدن در پرنده ماده بالغ شباهت زیادی به نر دارد، تارک سر، پس گردن و روتنه قهوه‌ای خاکستری و گوشپرها و گونه‌ها نخودی هستند و نوار پهنی به رنگ خاکستری در دو طرف گردن دارد. سینه نخودی با ته رنگ نارنجی و پهلوه‌ها نیز به همین رنگ همراه با خالهایی گرد تیره دیده می‌شود. پرنده نابالغ تا حدی شبیه به ماده است ولی پوشش‌های میانی و بزرگتر روی بال قهوه‌ای مایل به سیاه و نوک آنها سفید نخودی است و لذا روی بالها لکه‌لکه به نظر می‌رسد. همچنین در دمگاه و شکم سایه‌ای از رنگ زرد به چشم می‌آید.

ویژگیهای زیستی: درختزارهای باز، نواحی پاکتراشی شده در درختزارهای متراکم، توده‌های باز از درختان راش یا به طور مخلوط با درختان سوزنی‌برگ، باغها و همچنین کشتزارهایی با درختان پراکنده را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از توده‌های جنگلی متراکم با درختان مرتفع پرهیز می‌کند. پرنده‌ای اجتماعی است و در خارج از دوره جوجه‌آوری در دسته‌های بزرگ تا بسیار بزرگ به دور هم جمع می‌شوند. پروازی سبک و روان دارد که در فواصل کوتاه و در بین پوشش گیاهی سریع و مستقیم و در فواصل طولانی‌تر نظیر سایر اعضای این خانواده با حرکات موجی شکل همراه است. بیشتر از بذر گیاهان و سایر مواد گیاهی و در دوره جوجه‌آوری اغلب از بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند.

پراکنش و فراوانی: زمستان‌گذران معمول نواحی شمالی کشور به ویژه نواحی جنوبی دریای خزر و دامنه‌های جنوبی البرز است. همچنین به صورت کمیاب و نامنظم در استانهای سمنان، لرستان، خوزستان، فارس، سیستان و بلوچستان و نواحی خراسان زمستان‌گذرانی می‌کند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Serinus pusillus سهره پیشانی سرخ

Red-fronted Serin

ترکی: قرمزی قاشقا سیره، کردی: سهیره ی نیوچاوان سپی

Morphological characteristics: 11.5-12.5 cm length and 21-23 cm wing-span. A small finch, easily distinguishable by black head with bright red patch on forehead. Sexes almost similar with little seasonal variation. Adult male shows dusky black head, nape, throat, and breast with yellowish grey streaks on mantle and bright red patch on forehead and forecrown. Upperparts yellow-white, boldly streaked black-brown. Wings black, median and greater upper wing-coverts with white edges and tips, creating prominent double wing-bar. Rump buff-yellow, tail almost black with orange-yellow base to outer feathers. Breast pale yellow and flanks greyish white with bold black-brown streaks, and rest of underparts white. Under wing-coverts pale yellow. Bill and legs black-brown. Female greatly similar to male but red patch on forehead smaller and sometimes orange, plumage more grey, and rump streaked as in upperparts. Juvenile shows buff-brown forehead, crown, face, cheeks, and throat, upperparts and rump grey-brown with black-brown streaks, and underparts streaked black-and-buff.

Biological characteristics: Prefers juniper forests, montane meadows, rocky valleys with scattered bushes, and sparsely vegetated rocky slopes. Gregarious, forming large flocks especially in winter. Flight light and rapid, with fast wing-beats and undulations as in European Serin *S. serinus*. Feeds on seeds and fruit, occasionally small insects. Breeding starts late March, either solitary or in small neighbouring groups. Monogamous. Nest a rather bulky cup of grass, tree bark, stems, and moss, lined with plant down, hair, wool, and feathers, built on tree or dense bush, or in rock crevice. Usual clutch 3-5 short sub-elliptical, smooth and glossy eggs, very pale blue, spotted and blotched pinkish and purple-black, 16.6x12.7 mm in size. Eggs hatch after 11-16 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 15-17 days, cared for and fed by adult male for 5-7 more days while female produces a second clutch.

Distribution and abundance: A rather common resident in juniper forests along all major mountain ranges of Iran, above 2500 m in Azarbaijan, at 1800-4000 m in Mazandaran, and at 2500-3500 m in Kerman and Sistan-Baluchestan, descending to lower altitudes in winter.

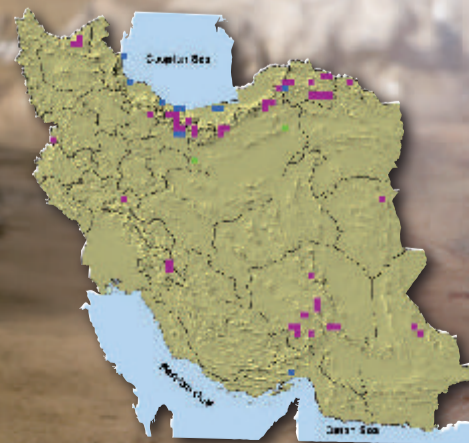
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۱.۵ تا ۱۲.۵ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۱ تا ۲۳ سانتی متر است. سهره‌های کوچک‌جنه که به واسطه سر سیاه و لکه قرمز درخشان در پیشانی به آسانی از سایر سهره‌ها قابل تفکیک است. نر و ماده تقریباً هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ سر، پس گردن، گلو و سینه سیاه دودی همراه با رگه‌رگه خاکستری مایل به زرد است و در جلوی پیشانی و بخش جلویی تارک سر لکه قرمز درخشان دیده می‌شود. روتنه سفید مایل به زرد و رگه‌رگه قهوه‌ای مایل به سیاه ضخیم و مشخصی دارد. بالها سیاه و حاشیه و نوک پوشش‌های میانی و بزرگتر روی بالها مایل به سفید است که دو نوار باری مشخص روی بالها تشکیل می‌دهند. دمگاه زرد نخودی، دم تقریباً سیاه و قاعده پرهای کناری آن زرد نارنجی است. سینه زرد کم‌رنگ است و پهلوها سفید خاکستری هستند و رگه‌رگه قهوه‌ای مایل به سیاه ضخیم و مشخصی دارند. مابقی زیرتنه سفید است. پوشش‌های زیر بالها نیز زرد کم‌رنگ دیده می‌شوند. منقار و پاها قهوه‌ای مایل به سیاه هستند. پرنده ماده شباهت زیادی به نر دارد ولی لکه قرمز جلوی پیشانی کوچکتر و گاهی به رنگ نارنجی دیده می‌شود، بدن خاکستری‌تر و دمگاه مانند روتنه رگه‌رگه است. در پرنده نابالغ جلوی پیشانی، تارک سر، صورت، گونه‌ها و گلو قهوه‌ای نخودی است، روتنه و دمگاه قهوه‌ای خاکستری همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای مایل به سیاه دیده می‌شود و زیرتنه رگه‌رگه سیاه و نخودی دارد.

ویژگیهای زیستی: چمنزارهای سرو کوهی، چمنزارهای کوهستانی، دره‌های سنگی تنگ و یا وسیع با بوته‌های پراکنده و شیبهای برهنه کوهستانها با گیاهان اندک را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و زمستانها به ارتفاعات پایینتر و حتی باغها و پرچینها، روستاها و باغچه‌های منازل مسکونی روی می‌آورد. پرندهای اجتماعی است و در طول سال به ویژه در زمستان در دسته‌های بزرگ دیده می‌شود. پروازی سریع و سبک با بال‌زدنهای تند و حرکات موجی شکل شبیه به سهره دمگاه زرد دارد. از بذر و میوه گیاهان و گاهی از حشرات کوچک تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین و به صورت منزوی و یا با تشکیل گروههای کوچک در مجاورت سایر گروهها در دامنه‌های سنگی و صخره‌ای کوهستانها با گیاهان اندک و پراکنده آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای به نسبت حجیم از علوفه، پوست درختان، ساقه‌های گیاهان و خزه است که آن را روی درختان یا بوته‌های انبوه و یا در شکاف سنگها و صخره‌ها بنا می‌کند و درونش را با الیاف گیاهی نرم، مو، پشم و پر می‌پوشاند. معمولاً سه تا پنج تخم نیمه بیضی کوتاه، صاف، صیقلی، آبی بسیار کم‌رنگ، با خالها و لکه‌های مایل به صورتی و سیاه مایل به بنفش و به ابعاد ۱۲.۷ × ۱۶.۶ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۱ تا ۱۶ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۵ تا ۱۷ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان در حدود پنج تا هفت روز پس از آن توسط پرنده نر مراقبت و تغذیه می‌شوند و در این زمان پرنده ماده اقدام به گذاشتن دومین دسته تخم می‌کند.

پراکنش و فراوانی: مقیم به نسبت معمول جنگلهای ارس در سراسر رشته کوههای اصلی کشور است، در آذربایجان در ارتفاعات بالای ۲۵۰۰ متر، در استان مازندران در ارتفاعات ۱۸۰۰ تا ۴۰۰۰ متر و در استانهای کرمان و سیستان و بلوچستان در ارتفاعات ۲۵۰۰ تا ۳۵۰۰ متر به سر می‌برد. زمستانها تا حدی به ارتفاعات پایینتر مهاجرت می‌کند. وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۱ تا ۱۲ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۰ تا ۲۳ سانتی‌متر است. سهره‌ای کوچک‌جثه به رنگ زرد و سبز زیتونی رگه‌رگه با منقار کوچک و دم دو شاخه است. نر و ماده تا حدی هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ، جلوی پیشانی و بخش جلویی تارک سر زرد درخشان و بخش عقبی آن و پس گردن زیتونی تیره همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای تیره است. سینه و گلوی زرد درخشان دارد و فاصله چشمها تا منقار، گوشپرها و گونه‌ها از لکه بزرگی به رنگ زیتونی تیره پوشیده شده و در گوشپرها لکه زرد کوچکی به چشم می‌آید. روتنه قهوه‌ای مایل به زرد و رگه‌رگه تیره رنگ مشخصی دارد. بالها قهوه‌ای مایل به سیاه و دو نوار بالی تقریباً مشخص به رنگ زرد مایل به سبز روی آنها به چشم می‌خورد. دمگاه زرد، دم قهوه‌ای مایل به سیاه و پره‌های کناری آن در حاشیه، سبز مایل به زرد هستند. چانه، گلو و سینه زرد درخشان، در طرف سینه و پهلوها سفید و دارای رگه‌رگه سیاه فراوان و پوشپه‌های زیر دم یکدست سفید هستند. پرنده ماده الگوی رنگ بدنش تا حدی شبیه به نر است ولی درخشندگی آن را ندارد، سر و سینه زرد کم‌رنگ و روتنه بیشتر قهوه‌ای و سبز به نظر می‌رسد و به استثنای دمگاه و پوشپه‌های زیر دم در سراسر بدن از رگه‌رگه قهوه‌ای تیره مشخصی پوشیده شده است. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی روتنه قهوه‌ای و زیرتنه کرم نخودی همراه با رگه‌رگه تیره در سراسر بدن دارد.

ویژگیهای زیستی: حاشیه جنگلها و نواحی پاکتراشی شده درون آن، لکه‌های درختی در تپه‌ها و دامنه کوهها، باغهای بزرگ، پارکها و کشتزارهایی با درختان پراکنده را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در تمام طول سال پرنده‌ای اجتماعی است و در دسته‌های کوچک به دور هم جمع می‌شوند. پروازی سریع و سبک با بال‌زدنهای تند و حرکات موجی شکل دارد. اغلب با جهشهای سریع روی زمین به جستجوی غذا می‌پردازد و بیشتر از بذرها و سایر مواد گیاهی و گاهی بی‌مهره‌های کوچک تغذیه می‌کند.

پراکنش و فراوانی: احتمالاً به تعداد اندک و به صورت سرگردان در بخشهای غربی زاگرس دیده می‌شود. تاکنون فقط یک فرد در بهار سال ۱۹۰۴ میلادی از منطقه سرخون در استان چهارمحال و بختیاری، دو فرد در زمستان سال ۱۹۴۱ میلادی از قصر شیرین در استان کرمانشاه و همچنین یک فرد در زمستان سال ۱۳۵۱ از دریاچه زریوار در استان کردستان گزارش شده است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

سهره دمگاه زرد *Serinus serinus*

European Serin

ترکی: ساری قویروق سیره، کردی: سه‌یره‌ی پاشهل زهرد

Morphological characteristics: 11-12 cm length and 20-23 cm wingspan. A small finch, with yellow and olive green streaked plumage, small bill, and forked tail. Sexes slightly similar with no seasonal variation. Adult male shows bright yellow forehead and forecrown, dark olive hindcrown and nape streaked with dark brown. Face bright yellow; dark olive patch covers lore, ear-coverts, and cheeks, with smaller yellow patch on ear-coverts. Upperparts yellowish brown with distinct dark streaks. Wings black-brown with rather prominent greenish yellow double wing-bar. Rump yellow, tail black-brown with yellow-green edges to outer feathers. Chin, throat, and breast bright yellow, side of breast and flanks white, densely streaked black, and under tail-coverts uniform white. Female shows similar colour pattern to male, but not as bright; head and breast pale yellow and upperparts more brown and green. Boldly streaked dark brown all over, except for a patch on nape, rump, and under tail-coverts. Juvenile like female but with brown upperparts and cream-buff underparts, streaked dark all over.

Biological characteristics: Prefers forest fringes and forest clearings, patches of trees on hills or mountainsides, orchards, parks, and cultivation with scattered trees. Gregarious throughout year, congregating in small flocks. Flight light and rapid, with fast wing-beats and undulations. Forages on ground with fast hopping, feeding mostly on seeds and other plant material, sometimes also on small invertebrates.

Distribution and abundance: One individual collected in Sarkhoun (Chaharmahal Bakhtiari) 20 April 1904, a pair collected 6 January 1941 at Qasre-Shirin (Kermanshah), and one observed at Zarivar Lake (Kordestan) 2 January 1972. Probably only a scarce vagrant in western Zagros.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

سهره سبز *Carduelis chloris*

European Greenfinch

ترکی: یاشیل سیره، کردی: سهیره‌ی که سک، لری: جیرجیروشک

Morphological characteristics: 14-16 cm length and 24.5-27.5 cm wingspan. A medium-sized robust finch with green, yellow, and grey plumage, stout bill, and short forked tail. Sexes slightly similar with little seasonal variation. Adult breeding male shows olive greenish grey face, crown, and nape. Lore dark and eye-surround, chin, and throat greyish yellow. Mantle grey-green tinged olive green, back and rump yellow-green, and upper tail-coverts greyish green. Primaries black-brown with yellow-green fringes on outer webs, visible as a wing-panel when wings folded. Secondaries and tertials also dark, upper wing-coverts olive. Tail black-brown, tail-feathers (except for the central pair) bright yellow at base. Breast greyish green, flanks grey-brown, and rest of underparts greenish yellow, becoming white on under tail-coverts. Non-breeding male shows greener upperparts, yellow-green underparts, and greyer wings. Female slightly similar to male but paler and duller, with grey-brown head and upperparts with indistinct dark brown streaking; dark lore absent. Juvenile like female but browner, more heavily streaked above and below.

Biological characteristics: Prefers bushlands and grasslands with scattered trees, woodland fringes, thickets, orchards, and hedgerows; also seen in cultivated fields and outskirts of villages and towns. Gregarious outside breeding season, forming large feeding flocks. Flight powerful with long undulating progress. Feeds on hard plant seeds, some invertebrates also taken in breeding season. Breeding starts early April, either solitary or in small neighbouring groups. Monogamous, sometimes polygamous (one male and two females). Nest a rather bulky cup of moss, grass, and plant stems, lined with plant down, hair, and some feathers, built on tree or low bush. Usual clutch 4-6, sometimes 3-8, sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue, spotted and finely blotched purple, blackish, or pink-lavender, 20.6x14.8 mm in size. Eggs hatch after 12-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 13-16 days, cared for and fed by adult male for a longer period while female produces a second or sometimes third clutch.

Distribution and abundance: A common resident of the south Caspian region from Gilan to Golestan. One family recorded once in June in Sofian (Azarbaijan) and few individuals recorded in May in Khorasan and Kerman highlands and in August in cypress-forest of Shah Kuh in Semnan. A fairly common winter visitor to Caspian lowlands, southern slopes of Alborz, and along Zagros south to Fars. In winter, recorded once in Khuzestan and once further south on Persian Gulf coast.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴ تا ۱۶ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۴.۵ تا ۲۷.۵ سانتی‌متر است. سهره‌ای متوسط‌جثه و زیبا به رنگهای سبز، زرد و خاکستری و با منقار ضخیم و دم به نسبت کوتاه و دو شاخه است. نر و ماده تا حدی همشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری صورت، تارک سر و پس گردن خاکستری مایل به سبز زیتونی دارد. فاصله چشمها تا منقار تیره و اطراف چشمها، چانه و گلو زرد مایل به خاکستری است. بخش بالایی روتنه سبز خاکستری مایل به سبز زیتونی، بخش پایینی آن و دمگاه سبز مایل به زرد و پوششهای روی دم سبز خاکستری هستند. شاهپره‌های اولیه قهوه‌ای مایل به سیاه و در حاشیه بیرونی خود زرد مایل به سبز هستند که به شکل لکه‌ی بالی مشخصی در زمان بسته بودن بالها به چشم می‌آید. شاهپره‌های ثانویه و سومین نیز تیره و پوششهای روی بالها زیتونی است. دم قهوه‌ای مایل به سیاه و پرهای آن (به استثنای جفت پر میانی) در قاعده، زرد درخشان هستند. سینه سبز مایل به خاکستری، پهلوها خاکستری مایل به قهوه‌ای و مابقی زیرتنه زرد مایل به سبز است که در پوششهای زیر دم به سفیدی می‌گراید. در خارج از این دوره روتنه سبزتر، زیرتنه سبز مایل به زرد و بالها خاکستری‌تر به نظر می‌رسند. پرنده ماده تا حدی شبیه به نر ولی بر خلاف آن کم‌رنگتر و مات‌تر است، سر و روتنه قهوه‌ای خاکستری همراه با رگه‌ی تیره نه چندان مشخص دارد و فاصله چشمها تا منقار تیره نیست. پرنده نابالغ شبیه به ماده ولی قهوه‌ای‌تر به نظر می‌رسد و در روتنه و زیرتنه رگه‌ی تیره فراوان دارد.

ویژگیهای زیستی: بوته‌زارها، علفزارهایی با درختان پراکنده، حاشیه درختزارها، درختزارهای حاشیه پیکره‌های آبی، باغها و پرچینها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و در زمستان در کشتزارها در اطراف روستاها و شهرها نیز دیده می‌شود. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و در دسته‌های بزرگ به تغذیه می‌پردازد. پروازی قوی با حرکات موجی شکل بلند دارد. از بزرگی بزرگ و سخت گیاهان و در دوره جوجه‌آوری تا حدی از بی‌مه‌رها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین و به صورت منزوی و یا با تشکیل گروههای کوچک در مجاورت سایر گروهها آغاز می‌شود. تک همسر و تا حدی چند همسر (یک نر با چند ماده) است و آشیانه‌اش کاسه‌ای به نسبت حجیم از خزه، علوفه و ساقه‌های گیاهان است که آن را روی درختان یا بوته‌ها بنا می‌کند و درونش را با الیاف گیاهی نرم، مو و گاهی پرمی‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش و گاهی سه تا هشت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی کم‌رنگ، با خالها و لکه‌های بنفش، مایل به سیاه یا یاسی صورتی و به ابعاد ۱۴.۸ × ۲۰ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۳ تا ۱۶ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان تا مدتی پس از آن توسط پرنده نر مراقبت و تغذیه می‌شوند و در این زمان پرنده ماده اقدام به گذاشتن دومین و گاهی سومین دسته تخم می‌کند.

پراکنش و فراوانی: مقیم معمول نواحی جنوبی دریای خزر است. یک گزارش از مشاهده یک جفت از این پرنده به همراه جوجه‌هایشان از منطقه صوفیان در آذربایجان در خرداد ماه، چند فرد در اردیبهشت ماه در ارتفاعات استانهای خراسان و کرمان و همچنین در تابستان در جنگلهای ارس شاهکوه در استان سمنان در دست است. همچنین زمستان گذران به نسبت معمول اراضی پست شمال کشور، دامنه‌های جنوبی البرز و نیز در امتداد زاگرس تا استان فارس است. یک گزارش از حضور این پرنده در زمستان در استان خوزستان و نیز یک گزارش از سواحل جنوبی‌تر خلیج فارس موجود است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۱ تا ۱۲٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۰ تا ۲۳ سانتی‌متر است. سهره‌ای کوچک‌جثه به رنگ زرد و سبز و با منقار به نسبت دراز، باریک و نوک‌تیز و دم کوتاه و دو شاخه است. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری تارک سر سیاه و دو نوار پهن به رنگ زرد لیمویی درخشان در دو طرف آن دارد که تا دو طرف گردن گسترش یافته است. گوشپرها سبز مایل به خاکستری، پس گردن و روتنه سبز مایل به زرد همراه با رگه‌رگه سیاه و دمگاه یکدست زرد مایل به سبز است. شاهپرها پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه و قاعده شاهپرها ثانویه و پنج شاهپیر اولیه داخلی زرد است که نوار بالی مشخصی روی بالها تشکیل می‌دهند. همچنین پوشش‌های بزرگتر روی بالها سیاه مات و نوک آنها سبز مایل به زرد و پوشش‌های میانی و کوچکتر سبز مایل به زرد به نظر می‌رسند. پوشش‌های روی دم به رنگ روتنه، دم سیاه و پرها آن در قاعده زرد روشن هستند (به استثنای جفت پرها میانی آن). گلو و سینه زرد، شکم، پهلوها و پوشش‌های زیر دم سفید و همراه با رگه‌رگه تیره است. در خارج از این دوره سیاهی سر پر رنگتر و بدن بیشتر به رنگ زرد و سبز دیده می‌شود. منقار زرد شاخی و پاهای قهوه‌ای تیره است. پرنده ماده بالغ تا حدی شبیه به نر است ولی رنگ بدن مات‌تر به نظر می‌رسد، تارک سر قهوه‌ای مایل به سبز رگه‌رگه است، روتنه خاکستری مایل به سبز رگه‌رگه و دمگاه نیز زرد کم‌رنگ و بر خلاف نر، رگه‌رگه دیده می‌شود. همچنین فاصله چشمها تا منقار، چانه و سینه سفید است. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی روشنتر و قهوه‌ای‌تر به نظر می‌رسد و رگه‌رگه بیشتر و چشمگیرتری در روتنه و زیرتنه دارد.

ویژگیهای زیستی: جنگلهای سوزنی‌برگ و پهن‌برگ مخلوط واقع در مناطق پست یا کوهستانی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای اجتماعی است و در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب در دسته‌های بزرگ دیده می‌شود. پروازی سبک، سریع و موجی شکل با بال‌زدنهای ناگهانی دارد که در مسیری مستقیم دنبال می‌شود. از بذر گیاهان به ویژه بذر سوزنی‌برگان و در دوره جوجه‌آوری تا حدی از بی‌مهرها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل فروردین و با تشکیل قلمرو و یا با تشکیل گروه‌های کوچک در مجاورت سایر گروهها آغاز می‌شود. احتمالاً تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای کوچک از گل‌سنگها، علوفه، خزه و پشم است که آن را بیشتر در سرشاخه‌های انتهایی درختان مرتفع بنا می‌کند و درونش را با الیاف گیاهی نرم، پشم، مو و پر می‌پوشاند. معمولاً سه تا پنج و گاهی دو تا شش تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی کم‌رنگ، با خالها و لکه‌های ریز صورتی و یاسی، قهوه‌ای مایل به قرمز یا بنفش و به ابعاد ۱۲٫۳ × ۱۶٫۴ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۱ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۳ تا ۱۵ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان تا چند هفته پس از آن توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: به تعداد اندک و به صورت محلی جوجه‌آور جنگلهای خزری است و زمستانها به تعداد متغیر در همین نواحی و به صورت نامنظم در سایر مناطق شمال کشور زمستان‌گذرانی می‌کند. همچنین یک گزارش از حضور چند فرد از این پرنده از خراسان و همچنین استانهای فارس، هرمزگان و سیستان و بلوچستان در فصل زمستان در دست است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

سهره زرد *Carduelis spinus* Eurasian Siskin

توکی: ساری سیره، کردی: سه‌یره‌ی زهرد

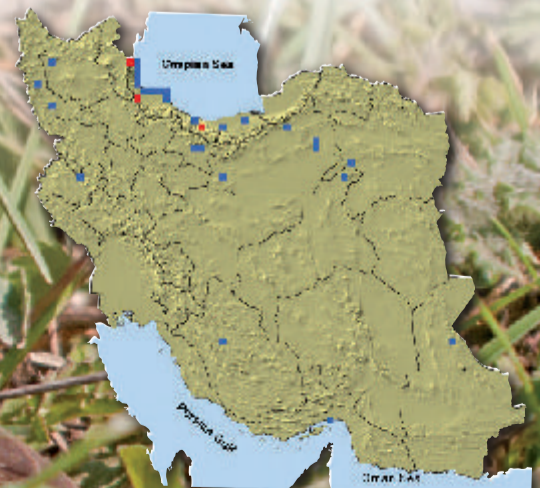

Morphological characteristics: 11-12.5 cm length and 20-23 cm wingspan. A small finch, with yellow and green plumage, relatively long, fine, and pointed bill, and short forked tail. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult breeding male shows black crown and broad bright lemon-yellow band on side of head and neck. Ear-coverts grey-green, nape and upperparts yellow-green with black streaks, and rump wholly green-yellow. Flight-feathers black-brown, base of secondaries and five inner primaries yellow, visible as a prominent wing-panel. Greater upper wing-coverts dull black, tipped yellow-green, and median and lesser coverts yellow-green. Upper tail-coverts also yellow-green, tail black with bright yellow base (except for the central pair). Throat and breast yellow, belly, flanks, and under tail-coverts white with black streaking. Non-breeding male shows darker black crown and more yellow and green on plumage; bill horn-yellow and legs dark brown. Female somewhat similar to male but duller, with streaked greenish brown crown, streaked greenish grey upperparts, and streaked pale yellow rump. Also, lore, chin, and breast white. Juvenile like female but brighter and browner, more densely streaked above and below.

Biological characteristics: Prefers mixed conifer and deciduous lowland or montane forests. Gregarious, mostly forming large flocks outside breeding season. Flight light, rapid, and undulating, with sudden bursts of wing-beats in direct progress. Feeds on plant seeds, especially conifers and alder; invertebrates also taken in breeding season. Breeding starts late March, with single pair in territory or in small neighbouring groups. Probably monogamous. Nest a small cup of lichen, grass, moss, and wool, lined with plant down, wool, hair, and feathers, built on outer branch of tall tree. Usual clutch 3-5, sometimes 2-6, sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue, spotted and finely blotched pink and lavender, red-brown, or purple, 16.4 × 12.3 mm in size. Eggs hatch after 11-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 13-15 days, still fed and cared for by parents for a few more weeks. Usually two clutches laid annually.

Distribution and abundance: A scarce local breeder in Caspian mountain forests from Gilan to Golestan; also, winter visitor in variable numbers to northern Iran. There were only three records in south of Iran: in Fars, Hormozgan, and Sistan-Baluchestan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

سهره معمولی *Carduelis carduelis*

European Goldfinch

ترکی: سیره بول بول، کردی: زه نگو له مبره، لری: هَفَرَنگ

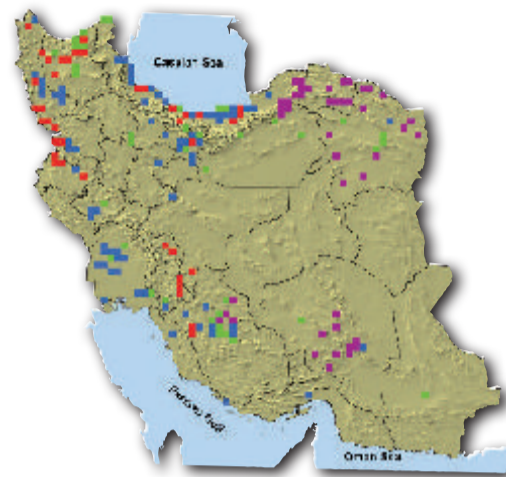
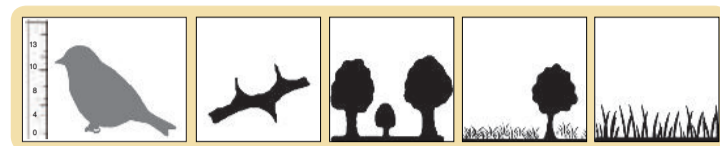
Morphological characteristics: 12-13.5 cm length and 21-25.5 cm wing-span. A medium-sized colourful finch with relatively long and slender bill with pinkish white pointed tip, easily recognizable by red of face and yellow and black of wings. Sexes similar with little seasonal variation. Adult of *C. c. carduelis* shows large crimson patch on front of face covering base of bill, forehead, chin, and back of eyes. Upper nape, crown, lore, and narrowing band on side of neck black. Bold white band covers cheeks and ear-coverts between red of face and black of side of neck. Upperparts dusky brown and rump whitish. Wings black, spotted white on tips of flight-feathers; outer web of greater upper wing-coverts and base of primaries and secondaries golden-yellow. Tail black with white patches on base and white spots on tip of central pair. Underparts whitish, side of breast pale rufous to dusty brown. Adult of *C. c. caniceps* lacks black-and-white pattern of face, with head wholly grey-brown except for red front of face and more elongate white spots on tertials. Juvenile lacks red patch on front of face, plumage greyish buff, heavily spotted and streaked brown, except for wholly white chin, throat, and belly.

Biological characteristics: Prefers orchards, hedgerows, parks, open woodlands, moorlands, and scrub along brooks and rivers. Gregarious outside breeding season, non-breeders form small flocks in breeding season as well. Flight light and fast, undulating with folded wings. Feeds mainly on seeds, some invertebrates also taken. Breeding starts late April, nests either solitary or in small neighbouring flocks. Monogamous. Nest a cup of moss, lichens, rootlets, and grass, lined with hair, wool, feathers, and plant down, built on tree or rarely on tall bush. Usual clutch 4-6, sometimes 3-7, sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue, spotted, blotched, and streaked purple-black, red, or pink, 18.3×13.4 mm in size. Eggs hatch after 10-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 13-18 days, but remain with parents for a longer time.

Distribution and abundance: Black-faced sub-species *C. c. carduelis* is a common breeding bird in the south Caspian region, northern and western Azarbaijan, southern slopes of Alborz near Tehran, and Zagros oak forests, extending east to central Fars; commonly winters from Caspian coast to the southern coasts of Iran. The grey-faced form *C. c. caniceps* is a common resident in eastern Alborz, northern Khorasan, eastern Fars, and Kerman highlands. Mixed flocks of both sub-species recorded near Shiraz (Fars) and Khosh Yeilagh Wildlife Refuge (Semnan), with one hybrid observed in the latter.

Conservation status:

This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۲ تا ۱۳٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۱ تا ۲۵٫۵ سانتی‌متر است. سهره‌ای متوسط‌جثه و رنگارنگ با منقار به نسبت دراز، باریک و نوک تیز به رنگ سفید صورتی است و به واسطه رنگ قرمز روی صورت و بالهای سیاه و زردش به آسانی از سایر سهره‌ها قابل تفکیک است. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در زیرگونه *C.c. carduelis* لکه قرمز پر رنگی در جلوی صورت دارد که قاعده منقار، جلوی پیشانی، چانه و پشت چشمها را می‌پوشاند. تارک سر سیاه است و تا پس سر و دو طرف گردن امتداد یافته است. در حد فاصل لکه قرمز جلوی صورت و نوار سیاه دو طرف گردن، نوار سفید پهنی گونه‌ها و گوشه‌ها را می‌پوشاند. فاصله چشمها تا قاعده منقار نیز سیاه است. روتنه قهوه‌ای دودی و دمگاه مایل به سفید دارد. بالها سیاه و نوک شاهپرها پرواز خالهای سفید دارد. همچنین بخش بیرونی پوشه‌های بزرگتر روی بالها و قاعده شاهپرها اولیه و ثانویه زرد طلایی است. پره‌های دم سیاه و در قاعده سفید هستند و در انتها و حاشیه خالهای سفید دیده می‌شود (به ویژه جفت پر میانی که خالهای درشت‌تری دارند). زیرتنه مایل به سفید و دو طرف سینه خرمایی کم‌رنگ تا قهوه‌ای خاکی دیده می‌شود. پرنده بالغ در زیرگونه *C.c. caniceps* طرح سیاه و سفید صورت را ندارد و تمام سر به جز بخش قرمز رنگ صورت، یکدست قهوه‌ای خاکستری است. همچنین خالهای سفید رنگ بزرگتری روی شاهپرها سومین به چشم می‌آید. پرنده نابالغ فاقد لکه قرمز در جلوی صورت است، بدن نخودی خاکستری و به استثنای چانه، گلو و شکم یکدست سفیدش، از خالها و رگه‌رگه قهوه‌ای فراوان پوشیده شده است.

ویژگیهای زیستی: باغها، پرچینها، پارکها، درختزارهای باز، خلنگزارها و همچنین بوته‌های حاشیه نهرها و رودخانه‌ها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌های اجتماعی است و در دوره جوجه‌آوری نیز افراد غیر جوجه‌آور در کنار یکدیگر به سر می‌برند. پروازی سبک با بال‌زندهای سریع و حرکات موجی شکل با بالهای بسته دارد. از بذر گیاهان و تا حدی از بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و به صورت منزوی یا با تشکیل گروههای کوچک در مجاورت سایر گروهها در درختزارهای باز، باغها و یا اراضی مزروعی آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از خزه‌ها، گلشنه‌ها، ریشکها و علوفه است که آن را روی درختان و به ندرت روی بوته‌های بلند بنا می‌کند و درونش را با مو، پشم، پر و الیاف گیاهی نرم می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش و گاهی سه تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی کم‌رنگ، با خالها، لکه‌ها و خطوط سیاه مایل به بنفش، قرمز یا صورتی و به ابعاد ۱۳٫۴ × ۱۸٫۳ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً تخمها ۱۰ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۳ تا ۱۸ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و همچنان تا مدتی پس از آن با والدین خود باقی می‌مانند.

پراکنش و فراوانی: زیرگونه *C.c. carduelis* جوجه‌آور معمول نواحی جنوبی دریای خزر، شمال و غرب آذربایجان، دامنه‌های جنوبی البرز در اطراف تهران و جنگلهای بلوط زاگرس تا استان فارس است و به صورت معمول در سواحل جنوبی دریای خزر تا سواحل جنوبی کشور زمستان‌گذرانی می‌کند. زیرگونه *C.c. caniceps* به طور معمول مقیم نواحی شرقی البرز، شمال خراسان استان فارس و ارتفاعات استان کرمان است. این دو زیرگونه به صورت مخلوط در اطراف شیراز در استان فارس و همچنین در پناهگاه حیات وحش خوش بیلاق در استان سمنان گزارش شده و حضور یک فرد دورگه از آنها در همین منطقه به ثبت رسیده است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

سهره کوهی *Carduelis flavirostris*

Twite

ترکی: داغ سیره سی، کردی: سه‌بره‌ی کیوی

Morphological characteristics: 12.5-14 cm length and 22-24 cm wing-span. A medium-sized finch, with buff-brown streaked plumage, small bill, and long tail. Sexes greatly similar with little seasonal variation. Adult male shows buff head and upperparts, finely spotted dark brown on crown, finely streaked dark brown on ear-coverts, and boldly streaked on nape. Flight-feathers black-brown, tertials fringed brown-buff, inner primaries with conspicuous white edges, visible as a white patch when wings folded and as distinct white panels in flight. Median upper wing-coverts tipped buff and greater coverts tipped grey-buff, creating rather indistinct double wing-bar. Rump pink and tail black-brown, with two central feathers fringed buff and outer feathers fringed white. Chin and throat buff, breast and flanks buff-white with bold dark brown streaking, and belly to under tail-coverts white. Bill pale grey in breeding season, yellowish at other times. Female lacks pink on rump, white patch on wings less conspicuous. Juvenile like female but duller on crown and nape, with streaked pale buff face and throat and more rufous upperparts.

Biological characteristics: Mostly prefers barren stony heather moorland and rocky grounds with sparse low bush-cover in mountainous areas. Forms small or large flocks outside breeding season. Flight light and rapid, with wavering progress in short flight, undulating over longer distance. Feeds on small seeds and some invertebrates. Breeding starts late April, nesting solitary or in small groups. Monogamous, sometimes polygamous (one male and two females), some promiscuity also observed. Nest a rather bulky cup of grass and plant stems, built on ground among low vegetation or on low bush, and lined with hair, wool, and feathers. Usual clutch 5-6, sometimes 4-7, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, pale blue, spotted and blotched pink or red-brown, 17.3×12.8 mm in size. Eggs hatch after 12-13 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 11-17 days, independent about 15 days later.

Distribution and abundance: A scarce and local breeding bird in Kaleibar Mountains (northern Azarbaijan) and central Alborz highlands. Descends to lower altitudes in winter, especially to Urumiyeh basin; occasionally also winters on southern slopes of Alborz.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۲٫۵ تا ۱۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۲ تا ۲۴ سانتی‌متر است. سهره‌های متوسط‌جثه به رنگ قهوه‌ای نخودی رگه‌رگه با منقار کوچک و دم به نسبت بلند است. نر و ماده تقریباً هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ سر و روتنه نخودی همراه با خالهای قهوه‌ای تیره کوچک روی تارک سر، رگه‌رگه ظریف به همین رنگ روی گوشپرها و رگه‌رگه ضخیم و برجسته در پشت دارد. شاهپرها پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه، حاشیه شاهپرها سومین نخودی قهوه‌ای و حاشیه شاهپرها اولیه داخلی سفید است که به شکل لکه سفیدی در زمان بسته بودن بالها و به شکل خطوط سفید مشخصی در امتداد شاهپرها اولیه در زمان پرواز به نظر می‌رسند. همچنین نوک پوشپرها میانی روی بالها نخودی و نوک پوشپرها بزرگتر آنها نخودی مایل به خاکستری است و به شکل دو نوار بالی نه چندان مشخص به نظر می‌رسند. دمگاه صورتی و دم قهوه‌ای مایل به سیاه دیده می‌شود که دو پر میانی آن حاشیه نخودی و سایر پرهای آن حاشیه سفید دارند. چانه و گلو نخودی، سینه و پهلوها سفید نخودی با رگه‌رگه قهوه‌ای تیره ضخیم و شکم تا پوشپرها زیر دم سفید است. منقار در دوره جوجه‌آوری خاکستری کمرنگ و در خارج از این دوره مایل به زرد است. پرنده ماده فاقد دمگاه صورتی است و لکه سفید روی بالها کمتر به چشم می‌آید. پرنده نابالغ شبیه به ماده ولی تارک سر و پس گردن تا حدی مات‌تر است، صورت گلی نخودی کمرنگ همراه با رگه‌رگه مشخص دارد و روتنه خرمایی‌تر به نظر می‌رسد.

ویژگیهای زیستی: اغلب اراضی سنگی و صخره‌ای بایر یا همراه با بوته‌های اندک و پراکنده در نواحی کوهستانی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری در دسته‌های کوچک و بزرگ به دور هم جمع می‌شوند. پروازی سبک و سریع دارد که در مسیرهای کوتاه نوسانی و در مسیرهای بلند موجی شکل است. از بذرها و گیاهان کوچک گیاهان و احتمالاً تا حدی از بی‌مه‌رها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و با تشکیل قلمرو، گاهی به صورت منزوی و یا در گروههای کوچک در خلنگزارها و بوته‌زارهایی با بوته‌های کوتاه و پراکنده واقع در دامنه کوهها و تپه‌ها آغاز می‌شود. تک همسر و چند همسر (یک نر با دو ماده)، گاهی نیز جفتگیری از نوع بی‌بند و باری نیز است. آشیانه‌اش کاسه‌ای به نسبت حجیم از علوفه و ساقه‌های گیاهان است که آن را روی زمین بین پوشش علفی و یا بوته‌های کوتاه بنا می‌کند و درونش را با مو، پشم و پر می‌پوشاند. معمولاً پنج تا شش و گاهی چهار تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، آبی کمرنگ، با خالها و لکه‌های صورتی، قهوه‌ای مایل به قرمز و به ابعاد ۱۲٫۸ × ۱۷٫۳ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۳ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۱ تا ۱۷ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و در حدود ۱۵ روز پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: به تعداد اندک و به صورت محلی در کوههای کلیبر در آذربایجان شرقی و ارتفاعات البرز مرکزی جوجه‌آوری می‌کند. زمستانها در ارتفاعات پایینتر در آذربایجان به ویژه در حوضه دریاچه ارومیه و همچنین به صورت نامنظم در دامنه‌های جنوبی البرز زمستان‌گذرانی می‌کند.

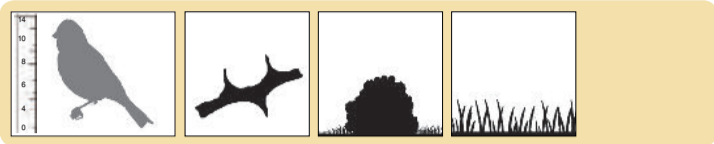
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

سهره سینه سرخ *Carduelis cannabina*

Common Linnet

ترکی: باغری قرمزی سیره، کردی: سه‌بره‌ی سینگ سوور

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۲.۵ تا ۱۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۱ تا ۲۵.۵ سانتی‌متر است. سهره‌ای کوچک‌جثه با روتنه و شانه‌های بلوطی و منقار کوتاه به رنگ خاکستری است. نر و ماده متفاوت و فقط پرنده نر تا حدی تغییرات فصلی دارد. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری سر و گردن خاکستری و لکه قرمز کوچکی در جلوی پیشانی دارد. دو نیمه دایره سفید در بالا و پایین چشمها و لکه‌ای به همین رنگ در بخش پایینی گونه‌ها دیده می‌شود. شانه‌ها و بخش بالایی روتنه، بلوطی همراه با رگه‌رگه تیره نامشخص و بخش پایینی آن و دمگاه، بلوطی روشن است. شاهپره‌های پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه و حاشیه درونی شاهپره‌های اولیه سفید است که در تضاد با رنگ سیاه پوشپره‌های اولیه و رنگ بلوطی پوشپره‌های روی بالها به شکل لکه سفیدی در زمان بسته بودن بالها و به شکل خطوط سفید مشخصی در امتداد شاهپره‌های اولیه در زمان پرواز به نظر می‌رسند. دم مایل به سیاه و حاشیه پرهای آن سفید است. دو طرف سینه قرمز صورتی، پهلوها نخودی رگه‌رگه، شکم و پوشپره‌های زیر دم سفید با سایه‌ای به رنگ نخودی روشن و پوشپره‌های زیر بالها سفید دیده می‌شوند. در خارج از این دوره، رنگ بدن مات‌تر به نظر می‌رسد و فاقد لکه، قرمز در جلوی پیشانی و در دو طرف سینه است ولی خاله‌های قهوه‌ای طلایی روی سینه به چشم می‌آید. پرنده ماده سر و روتنه قهوه‌ای با رگه‌رگه تیره فراوان دارد و شبیه به نر، لکه‌های روشنی اطراف چشمها و روی گونه‌ها دیده می‌شود. گلو و سینه نخودی و مابقی زیرتنه سفید است و رگه‌رگه تیره فراوان به ویژه در سینه و پهلوها به چشم می‌خورد. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی نخودی‌تر به نظر می‌رسد و رگه‌رگه نازک‌تری دارد، چانه و گلو سفید نخودی دارد، حاشیه دم شبیه به بالغها، سفید دیده می‌شود ولی فاقد لکه سفید روی بالها است.

ویژگیهای زیستی: در بوته‌زارها و خلنگزارهای باز، کشتزارهایی با درختان کوتاه و پراکنده، پرچینها، پارکها و زمینهای بایر به سر می‌برد. پرنده‌ای اجتماعی است، در دوره جوجه‌آوری به صورت جفت و در خارج از دوره جوجه‌آوری در دسته‌های بزرگ دیده می‌شود. پروازی سبک و سریع دارد که در مسیرهای کوتاه، نوسانی و در مسیرهای بلند موجی شکل است. از بذر گیاهان و احتمالاً تا حدی از بی‌مهرها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین و با تشکیل قلمرو، گاهی به صورت منزوی و یا در گروههای کوچک در خلنگزارها و بوته‌زارهای با بوته‌های کوتاه و پراکنده آغاز می‌شود. تک همسر و گاهی چند همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از علوفه، ساقه‌های گیاهان، خزه‌ها و گاهی سرشاخه‌های کوچک است که آن را درون بوته‌های کوتاه و به ندرت روی درختان بنا می‌کند و درونش را با مو، پشم، بقایای گیاهی و گاهی پر می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش و به ندرت هفت تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، آبی کمرنگ تا آبی مایل به سفید، با خاله‌ها و خطوط صورتی، بنفش، قرمز بلوطی یا سیاه مایل به بنفش و به ابعاد ۱۳.۲ × ۱۸.۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۰ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۱ تا ۱۴ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و ۱۴ روز پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: جوجه‌آور معمول بوته‌زارهای واقع در مناطق مرتفع آذربایجان، البرز، کپه‌داغ در خراسان، نواحی مرکزی و غربی زاگرس و ارتفاعات استان کرمان است و زمستانها به نواحی کم‌ارتفاع جنوب خزر، شبیه‌ای جنوبی البرز، دامنه‌های زاگرس، اراضی پست استان خوزستان، حوضه تالابهای استان فارس و گاهی سواحل خلیج فارس مهاجرت می‌کند. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Morphological characteristics: 12.5-14 cm length and 21-25.5 cm wing-span. A small finch with rufous-brown mantle and scapulars and short grey bill. Sexes dissimilar, male with some seasonal variation. Adult breeding male shows grey head and neck, with a small red patch on forehead, a wide broken white ring round eye and a white patch on lower cheek. Scapulars and mantle chestnut with indistinct dark streaks and back and rump light chestnut. Flight-feathers black-brown with white outer fringes, contrasting with black primary coverts and chestnut of upper wing-coverts, appearing as a white patch when wings folded and as a striking white bar in flight. Tail black, feathers with white outer fringes. Side of breast rosy red, flanks buff with streaks, and belly and under tail-coverts white with pale buff wash, and under wing-coverts white. Non-breeding male duller, without red on forehead and side of breast, but latter with golden-brown spots. Female shows grey-brown head and upperparts with heavy streaking, but with pale patches round eye and on cheek as in male. Throat and breast buff and rest of underparts white, densely streaked especially on breast and flanks, without golden-brown spots on breast. Juvenile like female but warmer buff and more narrowly streaked; chin and throat buff-white, tail-fringe white as in adult but no white wing-patch visible.

Biological characteristics: Prefers open moorland, arid wasteland, parkland, and cultivated country with scattered low trees, scrub, and hedgerows. Gregarious, forming large flocks outside breeding season, flying generally in pairs in breeding season. Flight light and fast with wavering progress in short flights, but undulating over longer distances. Feeds on plant seeds and some invertebrates. Breeding starts mid-April, either solitarily or in small group. Monogamous, sometimes polygamous. Nest a cup of grass, stems, moss, and some small twigs, lined with hair, plant remnants, and sometimes feathers, placed in low bush and rarely on tree. Usual clutch 4-6, rarely 7, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, pale blue to whitish blue, with pink, purple, chestnut-red, or purple-black specks, spots, and streaks, 18.2×13.2 mm in size. Eggs hatch after 10-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 11-14 days, independent 14 days later.

Distribution and abundance: A common breeding bird in shrubby areas in Azarbaijan highlands, Alborz, Kopet Dagh, western and central Zagros, and Kerman highlands. In winter, widespread at lower altitudes, reaching southern Caspian lowlands, southern slopes of Alborz, foothills of Zagros, Khuzestan lowlands, wetland basins in Fars, and occasionally Persian Gulf coasts.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Family: Fringillidae

خانواده: سهره‌ها

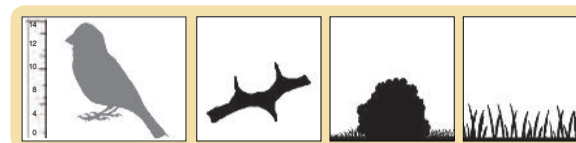
Order: Passeriformes

راسته: گنجشک‌شکالان

سهره‌بال سرخ *Rhodopechys sanguinea*

Crimson-winged Finch

ترکی: قرمزی قاناد سیره، کردی: سه‌یره‌ی بال سوور

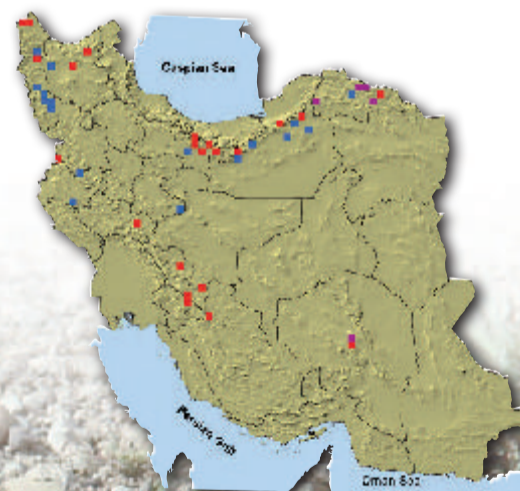

Morphological characteristics: 13-15 cm length and 30-33.5 cm wingspan. A large finch with large head, black cap, heavy pale bill, and long pink wings and tail. Sexes slightly dissimilar with no seasonal variation. Adult male shows blackish crown with buff band on side of head and neck. Lore and eye-surround pink-red and ear-coverts dark brown. Upperparts dark brown with dense dark streaks. Primaries and secondaries black with bold reddish pink margins and white tips to secondaries. Median and lesser upper wing-coverts brown with dark streaks and greater coverts almost black with pale pink tips and fringes. Primary coverts and alulae black, greatly contrasting with pink of wings. Rump pink with dark spots; tail-feathers black on centre and pink on base. Throat, chin, breast, and flanks warm brown with dark spots on breast and flanks, contrasting sharply with buff side of breast and white remainder of underparts. Bill yellow-brown and legs brown. Adult female duller than male, browner on crown and rump and with pink-red of wing and tail replaced by pink-white. Juvenile shows dark buff head, dark brown upperparts, paler rump, and dark buff underparts, creamy on belly and under tail-coverts.

Biological characteristics: Prefers stony slopes and ridges in high mountains with sparse scrub and tall herbage above tree-line, moving to plains and cultivations in lower altitudes in winter. Gregarious, forming small and large flocks throughout year. Flight powerful and rapid, undulating over long distances. Feeds on plant seeds, but partly on invertebrates during breeding season. Breeding starts February in low hills of southern Khorasan and Baluchestan, May-June in mountains in north, nesting either solitary or in small groups. Monogamous. Nest a shallow cup of plant stems, lined with soft plant material, built on ground in rock fissures mostly in shelter of overhang rock or bush, sometimes inside low bush. Usual clutch 4-5 sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue, spotted and blotched brown to purple-brown, 20.4×14.6 mm in size. Eggs hatch after 13-15 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 10-17 days. Probably two clutches laid annually.

Distribution and abundance: A locally common breeding bird in mountains of Azarbaijan, Alborz, Kopet Dagh, and Zagros east to hills of Kerman, southern Khorasan, and northern Sistan-Baluchestan. Migrates to lower slopes and foothills in winter.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۳ تا ۱۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۰ تا ۳۳٫۵ سانتی‌متر است. سهره‌ای درشت‌جثه با سر بزرگ، منقار قوی و ضخیم و بالها و دم بلند به رنگ صورتی است. نر و ماده تا حدی متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ تارک سر مایل به سیاه همراه با دو نوار نخودی پهن در دو طرف آن دارد که تا کناره‌های گردن امتداد می‌یابند. فاصله چشمها تا منقار و دور چشمها قرمز کمرنگ و گوشپرها قهوه‌ای تیره دیده می‌شود. روتنه قهوه‌ای تیره همراه با رگه‌رگه تیره فراوان دارد. شاهپرها اولیه و ثانویه سیاه همراه با حاشیه پهن صورتی مایل به قرمز و نوک شاهپرها اولیه و ثانویه سفید است. پوشش‌های میانی و کوچکتر روی بالها قهوه‌ای همراه با رگه‌رگه سیاه و پوشش‌های بزرگتر تقریباً سیاه و نوک و حاشیه آنها صورتی کمرنگ دیده می‌شود. پوشش‌های شاهپرها اولیه و هرز بالها سیاه و در تضاد آشکاری با رنگ صورتی بالها است. دمگاه صورتی همراه با لکه‌های تیره و پرهای دم در مرکز سیاه و در قاعده صورتی دیده می‌شوند. چانه، گلو، سینه و پهلوها قهوه‌ای همراه با خالهای تیره در سینه و پهلوها، دو طرف سینه نخودی و مابقی زیرتنه سفید است. منقار قهوه‌ای کمرنگ و پاهای قهوه‌ای دارد. پرنده ماده مات‌تر از نر به نظر می‌رسد، تارک سر و دمگاه قهوه‌ای‌تر و رنگ صورتی پروبالش کمتر است. پرنده نابالغ سر نخودی پر رنگ، روتنه قهوه‌ای تیره، دمگاه روشن‌تر و زیرتنه نخودی پر رنگ دارد که در ناحیه شکم و پوشش‌های زیر دم کرم رنگ به نظر می‌رسد.

ویژگیهای زیستی: اغلب در شیبهای سنگی و خط‌الرأس‌های مناطق کوهستانی مرتفع با پوشش بوته‌ای و علفی اندک و پراکنده بالاتر از حد رویشی درختان به سر می‌برد و زمستانها در دشتهای و کشتزارها و مناطق کم ارتفاعتر دیده می‌شود. پرنده‌ای اجتماعی است و در تمام طول سال در دسته‌های کوچک و بزرگ دیده می‌شود. پروازی قوی و سریع دارد که در مسیرهای طولانی با حرکات موجی شکل همراه می‌شود. از بذر گیاهان و در دوره جوجه‌آوری تا حدی از حشرات تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اسفند در نواحی شرقی (خراسان) و از اوایل خرداد در نواحی کوهستانی شمالی‌تر و با تشکیل قلمرو، گاهی به صورت منزوی و یا در گروههای کوچک آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای کم‌عمق از ساقه‌های گیاهان است که آن را روی زمین در شکافهای بین صخره‌ها و اغلب در پناه برآمدگی صخره‌ها یا تاج پوشش بوته‌ها و گاهی درون بوته‌های کوتاه بنا می‌کند و درونش را با الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی کمرنگ، با خالها و لکه‌های قهوه‌ای تا قهوه‌ای مایل به بنفش و به ابعاد ۱۴٫۶ × ۲۰٫۴ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و در ۱۰ تا ۱۷ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند. احتمالاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

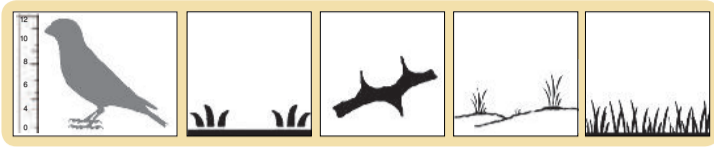
پراکنش و فراوانی: به صورت معمول در ارتفاعات آذربایجان، البرز، کپه داغ، و زاگرس تا ارتفاعات استان کرمان، نواحی جنوبی خراسان و شمال استان سیستان و بلوچستان جوجه‌آوری می‌کند و در زمستان به دشتهای و دامنه‌های مناطق پایینتر مهاجرت می‌کند. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Bucanetes githagineus سهره صورتی

Trumpeter Finch

ترکی: آلا سیره، کردی: سهیره ی چیره یی

Morphological characteristics: 11.5-13 cm length and 25-28 cm wing-span. A small finch, rather similar to Mongolian Finch *B. mongolicus* but smaller, with shorter wings, grey head, bright red bill (or yellowish brown tinged with pink), and without pale wing-panels. Sexes dissimilar, male with little seasonal variation. Adult breeding male shows bright red bill, blue-grey head, and grey-buff upperparts washed with pink. Feathers on forehead and chin tipped pink-red. Flight-feathers black-brown with pink wash on outer fringes. Upper wing-coverts sandy-brown with pink wash, creating distinct wing patch. Rump and tail-base pink, tips of tail-feathers blackish, but central pair blackish all over. Throat and flanks pale grey-brown, breast to belly pinkish, and vent to under tail-coverts white. Female and non-breeding male usually lack distinct pink tinge, being mainly sandy grey-brown above and on wings, breast, and flanks, greyer on head, and creamier on belly. Bill yellow-brown tinged with pink. Juvenile similar to female, but yellow-buff on lore, ear-coverts, and fringes of flight-feathers.

Biological characteristics: Prefers desert, semi-desert, and steppe with stony or gravelly surface and minimal vegetation cover, nearby cliffs and vertical rock walls with lots of crevices, mostly close to source of water. Gregarious outside breeding season, congregating in small flocks. Flight light and bouncing, mostly over short distances. Feeds on seeds and other soft parts of plants and short bushes. Breeding starts early March, nesting solitarily or in groups of several pairs. Monogamous. Nest a cup of rough grass, plant stems, and twigs, lined with hair and wool, placed in rock crevice, mostly in shelter of overhang rock or bush. Usual clutch 4-6 sub-elliptical to short elliptical, slightly glossy eggs, pale blue, spotted and blotched black or purple-black, 18.4x14.7mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 14 days, independent 11 days later. Usually 1-2 clutches laid annually.

Distribution and abundance: A common and widespread resident in desert and arid hills throughout much of Iran except for northwest, with some dispersal to lowlands of southern coasts outside breeding season.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۱.۵ تا ۱۳ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۸ سانتی متر است. سهره‌های کوچک جثه و تا حدی شبیه به «سهره مغولی» است ولی به واسطه جثه کوچکتر، بالهای کوتاهتر، سر خاکستری، منقار قرمز درخشان (یا قهوه‌ای مایل به زرد با ته رنگ صورتی) و فقدان نوارهای بالی از آن متمایز می‌شود. نر و ماده متفاوت و فقط پرنده نر تا حدی تغییرات فصلی دارد. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری منقار قرمز درخشان دارد. سر خاکستری مایل به آبی و روتنه نخودی خاکستری با سایه‌ای به رنگ صورتی دیده می‌شود. نوک پرهای جلو پیشانی و چانه قرمز روشن است. شاهپرها پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه و در حاشیه بیرونی خود سایه صورتی رنگ دارد. همچنین انتهای پوشش‌های روی بالها صورتی است که لکه مشخصی روی بالها ایجاد می‌کند. دمگاه و دم صورتی، نوک پرهای دم مایل به سیاه و فقط جفت پرهای میانی آن یکدست مایل به سیاه دیده می‌شود. گلو و پهلوها قهوه‌ای خاکستری کمرنگ، سینه تا شکم مایل به صورتی و مابقی زیرتنه تا پوشش‌های زیر دم سفید است. در خارج از این دوره، پرنده نر و ماده بسیار شبیه به یکدیگر هستند، سر خاکستری‌تر و منقار قهوه‌ای مایل به زرد با ته رنگ صورتی دیده می‌شود. همچنین روتنه، روی بالها، سینه و پهلوها قهوه‌ای خاکستری و فاقد ته رنگ صورتی است و شکم کرم رنگ به نظر می‌رسد. پرنده نابالغ شباهت زیادی به ماده دارد ولی در فاصله چشمها تا منقار، گوشپرها و حاشیه شاهپرها پرواز، نخودی مایل به زرد دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: نواحی بیابانی، نیمه‌بیابانی و استپی سنگی و سنگلاخی با پوشش گیاهی اندک و پراکنده همراه با صخره‌های عمودی دارای شکافها و درزهای فراوان و اغلب نزدیک به آب را ترجیح می‌دهد. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌های اجتماعی است و بیشتر در دسته‌های کوچک روی زمین دیده می‌شود. پروازی سبک ولی سریع دارد و اغلب در فواصل کوتاه جابه‌جا می‌شود. از بذر و سایر بخشهای گرمینه‌ها و بوته‌های کوتاه تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اسفند و به صورت جفتهای منزوی یا گروههایی متشکل از چندین جفت در نواحی بیابانی سنگی و صخره‌ای آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از علوفه زبر، ساقه‌ها و شاخه‌های گیاهان است که آن را روی زمین در شکافهای بین صخره‌ها و اغلب در پناه برآمدگی صخره‌ها یا تاج پوشش بوته‌ها بنا می‌کند و درونش را با مو و پشم می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش تخم نیمه بیضی تا بیضی کوتاه، صاف، تا حدی صیقلی، آبی کمرنگ، با خالها و لکه‌های به رنگ سیاه یا سیاه مایل به ارغوانی و به ابعاد ۱۴.۷ × ۱۸.۴ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۱۴ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و در حدود ۱۱ روز پس از آن مستقل می‌شوند. معمولاً یک تا دو تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: به طور گسترده مقیم تپه‌ماهورهای نواحی خشک و بیابانی نیمه شرقی کشور است و در خارج از دوره جوجه‌آوری تا سواحل پست جنوب کشور نیز جابه‌جایی می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

سهره مغولی *Bucanetes mongolicus*

Mongolian Finch

ترکی: مغول سیره سی، کردی: سهیره ی مه غوولی

Morphological characteristics: 11.5-13 cm length and 25.5-27 cm wing-span. A medium-sized finch similar to Trumpeter Finch *B. githagineus*, distinguished by pale brown head (not grey), streaked upperparts (not uniform), yellowish bill (not reddish), extensive white belly, and two distinct white wing-panels. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Breeding male shows dusty brown head and upperparts and pale rosy rump. Supercilium pink and eye-ring white. Primaries dark brown, outer ones with rosy fringes, secondaries almost white with dark tip, forming bold white upper wing-panel. Base of greater coverts white with rosy fringes and black and pink tips, forming another bold wing-panel. Primary coverts and alulae black, visible in contrast with white and pink of wing. Tail black with white feather margins. Underparts dull white to creamy buff, washed rosy especially on throat and breast. Female shows duller plumage than male, less boldly patterned on wings, less rosy on underparts, and warmer buff on flanks. Juvenile shows dusty brown head and upperparts, wings not patterned like adults, wing-panels scarcely visible. Underparts buff-white, warmer buff on breast and flanks. Also, upperparts more streaky brown-grey and belly white.

Biological characteristics: Favours bare arid loamy or pebbly mountain steppe interspersed with rocks, boulders, and sparse clumps of grass and scrub, nearby crags, cliffs, and gorges. Gregarious outside breeding season, usually forming small to medium-sized flocks. Flight like Trumpeter Finch but faster and more powerful. Feeds on seeds of grasses and small bushes. Breeding starts early May, sometimes in loose colonies. Monogamous. Nest a shallow cup of dried leaves and grass stems, lined with hair and wool, located on ground in small cracks in stones and rocks, usually sheltered by overhang rock or low bush. Usual clutch 3-5 sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue to grey-blue, with black-brown spots, specks, and broken lines, 18.8x14.6 mm in size. Incubation period not known. Chicks downy and altricial, leave nest in 18 days, independent 12-17 days later.

Distribution and abundance: A scarce and local breeder in foothills and semi-desert hills at medium elevations from central Alborz east to Golestan and in hills of Khorasan, descending to lower elevations in winter, even extending out to desert edge. Also, recorded once in Sistan basin.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۱.۵ تا ۱۳ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵.۵ تا ۲۷ سانتی‌متر است. سهره‌ای متوسط‌جثه و تا حدی شبیه به «سهره صورتی» است ولی به واسطه سر قهوه‌ای کمرنگ (نه خاکستری)، روتنه رگ‌رگه (نه یکدست)، منقار مایل به زرد (نه مایل به قرمز)، شکم سفید و دو نوار بالی مشخص روی بالها از آن متمایز می‌شود. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری سر و روتنه قهوه‌ای خاکی و دماغه صورتی کمرنگ دارد. نوار ابرویی صورتی است. شاهپره‌های اولیه قهوه‌ای تیره و حاشیه بیرونی آنها صورتی است، شاهپره‌های ثانویه تقریباً سفید و نوک آنها تیره است و به شکل نوار بالی بزرگ سفید رنگی روی بالها به چشم می‌آید. قاعده پوشپره‌های بزرگتر روی بالها سفید، حاشیه آنها صورتی و نوک آنها صورتی و سیاه است که نوار بالی سفید رنگ مشخصی شکل می‌دهند. همچنین پوشپره‌های شاهپره‌های اولیه و هرز بالها سیاه و در تضاد با رنگ سفید و صورتی روی بالها به خوبی نمایان هستند. دم نیز سیاه و حاشیه پرهای آن سفید است. زیرتنه سفید مات تا کرم نخودی با سایه‌ای به رنگ صورتی به ویژه در گلو و سینه دیده می‌شود. پرنده ماده مات‌تر از نر به نظر می‌رسد، الگوی رنگ‌آمیزی بالها به تنوع نرها نیست، سایه صورتی رنگ در زیرتنه کمتر به چشم می‌آید و پهلوه‌ها نخودی‌تر است. پرنده نابالغ سر و روتنه قهوه‌ای خاکی دارد، بالها رنگ‌آمیزی بالغ‌ها را ندارد و فقط دو نوار بالی سفید نخودی روی بالها جلب توجه می‌کند. زیرتنه سفید نخودی و در سینه و پهلوه‌ها نخودی‌تر دیده می‌شود. همچنین به واسطه سر و روتنه خاکستری قهوه‌ای همراه با رگ‌رگه بیشتر و شکم سفید از آن متمایز می‌شود.

ویژگیهای زیستی: دامنه‌های سنگی و لومی با شکافها و درزهای فراوان و لکه‌های گیاهی پراکنده و تنک را در نواحی بیابانی و نیمه‌بیابانی ترجیح می‌دهد. بیشتر روی زمینهای لخت و فاقد پوشش گیاهی به سر می‌برد و از درختزارها و بوته‌زارها دوری می‌کند. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و اغلب دسته‌های کوچک تا متوسط تشکیل می‌دهد. پروازی شبیه به «سهره صورتی» ولی قویتر و با سرعت بیشتر دارد. از بذر گرمینه‌ها و بوته‌های کوتاه تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت و به صورت منزوی، گاهی به شکل شبه کلنی و در مجاورت سایر گروهها در دامنه‌های پر شیب سنگی و صخره‌ای آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای کم‌عمق از برگهای خشک و ساقه علفه است که روی زمین در شکافهای کوچک بین سنگها و صخره‌ها و اغلب در پناه برآمدگی صخره‌ها یا تاج پوشش بوته‌ها بنا می‌کند و درونش را با مو و پشم می‌پوشاند. معمولاً سه تا پنج تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی کمرنگ یا آبی مایل به خاکستری، با خالها، لکه‌ها و خطوط منقطع به رنگ قهوه‌ای مایل به سیاه و به ابعاد ۱۴.۶ × ۱۸.۸ میلی‌متر می‌گذارد. طول دوره تفریح تخمها ناشناخته است. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۱۸ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و ۱۲ تا ۱۷ روز پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: به طور کمیاب در کوهپایه‌ها و تپه‌های نواحی نیمه‌بیابانی در ارتفاعات میانی البرز مرکزی تا نواحی شمالی و شرقی خراسان جوجه‌آوری و در زمستان به ارتفاعات پایینتر تا حاشیه کویر مهاجرت می‌کند. فقط یک گزارش از مشاهده تعدادی از این پرنده در حوضه سیستان در دست است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

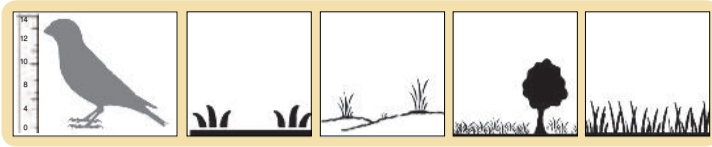

Rhodopiza obsoleta سهره خاکی

Desert Finch

ترکی: قازا دیمدیک سیره، کردی: سهیره ی بۆر

Morphological characteristics: 13-14 cm length and 25-27.5 cm wing-span. A rather large sand-coloured finch with short thick bill and long forked tail. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult male shows pale buff head and upperparts, washed pink in spring and grey in winter. Primaries and tertials black with bold white fringes, secondaries also black with white and pink fringes, and upper wing-coverts pink, conspicuous in contrast with black of greater coverts and alulae. Upper tail-coverts pale chestnut, tail black with broad white outer webs. Flanks warm buff, under wing-coverts, belly, and under tail-coverts white. Bill short, thick, and black in colour, lore and bristle-like feathers along bill also black; legs grey-brown. Adult female rather similar to adult male but duller, with yellow-brown bill and brown lore. Juvenile shows duller plumage than female with brown wash.

Biological characteristics: Prefers flats and slopes at fringe of desert, patchily covered with tall bush, including oases, orchards, and scrub or trees among irrigated fields and near villages. Gregarious, forming small or large flocks throughout year. Flight light and undulating; perches upright on trees, dropping to ground to feed on seeds and other parts of plants; also feeds on insects during breeding season. Breeding starts late March, nesting solitarily or in small colonies. Monogamous. Nest a cup of twigs and sticks, grass, and rootlets, lined with soft plant material, feathers, hair, and wool, built on bush or tree. Usual clutch 5-6, rarely 4-7, sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue, with black-purple or black specks and fine streaks, 18.9x14.2 mm in size. Eggs hatch after 12-15 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 13-14 days, independent 12-17 days later.

Distribution and abundance: A locally common summer visitor in semi-arid habitats along the foothills of the southern Alborz from Qazvin to Semnan east to Khorasan and a resident in foothills at both sides of Zagros mountains from Lorestan and Khuzestan east to Kerman highlands. Recorded in winter in Turkaman Steppes near Lake Aji Gol, Miankaleh, Khorasan, Semnan, Tehran and around Zabol (Sistan basin).

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

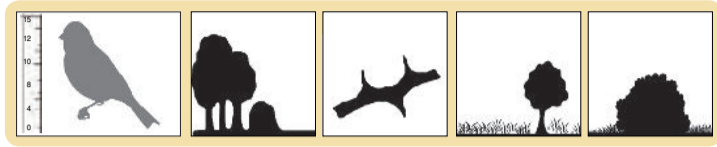
ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۳ تا ۱۴ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۷٫۵ سانتی متر است. سهره‌ای به نسبت درشت‌جثه و خاکی رنگ با منقار کوتاه و ضخیم و دم بلند و دو شاخه است. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ سر و روتنه نخودی کم‌رنگ با سایه‌ای به رنگ صورتی در بهار و به رنگ خاکستری در زمستان دارد. شاهپره‌های اولیه و سومین سیاه با حاشیه پهن سفید است، شاهپره‌های ثانویه نیز به همین رنگ با حاشیه سفید و صورتی و پوشپره‌های روی بالها صورتی دیده می‌شوند که در تضاد با رنگ سیاه پوشپره‌های شاهپره‌های اولیه و هرزبالها جلب توجه می‌کند. پوشپره‌های روی دم بلوطی روشن، دم سیاه و کناره خارجی پرهای آن سفید است. پهلوه‌ها بلوطی نخودی، پوشپره‌های زیر بالها سفید و شکم و پوشپره‌های زیر دم سفید هستند. منقار کوتاه، ضخیم و به رنگ سیاه، پرهای قاعده آن و همچنین فاصله چشمها تا آن نیز به همین رنگ و پاها قهوه‌ای مایل به خاکستری دیده می‌شود. پرنده ماده بالغ تا حدی شبیه به نر ولی مات‌تر به نظر می‌رسد، منقار قهوه‌ای مایل به خاکستری و فاصله چشمها تا آن قهوه‌ای است. رنگ بدن در پرنده نابالغ مات‌تر از ماده بالغ همراه با سایه‌ای به رنگ قهوه‌ای در پروبال به نظر می‌رسد.

ویژگیهای زیستی: دشتهای پست و شیبدار در نواحی بیابانی و نیمه‌بیابانی، واحه‌ها، درختزارها و بوته‌زارهای تنک و باز را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و در اطراف روستاها، کشتزارها و باغها نیز دیده می‌شود. پرنده‌ای اجتماعی است و در تمام طول سال در دسته‌های کوچک و بزرگ دیده می‌شود. پروازی سبک و موجی شکل دارد. به طور عمودی روی شاخه‌ها می‌نشیند و روی زمین به تغذیه از بذرها و سایر قسمتهای گیاهان و در دوره جوجه‌آوری تا حدی به تغذیه از حشرات می‌پردازد. جوجه‌آوری از اوایل فروردین و به صورت منزوی یا در کلنیهای کوچک در مجاورت سایر گروهها در نواحی باز با بوته‌ها و درختان پراکنده آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از ساقه‌ها و شاخه‌ها، علوفه و ریشکها است که آن را روی بوته‌ها یا درختان بنا می‌کند و درونش را با علوفه نرم، پر، مو و پشم می‌پوشاند. معمولاً پنج تا شش و به ندرت چهار تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی کم‌رنگ، با خالها و خطوط ارغوانی مایل به سیاه یا سیاه و به ابعاد ۱۴٫۲ × ۱۸٫۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۵ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۳ تا ۱۴ روزگی آشیانه را ترک کرده و در حدود ۱۲ تا ۱۷ روز پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: تابستان‌گذران معمول دامنه‌های جنوبی البرز از استان قزوین به طرف سمنان تا خراسان و مقیم کوهپایه‌های زاگرس از استان لرستان و خوزستان تا ارتفاعات استان کرمان است. همچنین گزارشاتی از حضور این پرنده در زمستان از دشت ترکمن صحرا نزدیک تالاب آجی‌گل در استان گلستان، در میانکاله در استان مازندران، در استانهای سمنان و تهران و همچنین در خراسان و حوضه سیستان نزدیک زابل در دست است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴٫۵ تا ۱۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۴ تا ۲۶ سانتی‌متر است. سهره‌های متوسط‌جثه با منقار کوچک و کلفت و دم بلند است. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرندۀ نر بالغ سر، چانه، گلو، سینه، بخش بالایی پهلوها و دمگاه قرمز درخشان دیده می‌شود. نوار چشمی نازکی به رنگ قهوه‌ای دارد که از قاعدۀ منقار تا گوشپرها امتداد یافته است. روتنه و شانه‌ها قهوه‌ای تیره با سایه‌ای از رنگ قرمز و بالها قهوه‌ای تیره با حاشیه‌ای صورتی دیده می‌شود. نوک پوشپره‌های میانی روی بالها روشن و تشکیل نوار بالی مشخصی می‌دهد. بخش پایینی سینه، شکم و پوشپره‌های زیر دم مایل به سفید همراه با سایه‌ای به رنگ صورتی و رگه‌رگه کمی در بخش پایینی پهلوها به چشم می‌آید. چشمها قهوه‌ای تیره و پاها قهوه‌ای دودی است. پرندۀ ماده بالغ و نر یک ساله شباهت زیادی به یکدیگر دارند و فاقد رنگ قرمز درخشان هستند، سر قهوه‌ای خاکستری و روتنه و دم قهوه‌ای زیتونی تا قهوه‌ای خاکستری دیده می‌شود. بالها قهوه‌ای و حاشیه‌ی شاهپره‌های پرواز زیتونی است و به واسطۀ رنگ روشن نوک پوشپره‌های میانی و بزرگتر، دو نوار بالی مشخص روی بالها تشکیل می‌دهد. چانه، گلو، سینه و پهلوها سفید نخودی همراه با خالها و رگه‌رگه تیره فراوان و شکم و پوشپره‌های زیر دم تقریباً سفید است. پرندۀ نابالغ شباهت زیادی به ماده دارد ولی رنگ بدن بیشتر زیتونی قهوه‌ای به نظر می‌رسد و خالها و رگه‌رگه تیره فراوانی در سطح بدن دارد. همچنین نوارهای بالی نخودی‌تر، حلقۀ دور چشمها نخودی روشن و پاها قهوه‌ای روشن هستند.

ویژگیهای زیستی: بیشه‌زارهای مرطوب حاشیه‌ی نواحی جنگلی، نواحی پاکتراشی شده‌ی درون جنگلها و بوته‌زارها یا بیشه‌زارهایی با درختان پراکنده در حاشیه‌ی آب را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرندۀ اجتماعی است، در زمستان دسته‌های بزرگ تشکیل می‌دهد و در بهار در دسته‌های کوچکتری دیده می‌شود. پروازی به نسبت سنگین دارد که در فواصل طولانی موجی شکل می‌شود. از بذرها، جوانه‌ها و بیشتر بخشهای گیاهان، همچنین از برخی بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل خرداد و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. تک همسر و گاهی چند همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای سست از ساقه‌های گیاهان و علوفه است که آن را درون بوته‌ها یا روی درختان کوتاه بنا می‌کند و دورنش را با ریشکها، مو و پر می‌پوشاند. معمولاً پنج و به ندرت سه تا شش تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ آبی روشن، با خالها، خطوط و لکه‌های پراکنده به رنگ سیاه مایل به بنفش یا سیاه و به ابعاد ۱۴٫۶ × ۲۰٫۴ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً تخمها ۱۲ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۱ تا ۱۳ روزگی آشیانه را ترک نموده و اندکی پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: تابستان‌گذران معمول جنگلهای کلیبر در شمال آذربایجان و به مقدار کمتر جنگلهای نواحی جنوبی دریای خزر به سمت شرق تا استان گلستان و همچنین نواحی مرتفع نیمرخ جنوبی البرز نظیر گلستانک و درۀ لار است. همچنین مهاجر عبوری بسیار معمول بهاره و پاییزه در شمال و شرق کشور بوده، گاهی در زمان مهاجرت بهاره در شمال استان سیستان و بلوچستان گزارش می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

سهره گلی *Carpodacus erythrinus* Common Rosefinch (Scarlet Rosefinch)

ترکی: قرمزی سیره، کردی: سه‌یره‌ی سوور

Morphological characteristics: 14.5-15 cm length and 24-26 cm wing-span. A medium-sized finch with short stout bill and long tail. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult male shows bright red head, chin, throat, breast, upper flanks, and rump. Narrow brown eye-stripe runs from base of bill to ear-coverts. Upperparts and scapulars dark brown washed with red, wings dark brown with pale pink-brown margins. Pale pink-buff tips to median and greater coverts form distinct wing-bar. Lower breast, belly, and under tail-coverts whitish with pink wash, slightly streaked on lower flanks. Eyes dark brown and legs sooty-brown. Female and 1st-year male lack red and are rather featureless, showing grey-brown head, and olive-brown to grey-brown upperparts and tail. Wings brown and flight-feathers fringed olive; pale tips to median and greater coverts form distinct double wing-bar. Chin, throat, breast, and flanks buff-white, heavily spotted and streaked dark brown, belly and under tail-coverts almost white. Juvenile like female but more olive-brown, with more dark spots and streaks all over; also, wing-bars buffier, eye-ring pale buff, and legs light brown.

Biological characteristics: Prefers thickets in damp grassland along forest edge or in clearings, scattered bushes and trees in open meadows or swamps, and scrub along rivers and brooks. Gregarious, forming large flocks in winter and smaller flocks in spring. Flight rather heavy, undulating over long distances. Feeds on seeds, buds, soft parts of plants, and some invertebrates. Breeding starts late May in territories. Monogamous, sometimes polygamous. Nest a loose construction of stems and grasses, lined with rootlets and hair, built in bush or on short tree. Usual clutch 5, rarely 3-6, sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue with purple-black or black scattered spots and lines, 20.4×14.6 mm in size. Eggs hatch after 12-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 11-13 days, independent soon after.

Distribution and abundance: A common summer visitor to Kaleibar forests (northern Azarbaijan), less common in suitable habitats in southern Caspian forests from Gilan east to Golestan, also on southern slopes of Alborz in Golestanak and Lar valley. A very common passage migrant in northern and western Iran, sometimes recorded in spring also from northern Sistan-Baluchestan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

2

Loxia curvirostra سهره نوک قیچی
Common Crossbill (Red Crossbill)

ترکی: قیچی دیمدیک سیره، کردی: سه‌یره‌ی دندوول خاچی

Morphological characteristics: 15-17 cm length and 27-30.5 cm wing-span. A large finch with crossed bill-tips and forked tail. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male shows rosy-red head, upperparts, and rump, contrasting with dark wings and tail. Underparts rosy-scarlet from chin to mid-belly, almost white with dark grey dots on lower belly and under tail-coverts. Bill-tips crossed and sharply pointed. Legs grey to brown. Adult female shows grey-green head, upperparts, and underparts, with paler yellow-green rump and dark wings and tail; mantle faintly streaked dark grey. Juvenile dark brown above, streaked grey; white below, marked with heavy brown streaks.

Biological characteristics: Prefers conifer forests, especially pine and spruce, but occasionally seen also in broad-leaved forest. Gregarious, forming small or large flocks throughout year. Flight fast and powerful, with strong wing-beats. Very agile when foraging, fluttering between twigs, sliding along branches, hanging from cones and clambering around using bill. Feeds on conifer seeds, mostly spruce and pine; secures cone under foot, opens scales using crossed bill, and removes seeds by tongue. In broad-leaved forests feeds on buds, fruits, and insects, especially caterpillars and aphids.

Distribution and abundance: Status uncertain; perhaps only a rare vagrant, recorded in eastern Alborz, central Fars and Sistan-Baluchestan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۵ تا ۱۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۷ تا ۳۰٫۵ سانتی‌متر است. سهره‌ای درشت‌جثه با منقار قیچی شکل و دم دو شاخه است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ سر، روتنه و دمگاه قرمز آجری دارد که در تضاد با بالها و دم تیره رنگش به خوبی نمایان است. زیرتنه از چانه تا میانه شکم قرمز آجری و بخش عقبی شکم و پوشش‌های زیر دم تقریباً سفید است و لکه‌های خاکستری تیره در این بخش به چشم می‌خورد. منقاری قیچی شکل، متقاطع، نوک تیز و ضخیم در قاعده دارد. پاها نیز خاکستری تا قهوه‌ای است. در پرنده ماده بالغ سر، روتنه و زیرتنه سبز مایل به خاکستری و دمگاه سبز مایل به زرد روشن است. بالها و دم تیره دیده می‌شود و روتنه و شانها رگ‌رگه خاکستری تیره دارند. پرنده نابالغ یکدست قهوه‌ای خاکستری است و رگ‌رگه تیره رنگ فراوانی در سراسر بدنش به چشم می‌آید.

ویژگیهای زیستی: جنگلهای انبوه سوزنی‌برگ مسن به ویژه توده‌های کاج و نوتل را ترجیح می‌دهد و در جنگلهای پهن‌برگ و همچنین حاشیه جنگلهای نیز دیده می‌شود. پرنده‌ای اجتماعی است و در تمام اوقات سال دسته‌های کوچک و بزرگ تشکیل می‌دهند. پروازی سریع و قوی با بال‌زدنهای قوی دارد. برای تغذیه بسیار پر جنب‌وجوش است، به طور دایم بین شاخه‌ها جابه‌جا می‌شود، از پهلوها در امتداد شاخه‌ها حرکت می‌کند، از گل‌آذین مخروطیان آویزان می‌شود و به کمک منقارش از تنه درختان بالا می‌رود. بیشتر از دانه‌های سوزنی‌برگان به ویژه نوتل و کاج تغذیه می‌کند، به کمک انگشتانش گل‌آذین مخروطیان را محکم نگه داشته، توسط منقار قوی و قیچی شکلس آنها را باز می‌کند و دانه‌های درون آنها را با زبانش به بیرون می‌کشد. همچنین در جنگلهای پهن‌برگ از جوانه‌ها، میوه‌ها و حشرات به ویژه لارو پروانه‌ها و شته‌ها تغذیه می‌کند.

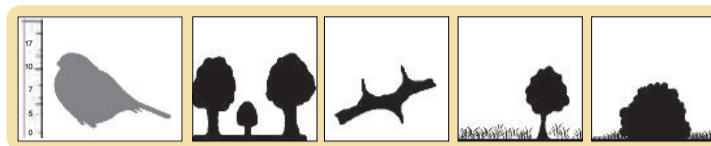
پراکنش و فراوانی: وضعیت این پرنده نامشخص است. احتمالاً به صورت کمیاب و سرگردان در شرق البرز و استانهای فارس و سیستان و بلوچستان حضور می‌یابد.
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

سهره دمگاه سفید *Pyrrhula pyrrhula*

Eurasian Bullfinch

ترکی: آغ قوروق سیره، کردی: سه‌پره‌ی پاشهل سپی

Morphological characteristics: 15.5-17.5 cm length and 22-29 cm wing-span. A medium-sized bulky finch with large round head and short but heavy black bill. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male shows black crown, chin, and lore, forming a clear-cut cap. Nape, upperparts, and scapulars blue-grey, rump white, and upper tail-coverts and long tail black. Wings also black, lesser and median coverts blue-grey with white tips to greater coverts forming distinct wing-bar. Underparts orange-pink from ear-coverts and cheeks to upper belly and flanks, white on lower belly and under tail-coverts. Female shows similar colour pattern to male, but side of head and underparts pinkish brown-grey. Juvenile like female but black on crown absent; upperparts brown-grey, rump buff-white, and underparts uniform yellowish or buff-brown.

Biological characteristics: Prefers conifer forests or mixed broad-leaved and conifer, with dense undergrowth; seen in gardens, parks, and orchards in winter. Flight rather weak, fluttering over long distances. Less gregarious than other finches, mostly solitary, in pairs, or in small scattered flocks. Cautious, mostly hiding in dense cover. Feeds on seeds of fleshy fruits and herbs, also buds and shoots; chicks are fed on invertebrates. Breeding starts late April. Monogamous. Nest a loose cup of twigs, moss, and lichens, lined with hair and rootlets, built on bush or shrub. Usual clutch 4-5, sometimes 7, sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue, spotted, streaked, and finely blotched blackish purple, purplish brown, and pale lilac, 20.2x14.6 mm in size. Eggs hatch after 12-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 12-16 days, independent soon after.

Distribution and abundance: Larger sub-species *rossikowi* breeds in small numbers in Kaleibar forests (northern Azarbaijan), occurring in winter south to Orumiyeh town and Maragheh. The sedentary smaller sub-species *caspica* is restricted to the Caspian forests of Mazandaran. Also an irregular winter visitor in small numbers to forests of Gilan, northern Tehran, and northern Khorasan, but sub-species unknown.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

1

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۵٫۵ تا ۱۷٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۲ تا ۲۹ سانتی‌متر است. سهره‌ای متوسط‌جثه و خپله با سری بزرگ و گرد و منقار کوچک و خیلی ضخیم به رنگ سیاه است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ تارک سر، چانه و فاصله چشمها تا منقار سیاه و شبیه به کلاه‌خودی روی سر به نظر می‌رسد. پس سر، روتنه و شانها خاکستری آبی، دمگاه سفید و پوشپه‌های روی دم و دم بلندش به رنگ سیاه دیده می‌شود. بالها سیاه، پوشپه‌های کوچک و میانی روی آن آبی خاکستری و نوک پوشپه‌های بزرگتر تقریباً سفید است و تشکیل نوار بالی مشخصی می‌دهد. زیرتنه از گوشپه‌ها و گونه‌ها تا بخش جلویی شکم و پهلوها به رنگ صورتی مایل به نارنجی و از بخش عقبی شکم تا پوشپه‌های زیر دم سفید دیده می‌شود. در پرنده ماده بالغ الگوی رنگ بدن شبیه به نر است ولی دو طرف سر و زیرتنه، خاکستری قهوه‌ای مایل به صورتی کم‌رنگ به نظر می‌رسد. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی تارک سر سیاه ندارد، روتنه خاکستری قهوه‌ای، دمگاه سفید نخودی و زیرتنه یکدست قهوه‌ای مایل به زرد یا قهوه‌ای مایل به نخودی است.

ویژگیهای زیستی: جنگلهای سوزنی‌برگ یا مخلوطی از پهن‌برگان و سوزنی‌برگان با زیراشکوب متراکم را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و زمستانها در پارکها و باغها دیده می‌شود. پروازی به نسبت ضعیف دارد که در فواصل طولانی موجی شکل و قوی است. نسبت به سایر سهره‌ها کمتر اجتماعی است و اغلب به تنهایی، جفت و یا در دسته‌های کوچک و پراکنده دیده می‌شود. محتاط است و اغلب در بین پوشش انبوه و به دور از انظار به سر می‌برد. از دانه‌های میوه‌های گوشتی و بذر علفها، همچنین جوانه‌ها و پاجوشها و برای تغذیه جوجه‌ها از بی‌مه‌ها استفاده می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و به صورت منزوی آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای سست از سرشاخه‌ها، خزه‌ها و گل‌سنگها است که آن را روی بوته‌ها یا درختچه‌ها بنا می‌کند و درونش را با مو و ریشکها می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی هفت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ آبی روشن با خاله‌ها، خطوط و لکه‌های کوچک بنفش مایل به سیاه، قهوه‌ای مایل به بنفش یا یاسی کم‌رنگ و به ابعاد ۱۴٫۶ × ۲۰٫۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۲ تا ۱۶ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و کمی پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: زیرگونه *P.p.rossikowi* به تعداد اندک مقیم جنگلهای کلبیر در آذربایجان شرقی است و زمستانها در ارتفاعات پایینتر، حتی در اطراف شهرهای ارومیه و مراغه، دیده می‌شود. زیرگونه *P.p.caspica* با جثه کوچکتر نسبت به زیرگونه دیگر، مقیم جنگلهای دامنه‌های شمالی البرز در استان مازندران است. همچنین زمستانها به تعداد اندک و به صورت نامنظم در شمال تهران، نواحی جنوب غربی دریای خزر و شمال خراسان زمستان‌گذرانی می‌کند که زیرگونه مربوطه هنوز ناشناخته است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

2

سهره‌نوک بزرگ *Coccothraustes coccothraustes*

Hawfinch

ترکی: بویوک دیمدیک سیره، کردی: سه‌یره‌ی دندووک گه‌وره

Morphological characteristics: 16.5-18 cm length and 29-33 cm wing-span. A large finch with massive conical bill, large head, and short white-tipped tail. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult male has black lore and bib. Bill black with blue base. Cap, ear-coverts, and cheeks yellow-brown, mantle dark brown, contrasting with yellow-brown rump. Lesser upper wing-coverts and base of median coverts almost black, tips of median coverts and outer webs of greater coverts white, inner webs rufous-brown. Flight-feathers black glossed with green and purple, white bases of primaries form broad white wing-bar in flight. Base of tail-feathers black, tips white. Underparts pink-brown, more rufous on flanks and white from belly to under tail-coverts. Non-breeding male shows pale buff forehead and yellowish bill. Female greatly similar to male but paler, with less black on face, more grey on crown and rump, and paler underparts. Juvenile rather like female, but head and underparts more yellowish, underparts with bold black scaling.

Biological characteristics: Prefers open deciduous forests, woodland along rivers and lakes, orchards, groves, and parks. Gregarious, forming small flocks outside breeding season. Very cautious, flying to topmost twigs when alarmed. Flight fast with strong wing-beats. Feeds mostly on nuts and large hard seeds, buds, and shoots of trees and bushes; also some insects taken in breeding season. Breeding starts late April solitarily in small territories or in small groups. Monogamous. Nest a loose cup of twigs, rootlets, and lichen, lined with soft plant material and hair. Usual clutch 4-5, sometimes 2-7 sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, light blue or greyish green, rarely pale buff or grey, with black-brown spots and scrawls, 24.2x17.4 mm in size. Eggs hatch after 9-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 10-14 days. Usually 1-2 clutches laid annually.

Distribution and abundance: A rather common resident in Caspian forests from Gilan to Golestan, probably a local resident in Kaleibar Mountains (northern Azarbaijan). Also winters in Caspian lowlands and on southern slopes of Alborz in Tehran area; also in Ardebil and Semnan, along Zagros Mountains occasionally south to central Fars.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۶.۵ تا ۱۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۹ تا ۳۳ سانتی‌متر است. سهره‌ای بزرگ‌جثه با منقار خیلی ضخیم مخروطی شکل، سر بزرگ و دم کوتاه است. نر و ماه متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری فاصله چشمها تا منقار، قاعده منقار، چانه و گلو سیاه است. منقار سیاه و قاعده آن آبی رنگ است. گوشپرها و بخش جلویی تارک سر قهوه‌ای مایل به زرد و بخش عقبی آن و پس گردن خرمایی مایل به بلوطی دیده می‌شود. نوار خاکستری رنگی در پس سر تا شانه‌ها همچنین به دور گردن کشیده شده است. روتنه و شانه‌ها قهوه‌ای تیره و در تضاد با رنگ قهوه‌ای مایل به زرد دمگاه به خوبی نمایان است. پوشپرها کویچتر و قاعده پوشپرها میانی روی بالها تقریباً سیاه است، نوک پوشپرها میانی و بخش خارجی پوشپرها بزرگتر سفید و بخش داخلی آنها خرمایی قهوه‌ای دیده می‌شود. شاهپرها پرواز سیاه همراه با جلای سبز و ارغوانی و قاعده شاهپرها اولیه سفید است و تشکیل لکه مشخص سفید رنگی در زمان پرواز می‌دهد. قاعده پرها دم سیاه، نزدیک به انتها خرمایی قهوه‌ای و نوک آن سفید دیده می‌شود. زیرتنه قهوه‌ای صورتی، در پهلوها خرمایی تر و بخش عقبی شکم و پوشپرها زیر دم سفید است. در خارج از این دوره، جلو پیشانی به رنگ نخودی روشن و منقار به زردی می‌گراید. پرنده ماده تا حد زیادی شبیه به نر ولی کمرنگتر به نظر می‌رسد، سیاهی صورت کمتر، تارک و دمگاه خاکستری تر و زیرتنه روشنتر است. پرنده نابالغ شبیه به ماده بالغ ولی سر و روتنه زردتر دارد و زیرتنه نخودی مایل به زرد همراه با خالهای تیره دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: جنگلهای باز با درختان پهن برگ خزان کننده، درختزارهای حاشیه رودخانه‌ها و یا سایر پیکره‌های آبی، باغها و پارکها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از نواحی باز بدون پوشش گیاهی پرهیز می‌کند. پرنده‌ای اجتماعی است و در خارج از دوره جوجه‌آوری در دسته‌ها یا گروههای کوچک دیده می‌شود. بسیار محتاط است، به محض احساس خطر به بالاترین نقطه درخت پرواز می‌کند و در نواحی بدون پوشش گیاهی مناسب به سرعت پرواز کرده و به داخل اولین درخت در دسترس فرود می‌آید. پروازی سریع با بال‌زدنهای قوی دارد و اغلب با یک حرکت سریع پروازش را آغاز می‌کند و سپس اوج می‌گیرد. بیشتر از دانه‌ها و بذرها بزرگ و سخت، جوانه‌ها و پاجوشهای درختان و بوته‌ها و در دوره جوجه‌آوری تا حدی از حشرات تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و به صورت منزوی با تشکیل قلمروهای کوچک و یا در گروههای کوچک در جنگلهای مخلوط پهن‌برگ و سوزنی‌برگ، پارکها و باغها آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای سست از شاخه‌ها، ریشکها و گلستگها است که درونش را با الیاف گیاهی نرم و مو می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی دو تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ آبی روشن یا سبز مایل به خاکستری و به ندرت به رنگ نخودی کمرنگ یا خاکستری، با لکه‌ها و خالهای قهوه‌ای مایل به سیاه و به ابعاد ۱۷.۴ × ۲۴.۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها نه تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و در ۱۰ تا ۱۴ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند. معمولاً یک تا دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: مقیم به نسبت معمول جنگلهای نواحی جنوبی دریای خزر و مقیم نسبتاً کمیاب کوههای کلیدر در آذربایجان شرقی است. همچنین در اراضی پست نواحی جنوبی دریای خزر، دامنه‌های جنوبی البرز در اطراف تهران و همچنین استانهای اردبیل، سمنان و در امتداد زاگرس تا استان فارس زمستان‌گذرانی می‌کند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۱ تا ۲۲ سانتی‌متر، طول بال در نرها ۱۱٫۴ تا ۱۲ سانتی‌متر و در ماده‌ها ۱۱٫۶ تا ۱۲٫۳ سانتی‌متر است. سهره‌ای درشت‌جثه به رنگ سیاه و زرد زیتونی با منقار خیلی بزرگ، ضخیم و مخروطی شکل به رنگ خاکستری تیره و دم دراز است. نر و ماده تا حدی هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ تارک سر، روتنه و سینه خاکستری دودی دارد. بالها و دم مایل به سیاه است و دمگاه، شکم تا پوشه‌های زیر دم زرد زیتونی به نظر می‌رسد. قاعده شاهپره‌های اولیه سفید و در پرواز به شکل یک لکه مشخص دیده می‌شود. همچنین شاهپره‌های سومین و داخلی‌ترین پوشه‌های بزرگ روی بالها نوک زرد رنگ دارند. چندین لکه مشخص به رنگ زرد زیتونی روی شاهپره‌های ثانویه دارد. در پرنده ماده روتنه، بالها و سینه خاکستری کمرنگتر و دمگاه زرد همراه با سایه سبز دیده می‌شود. همچنین در دو طرف سر و روی سینه خاله‌های سفید دارد. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی بیشتر خاکستری مایل به قهوه‌ای به نظر می‌رسد و در نوک پوشه‌های بزرگتر و میانی روی بالها اثری از رنگ سفید دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: جنگلهای ارس در نواحی کوهستانی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و زمستانها به ارتفاعات پایینتر مهاجرت می‌کند. پرنده‌ای اجتماعی است و اغلب به صورت جفت یا در دسته‌های کوچک به سر می‌برد. پروازی قوی و موجی شکل دارد. به ویژه در زمان تغذیه، خیلی پر سروصدا است و از فاصله ۲۰ تا ۳۰ متری صدای شکستن گل‌آذینهای ارس و سایر میوه‌ها توسط آن به گوش می‌رسد ولی در زمان احساس خطر بدون حرکت در بین شاخ‌وبرگ درختان می‌نشیند. بیشتر از دانه‌های ارس و گاهی از حشرات تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل خرداد در درختزارهای باز با درختان کوتاه در شبیه‌های کوهستانی و اغلب نزدیک به نهرها و چشمه‌ها آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از ساقه‌ها و شاخه‌های به نسبت ضخیم است که آن را روی درختچه‌ها و درختان کوتاه بنا می‌کند و درونش را با علفه، ساقه‌های نازک و پوست درختان می‌پوشاند. معمولاً سه تا پنج تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی خیلی کمرنگ یا خاکستری مایل به سبز کمرنگ، با خطوط سیاه و قهوه‌ای مایل به ارغوانی و به ابعاد ۱۸٫۳ × ۳۰ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۵ تا ۱۶ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و در حدود ۲۰ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند.

پراکنش و فراوانی: به صورت محلی و کمیاب جوجه‌آور و احتمالاً مقیم جنگلهای ارس قدیمی در مناطق شرقی البرز و ارتفاعات کپهداغ در شمال خراسان است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

سهره سیاه *Mycerobas carnipes*

White-winged Grosbeak

ترکی: قارا سیره، کردی: سه‌یره‌ی رهش

Morphological characteristics: 21-22 cm length, wing length 11.4-12 cm in males and 11.6-12.3 cm in females. A large long-tailed finch, coloured slate-grey and dull yellow, with thick conical dark bill. Sexes rather similar with no seasonal variation. Adult male shows slate-grey crown, upperparts, and breast, blackish wings and tail, and olive-yellow rump and belly to under-tail-coverts. Base of primaries white, visible as a patch in flight; tertials and inner greater coverts with yellow tips. Secondaries show several distinct dull yellow patches. Female like male but grey of upperparts, breast, and wing replaced by paler ash-grey, tinged green on mantle, and spotted white on side of head and breast. Juvenile like female but brown-grey rather than ash-grey and tips of greater and median coverts with trace of off-white bar.

Biological characteristics: Prefers juniper scrub and trees at upper tree-line in mountains, descends to lower elevations in winter. Gregarious, mostly in pairs or small flocks. Flight powerful and undulating. Noisy, especially when feeding, with sound of breaking juniper cones audible from 20-30 m away. Remains motionless in tree cover when alarmed. Feeds mostly on juniper seeds, sometimes on insects or seeds of pine and fir. Breeding starts late May. Monogamous. Nest a cup of stems and rather thick twigs, lined with grass, twigs, and bark, usually situated in low juniper. Usual clutch 3-5 sub-elliptical, smooth and glossy eggs, very pale blue or pale greenish grey, with black and purple-brown streaks, 30×18.3 mm in size. Eggs hatch after 15-16 days. Chicks downy and altricial. Fledging period 20 days.

Distribution and abundance: A scarce local breeding bird, and probably resident, in old juniper forests in eastern Alborz and Kopet Daghighlands (northern Khorasan).

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Morphological characteristics: 9.5-10.5 cm length and 13-14.5 cm wing-span. A very small and elegant finch, kept as caged bird. Sexes greatly similar with some seasonal variation. Adult breeding male shows crimson-red head and upperparts. Wings black-brown, rump and upper tail-coverts bright scarlet, and tail sooty black. Underside of wings pale yellow, underparts crimson, and lower belly and vent sooty to black. In fresh plumage, shows black lore and white spots on wings and underparts, most visible on side of breast, flanks, tips of greater coverts, and rump. Eyes red, bill bright red, and legs pink. Red of adult breeding male sometimes lost by abrasion, upperparts appearing dark brown and underparts blackish, and crimson or scarlet red limited to supercilium, cheek, chin to breast, and parts of rump; white spots also disappear. Female dark grey-brown above and buff-grey below, lore and wings browner (black in male) with white spots and belly tinged yellow (tinged pink in male). Juvenile like female but bill black-brown, upperparts and wing unspotted dark, rump buff, wing with ill-defined buff wing-bars, and underparts unspotted buff-brown.

Biological characteristics: Prefers dense vegetation on damp soil, in marshland or along rivers and lakes, but also found in irrigated crops like lucerne, maize, and tomatoes, also in orchards, reed-beds, river and lake banks, flooded meadows, and forest clearings. Gregarious, forming scattered groups outside breeding season, congregating at night roost. Feeds mostly on seeds, small fruits, and sometimes insects, caught on ground or from vegetation cover, usually near water. Breeding within Iran not established (records of song in October, fledged young in May), but in southern Asia prolonged and timing dependent on local rains. Monogamous. Nest a spherical structure with an entrance, sometimes a flat mass of grasses and twigs, lined with plant down, hair, and down. Usual clutch 4-7 sub-elliptical to short sub-elliptical eggs, white, sometimes with pinkish spots and blotches, 14.5x11.2 mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chick, downy and altricial, leave nest in 17-21 days, independent 10-14 days later.

Distribution and abundance: Distribution not known for certain, but occurrence likely to be entirely based on escaped cage birds. Recorded from 1974 onwards, mainly in Tehran and Zahedan areas.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۹.۵ تا ۱۰.۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۳ تا ۱۴.۵ سانتی‌متر است. سهره‌های بسیار کوچک‌جثه و زیبا است و به عنوان پرنده زینتی نگهداری می‌شود. نر و ماده تا حد زیادی هم‌شکل و دارای تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری سر و روتنه قرمز زرشکی است. بالها قهوه‌ای مایل به سیاه، دمگاه و پوشش‌های روی دم قرمز روشن و دم دودی مایل به سیاه دارد. زیر بالها زرد کمرنگ، زیرتنه قرمز زرشکی و قسمت عقبی شکم و پوشش‌های کلوآک، دودی تا سیاه است. در پروبال تازه روئیده، فاصله چشمها تا منقار سیاه دیده می‌شود و خالها و لکه‌های سفیدی روی بالها و زیرتنه به ویژه در دو طرف سینه، پهلوها، نوک پوشش‌های بزرگتر روی بالها و دمگاه ظاهر می‌شود. چشمها قرمز، منقار نیز قرمز درخشان و پاها صورتی هستند. در پروبال فرسوده، رنگ قرمز بدن تا حد زیادی محو می‌شود، روتنه قهوه‌ای تیره و زیرتنه مایل به سیاه دیده می‌شود و فقط رنگ قرمز زرشکی یا قرمز روشن در نوار ابرویی، گونه‌ها، چانه تا سینه و قسمتی از دمگاه باقی مانده و خالها و لکه‌های سفید محو می‌شوند. در پرنده ماده بالغ سر و روتنه قهوه‌ای خاکستری است، فاصله چشمها تا منقار و بالها قهوه‌ای تر (در نر سیاه‌تر) همراه با خالهای سفید و شکم با تهرنگ زرد (در نر با تهرنگ صورتی) دیده می‌شود و زیرتنه خاکستری نخودی دارد. پرنده نابالغ شبیه به ماده بالغ است ولی منقار قهوه‌ای مایل به سیاه دارد، روتنه و بالها قهوه‌ای تیره و فاقد خال است، دمگاه نخودی است، به واسطه نوک نخودی پوشش‌های میانی و بزرگ، نوار بالی کمرنگی روی بالها به چشم می‌آید و زیرتنه قهوه‌ای نخودی بدون خال است.

ویژگیهای زیستی: در پوشش گیاهی انبوه در خاکهای مرطوب، حاشیه تالابها، مرغزارها، کشتزارهای آبی نظیر یونجه، ذرت و گوجه، باغها، نی‌زارها، بوته‌زارها، حاشیه رودخانه‌ها و دریاچه‌ها، علفزارهای تالابی و مناطق پاکتراشی شده در جنگل به سر می‌برد. پرنده‌ای اجتماعی است، در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب گروههای خانوادگی پراکنده تشکیل داده و در استراحتگاههای شبانه این گروهها به یکدیگر ملحق می‌شوند. از بذر و دانه‌های گیاهان، گاهی نیز از حشرات تغذیه می‌کند و آنها را از روی زمین یا پوشش گیاهی و اغلب نزدیک آب صید می‌کند. آغاز جوجه‌آوری در خاستگاه این گونه در آسیای میانه به وقوع بارندگی بستگی دارد ولی در سایر نواحی متغیر است و در بازه زمانی وسیعی از سال (از بهار تا اواخر پاییز) صورت می‌گیرد. تک همسر است و آشیانه‌ای کروی با یک دهانه ورودی در کنار آن، گاهی نیز کپه‌ای مسطح از علوفه و سرشاخه‌ها بنا می‌کند و درونش را با الیاف نرم گیاهی، مو و کرک می‌پوشاند. معمولاً چهار تا هفت تخم نیمه بیضی تا نیمه بیضی کوتاه، به رنگ سفید، گاهی با خالها و لکه‌های مایل به صورتی و به ابعاد ۱۱.۲ × ۱۴.۵ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۷ تا ۲۱ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و ۱۰ تا ۱۴ روز پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: وضعیت این گونه در کشور نامشخص است. گزارشهایی از مشاهده آن در تهران و زاهدان در سال ۱۳۵۳ وجود دارد و احتمال می‌رود که به عنوان پرنده زینتی وارد کشور شده و از قفس رها شده باشد.

وضعیت حفاظت:

در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۰ تا ۱۱ سانتی‌متر، طول بال در نرها ۵٫۳ تا ۵٫۸ سانتی‌متر و در مادهها ۵٫۳ تا ۵٫۷ سانتی‌متر است. پرنده‌ای کوچک‌جثه با بدن قهوه‌ای خاکی، سر به نسبت بزرگ و منقار قوی و ضخیم به رنگ خاکستری نقره‌ای است. نر و ماده تقریباً هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ تارک سر قهوه‌ای مایل به قرمز، پس گردن و روتنه قهوه‌ای خاکی و دمگاه سفید است. بالها قهوه‌ای مایل به سیاه، دم نیز به همین رنگ و در انتها نوک تیز دیده می‌شود. زیرتنه سفید کرم و پهلوه‌ها نخودی قهوه‌ای رگه‌رگه است. پرنده ماده به طور کلی قهوه‌ای خاکستری مات به نظر می‌رسد، دمگاه سفید دارد و فاصله چشمها تا منقار و گونه‌ها قهوه‌ای خاکستری است. پهلوه‌ها نیز به همین رنگ و فاقد رگه‌رگه، بالها قهوه‌ای‌تر از نرها و دم کوتاه‌تر است. پرنده نابالغ تا حد زیادی شبیه به ماده بالغ است ولی رنگ کلی بدن بیشتر نخودی زرد به نظر می‌رسد، منقار مایل به زرد و لکه سفید در دمگاه کوچکتر است.

ویژگیهای زیستی: واحه‌ها، علفزارها و بوته‌زارهای خشک و باز، درختزارهای باز در حاشیه اراضی مزروعی و نخلستانها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای اجتماعی است و معمولاً در دسته‌های کوچک و بزرگ دیده می‌شود، تا حدی خجالتی است و به خوبی دست‌آموز می‌شود. از بذرها و دانه‌های گیاهان، علوفه، همچنین از حشرات و گاهی از شهد گلها تغذیه می‌کند. به صورت گروهی روی شاخه‌ها نزدیک به هم می‌نشینند و دائماً دم خود را تکان می‌دهند. پروازی سبک و با حرکات موجی شکل کوتاه دارد. آغاز جوجه‌آوری در نواحی مختلف متغیر است و در بازه زمانی وسیعی از سال (از بهار تا اواخر پاییز) و در کرانه‌های غربی پراکنش این گونه در خاورمیانه در اواخر اسفند تا اواخر خرداد صورت می‌گیرد. معمولاً در کلنیهای کوچک و پراکنده جوجه‌آوری می‌کند. تک همسر است (ولی احتمالاً از کمک یاورها در پرورش جوجه‌ها بهره‌مند می‌شوند) و آشیانه‌ای کروی و نامنظم با یک دهانه ورودی شبیه به یک لوله کوچک در کنار آن، گاهی نیز کاسه‌ای عمیق از علوفه و سرشاخه‌ها روی درختان نخل، درون بوته‌های خاردار، درون توده بزرگ آشیانه پرنده‌گان درشت‌جثه‌ای نظیر عقابها و دالها و یا سوراخها و شکافهای ساختمانها بنا می‌کند و درونش را با الیاف نرم گیاهی، مو و کرک می‌پوشاند. معمولاً دو تا هفت تخم نیمه بیضی، به رنگ سفید و به ابعاد ۱۱٫۸ × ۱۵٫۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۱ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۰ تا ۱۳ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و همچنان در حدود ۱۴ روز پس از آن توسط والدین تغذیه و مراقبت می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: به طور محلی مقیم منتهی‌الیه نواحی جنوب و جنوب شرقی کشور است و در امتداد سواحل استان سیستان و بلوچستان و شرق استان هرمزگان، به سمت غرب تا بندر لنگه و در استان کرمان تا بزم گسترش یافته است. دو فرد از این پرنده از مشهد در خراسان گزارش شده است که احتمالاً از قفس گریخته بودند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرنده‌گان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

مونیای هندی *Lonchura malabarica* Indian Silverbill (White-throated Munia)

ترکی: مونیای

Morphological characteristics: 10-11 cm length, wing length 5.3-5.8 cm in males and 5.3-5.7 cm in females. A small brown bird with dusty-brown plumage, relatively large head, and strong silvery-grey bill. Sexes almost similar with no seasonal variation. Adult male with red-brown cap, dark grey-brown nape and mantle, and white rump. Wings black-brown, tail also black-brown with pointed tip. Underparts cream-white, marked with fine brown bars on flanks. Female more uniform dull grey-brown all over, except for white rump; lore and cheeks pale grey-brown (not white), flanks uniform grey-brown (not barred); wing browner than in male, tail shorter. Juvenile like female but general colour more yellow-buff, bill yellowish, and rump-patch smaller and less uniform.

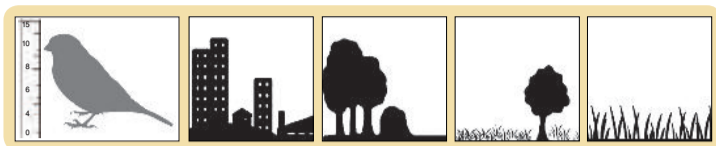
Biological characteristics: Prefers dry open country with patches of scrub and groves of trees or palms, open forest, dry or irrigated cultivated fields with hedges or other cover, as well as orchards and gardens. Gregarious, usually in small or large flocks. Fairly shy but easily tamed. Feeds on seeds and fruits, also insects and sometimes nectar. Roosts in large flocks, constantly wagging tail. Flight light and undulating. Breeding starts mid-March to late June in small scattered colonies. Monogamous, but probably with helpers at nest. Nest an untidy ball of grasses and twigs with a cylindrical entrance on side, lined with soft plant material, hair, and down, built on palm tree, in thorny bush, and sometimes in base of nest of large bird like eagle or vulture or in cavity of building. Usual clutch 2-7 sub-elliptical white eggs, 15.2×11.8 mm in size. Eggs hatch after 11-15 days. Chicks, altricial and nidicolous, leave nest in 10-13 days, still cared for and fed by parents for another 14 days.

Distribution and abundance: Sedentary; originally restricted to coastal zone of Baluchestan and eastern Hormozgan, but shows gradual spread to west and north from 1970s onwards, reaching west to Bandar-e Lengeh and north to Bam by 2000s. Record of two birds in Mashhad in 1970s probably based on escapes.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

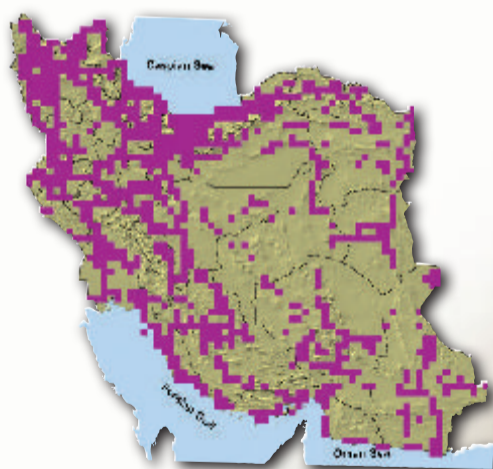

Morphological characteristics: 14-16 cm length and 21-25.5 cm wingspan. A familiar bird, closely attached to human habitation and cultivated fields. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male shows grey crown and central nape, bold black lore, and a faint white line above eye. Thick chestnut band above eyes extends to sides of neck. Cheeks and ear-coverts grey or white, depending on sub-species. Upperparts, scapulars, greater wing-coverts, secondaries, and tertials chestnut and buff with bold black streaks, median coverts with bold white bar on tips. Back, rump, and upper tail-coverts pale grey, tail black-brown with buff feather margins. Underparts pale grey and under wing-coverts mottled. Bill short and thick, black in breeding season and horn-brown at other times; legs pale pink, grey, or brown. Adult female shows pale buff supercilium, more visible behind eyes, no black on chin, throat, and breast, dark brown to olive-brown upperparts with dark brown streaks, dusky underparts, and horn bill with yellow base. Juvenile greatly similar to adult female but with whiter throat and belly and lighter tip to bill.

Biological characteristics: Habituated to humans, rarely seen away from man-made structures; avoids dense vegetation, forests, large thickets, and reed-beds. Gregarious, forming small scattered colonies throughout year. Flight light and fast, undulating over short distances, fluctuating over longer distances with whirring action; gait fast with short hops, searching for plant food like seeds, blossoms, and flowers on ground. Breeding starts early May. Monogamous, sometimes polygamous (one male and two females). Nest a domed structure when in thorn scrub or a small cup when in fissure or on ledge, consisting of plant down and artificial material like cloth and thread, lined with wool, feathers, and hair. Usual clutch 3-5, rarely up to 8, sub-elliptical and smooth eggs, white, sometimes with greenish to greyish tinge, spotted or finely blotched grey, grey-blue, grey-green, black, brown, or purple-brown, 22.5x15.7mm in size. Eggs hatch after 11-14 days. Chicks, altricial and nidicolous, leave nest in 11-16 days, still fed by parents for another 14 days. Usually three clutches laid annually.

Distribution and abundance: A common and widespread resident, with Eurasian Tree Sparrow *P. montanus* replacing it in towns and villages in the northeast. Also occupies woodlands and thorn scrub away from human dwellings in Khuzestan and the southeast. A numerous migrant in spring and autumn, with large migrant flocks recorded in the south Caspian region, Khorasan and Sistan-Baluchestan, mostly consisting of migratory white-cheeked sub-species *bactrianus* from central Asia, which winters commonly in southeast Iran.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴ تا ۱۶ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۱ تا ۲۵٫۵ سانتی‌متر است. آشناترین پرنده برای عموم مردم است که به خوبی به زندگی در مناطق مسکونی و مزارع و کشتزارها سازگار شده است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ تارک سر و قسمت مرکزی پس سر خاکستری است و در فاصله چشمها تا منقار نوار پهن سیاه رنگی دارد که در زیر چشمها به خط نازکی تبدیل می‌شود. همچنین نوار بسیار باریک سفید کم‌رنگی در بالای چشمها و نوار پهن بلوطی رنگی در پشت چشمها دارد که تا پس گردن امتداد یافته است. گونه‌ها و گوشپرها بسته به زیرگونه‌ها خاکستری یا سفید دیده می‌شود. روتنه، شانها، پوشپرها بزرگ روی بالها، شاهپرها ثانویه و سومین بلوطی و نخودی همراه با رگه‌رگه پهن سیاه رنگ دیده می‌شود و پوشپرها میانی نوار سفید پهن در نوک خود دارند. بخش پایینی روتنه، دمگاه و پوشپرها روی دم خاکستری کم‌رنگ، دم قهوه‌ای سیاه و حاشیه پرها آن نخودی است. زیرتنه خاکستری کم‌رنگ و پوشپرها زیر دم لکه‌لکه دارد. منقار کوتاه، ضخیم، در دوره جوجه‌آوری سیاه و در خارج از این دوره قهوه‌ای شاخی و پاهای صورتی کم‌رنگ، خاکستری یا قهوه‌ای دیده می‌شود. پرنده ماده نوار ابرویی نخودی کم‌رنگ دارد که در پشت چشمها چشمگیرتر است، لکه سیاه در چانه، گلو و سینه ندارد. روتنه قهوه‌ای تیره تا قهوه‌ای زیتونی همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای سیاه، زیرتنه سفید چرک و منقار شاخی رنگ دارد که در قاعده مایل به زرد دیده می‌شود. پرنده نابالغ تا حد زیادی شبیه به ماده بالغ است ولی گلو و شکم سفیدتر دارد و نوک منقارش روشن است.

ویژگیهای زیستی: به زندگی در کنار انسان خو گرفته، به ندرت دور از انسان و انسان ساخت دیده می‌شود و از پوشش گیاهی انبوه، جنگلهای بیشه‌زارهای بزرگ و نی‌زارها پرهیز می‌کند. پرنده‌ای اجتماعی است و در طول سال در کلنیهای کوچک و پراکنده دیده می‌شود. پروازی سبک و سریع دارد، در فواصل کوتاه به صورت موجی شکل پرواز می‌کند ولی در مسافتهای طولانیتر با نوسانهای شدیدتر همراه با بال‌زدنهای پی‌درپی جابه‌جا می‌شود. با سرعت و با جهشهای کوتاه روی زمین به این سو و آن سو می‌رود و به تغذیه از مواد گیاهی نظیر بذرهای شکوفه‌ها و گل‌های گیاهان می‌پردازد. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت آغاز می‌شود. تک همسر و گاهی چند همسر (یک نر با دو ماده) است و آشیانه‌اش گنبدی گرد و نامرتب (در بوته‌های خاردار) و یا کاسه‌ای کوچک از الیاف گیاهی و مواد مصنوعی در دسترس نظیر پارچه و نخ است که آن را در حفره‌ها یا شکافهای موجود در ساختمانها و یا روی شاخه‌های درختان بنا می‌کند و درونش را با پشم، پر و مو می‌پوشاند. معمولاً سه تا پنج و به ندرت تا هشت تخم نیمه بیضی، صاف، به رنگ سفید، گاهی با ته رنگ مایل به سبز یا خاکستری، با خالها یا لکه‌های کوچک خاکستری، آبی خاکستری، خاکستری مایل به سبز، سیاه، قهوه‌ای یا قهوه‌ای مایل به بنفش و به ابعاد ۱۵٫۷x۲۲٫۵ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۱ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۱ تا ۱۶ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان در حدود ۱۴ روز پس از آن توسط والدین تغذیه می‌شوند. معمولاً سه دسته تخم در هر سال می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: مقیم مناطق وسیعی از کشور است ولی در روستاها و شهرهای کوچکتر نواحی شمال شرقی، «گنجشک درختی» جایگزین این گونه می‌شود. اغلب در شهرها و روستاها در مجاورت انسان یافت می‌شود ولی در استان خوزستان و همچنین نواحی جنوب شرقی کشور در درختزارها، بوته‌زارها و خارین‌ها به دور از مناطق انسانی نیز یافت می‌شود. همچنین زیرگونه *P. d. bactrianus* با گونه‌های سفید رنگ به صورت مهاجر بهاره و پاییزه از آسیای مرکزی زمستان را در جنوب شرقی کشور می‌گذراند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۲.۵ تا ۱۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۰ تا ۲۲ سانتی‌متر است. گنجشکی متوسط‌جثه و تا حدی شبیه به «گنجشک خانگی» و «گنجشک سینه سیاه» است و گاهی با هر دوی آنها آمیخته می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ تارک و پس سر بلوطی و چانه و گلوی سیاه دارد. نوار سیاه رنگ کوتاهی در فاصله بین چشمها تا منقار دارد. همچنین لکه سیاه مشخصی در گونه‌های سفید رنگش به چشم می‌خورد و نوار سفیدی دور گردن دارد که در برخی افراد در پس گردن به هم می‌رسند. روتنه قهوه‌ای مایل به زرد همراه با رگه سیاه و لکه‌های خرمایی است و بالهای بلوطی قهوه‌ای با دو نوار بالی سفید دارد. دمگاه قهوه‌ای مایل به زرد، دم قهوه‌ای تیره و حاشیه بیرونی پرهای آن نخودی دیده می‌شود. سینه سفید خاکستری، پهلوها همراه با سایه قهوه‌ای تیره، شکم سفید چرک و پوشش‌های زیر دم سفید نخودی کم‌رنگ است. منقار در دوره جوجه‌آوری سیاه و در سایر اوقات سال قهوه‌ای و قاعده نیم‌نوک پایین مایل به زرد است. پرنده نابالغ نسبت به بالغها بدن یکدست‌تر و روشن‌تر دارد، تارک سر دودی روشن و نوک پرهای آن سیاه است، پس سر، روتنه و پوشش‌های روی بالها رنگ خرمایی کمتری دارد و نوارهای بالی نخودی‌تر دیده می‌شود.

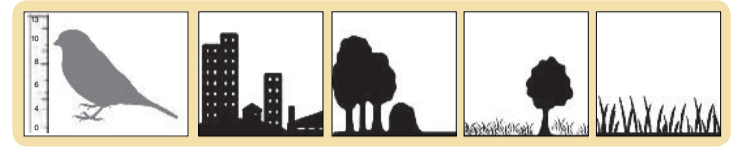
ویژگیهای زیستی: درختزارهای باز و اغلب در حاشیه مناطق مسکونی و اراضی مزروعی، درختزارهای بید حاشیه نهرهای با جریان آرام، باغها و پارکها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در نواحی شمال شرقی کشور تا حد زیادی به مناطق مسکونی و باغها وابستگی دارد در حالی که «گنجشک خانگی» در این نواحی به مزارع و کشتزارها محدود می‌شود. پرنده‌ای بسیار اجتماعی است و در تمام اوقات سال در دسته‌های بزرگ و کوچک دیده می‌شود. پروازی شبیه به «گنجشک خانگی» دارد ولی نسبت به آن سریع‌تر بال می‌زند. بیشتر از مواد گیاهی شامل بذرها و به مقدار کمتر از ریشه‌ها، جوانه‌ها و میوه‌های سته تغذیه می‌کند ولی جوجه‌ها بیشتر از مواد جانوری تغذیه می‌شوند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین و با تشکیل کلنیهای کوچک و پراکنده در کشتزارها و زمینهای بایر آغاز می‌شود. تک همسر است و آشپانه‌اش گنبدی شکل یا کاسه‌ای نامرتب از ساقه‌ها و سرشاخه‌های گیاهان است که آن را در حفرة‌های درختان، صخره‌ها و سنگها، دیوارها، بامهای کاهی و پوشالی و یا در بین توده گیاهان دیوارچسب بنا می‌کند و درونش را با پر و کرک می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش و به ندرت دو تا نه تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید تا خاکستری خیلی کم‌رنگ، با خالها و لکه‌های کوچک قهوه‌ای تیره، گاهی مایل به بنفش یا خاکستری و به ابعاد ۱۴ × ۱۹.۳ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۱ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۲ تا ۱۴ روز طول می‌کشد. معمولاً دو تا سه دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: زیرگونه *P.m. transcaucasica* به رنگ قهوه‌ای خرمایی تیره، مقیم به نسبت معمول درختزارها، باغها و کشتزارهای شمال آذربایجان، مناطق پست نواحی جنوبی دریای خزر و به سمت شرق تا گرگان، همچنین شیبهای جنوبی البرز تا استانهای تهران و سمنان است. زیرگونه *P.m. dilutus* به رنگ عمومی شنی کم‌رنگ به تعداد فراوان مقیم شهرها و روستاهای نواحی شرق و شمال شرق کشور تا گرگان در استان گلستان و به سمت جنوب تا شمال استان سیستان و بلوچستان است. احتمال دارد که زیرگونه مهاجر بهاره و پاییزه در استان گیلان از زیرگونه *P.m. montanus* باشد که از مناطق شمالی‌تر اروپا به شمال کشور مهاجرت می‌کند. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

گنجشک درختی *Passer montanus*

Eurasian Tree Sparrow

ترکی: کند سرچه سی، کردی: چوله که داران، سیستانی: چنگ

Morphological characteristics: 12.5-14 cm length and 20-22 cm wing-span. A medium-sized sparrow, partly similar to House Sparrow *P. domesticus* and Spanish Sparrow *P. hispaniolensis*, occasionally producing hybrids with both. Sexes similar with no seasonal variation. Adult shows chestnut crown and nape, black chin and throat, short black loreal stripe, distinct isolated black patch on white cheek, and white narrow collar almost meeting on nape in some individuals. Upperparts yellowish brown with black streaks and rufous blotches, wings rufous brown with double white wing-bar. Rump yellowish brown, tail dark brown with buff feather-fringes. Breast greyish white, flanks washed dark brown, belly off-white, and under tail-coverts pale buff-white. Bill black in breeding season, brown at other times, with yellowish base to lower mandible. Juvenile more uniform and paler than adults. Crown dull smoky with black feather-tips; nape, upperparts, and upper wing-coverts pale rufous, and wing-bar more buff.

Biological characteristics: Prefers open woodland, mostly in vicinity of human settlements and cultivations, riverside willow woodlands, orchards, and parklands; largely attached to houses and gardens in northeast, where House Sparrow is a field sparrow. Gregarious; forming small or large flocks throughout year. Flight like House Sparrow, but with faster whirring wing-beats. Feeds mostly on plant material such as seeds, some roots, buds, and berries; chicks are mostly fed on animal food. Breeding starts early April, often in loose colonies. Monogamous. Nest an untidy domed structure of stems and twigs, lined with feathers and down, located in hole in tree, fissure among rocks and stones, hole in wall, or among thick creepers. Usual clutch 4-6, rarely 2-9, sub-elliptical smooth and slightly glossy eggs, white to very pale grey, with dark brown, sometimes purplish or greyish, spots and small blotches, 19.3×14 mm in size. Eggs hatch after 11-14 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 12-14 days. Usually 2-3 clutches laid annually.

Distribution and abundance: The dark rufous-brown sub-species *transcaucasica* is a rather common resident in woodlands, orchards, and cultivation in northern Azarbaijan, Caspian lowlands east to Gorgan, and southern slopes of Alborz east to Tehran and northwest Semnan. The pale sand-coloured sub-species *dilutus* is a common resident in cities, towns and villages in the east from Gorgan in the south Caspian region south to Sistan-Baluchestan. A common migrant in Gilan in spring and autumn, perhaps involving sub-species *montanus* from further north in Europe.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

گنجشک سینه سیاه *Passer hispaniolensis*

Spanish Sparrow

ترکی: قارا خال سرچه، کردی: چوله که سینگ رهش، سیستانی: چُنگ سینه سیه

Morphological characteristics: 14-16 cm length and 23-26 cm wing-span. A relatively large sparrow, similar to House Sparrow *P. domesticus* and Eurasian Tree Sparrow *P. montanus*, occasionally producing hybrids with both. Sexes dissimilar, male with some seasonal variation. Adult breeding male shows uniform chestnut-red crown, nape, and side of neck, white cheek, short white supercilium, narrow black eye-stripe, and black bill. Chin and throat wholly black, breast, flanks, and lateral under tail-coverts heavily streaked black, and belly white. Upperparts buff-grey with bold black streaks. Wings resemble House Sparrow's, rufous and buff in colour with broad black streaks. Rump pale grey and tail black-brown. In winter, red-chestnut of crown and nape overlaid by buff-brown feather-fringes, streaking of underparts and upperparts hidden below white feather-fringes, and bill horn-coloured. Adult female inseparable from House Sparrow female in field, but distinguishable in hand due to slightly whiter underparts with slightly more distinct dark streaking. Juvenile like female, inseparable from juvenile House Sparrow.

Biological characteristics: Prefers dense patches of willow, poplar, tamarisk, or thorn bush along riversides or irrigation ditches in open country like semi-desert, steppe, or arable land, including orchards and palm groves, generally in drier habitat than House Sparrow but in vicinity of source of water. Unlike House Sparrow, keeps away from humans. Gregarious, forming small or large flocks throughout year. Flight light and fast, undulating with whirring wing-beats. Feeds on plant material, especially seeds, and invertebrates. Breeding starts mid-March, generally in colonies, nesting in tangled scrub or sometimes at base of large nest of stork or bird-of-prey. Monogamous. Nest a bulky domed structure of grasses, leaves, and stems, lined with feathers, hair, and plant down. Usual clutch 5-6, sometimes 4-8, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, white with blue or green tinge, spotted and blotched grey, purple-grey, or blackish purple, 22.8 × 15.3 mm in size. Chicks altricial and nidicolous, leave nest in 11-12 days, still fed by parents for another 14 days. Usually 2-3 clutches laid annually.

Distribution and abundance: A locally common breeding bird, usually near wetlands; especially common in south east Caspian and Turkaman Steppes. Also found breeding in Khojir National Park east of Tehran and near Ahar in northern Azarbaijan, and may breed in Kerman highlands. A partial migrant; present all year round in south east Caspian, Khuzestan, central Fars, Hormozgan, Sistan-Baluchestan, and Persian Gulf coasts. Recorded on passage in spring and autumn at oases in central and eastern Iran.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴ تا ۱۶ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۳ تا ۲۶ سانتی متر است. گنجشکی به نسبت درشت‌جثه و تا حدی شبیه به «گنجشک خانگی» و «گنجشک درختی» است و با هر دوی آنها آمیخته می‌شود. نر و ماده متفاوت و فقط پرنده نر دارای تغییرات فصلی است. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری تارک سر، پس سر و دو طرف گردن قرمز بلوطی، گونه‌های سفید، نوار ابرویی کوتاه و سفید، نوار چشمی نازک و سیاه و منقاری به همین رنگ دارد. چانه و گلو کاملاً سیاه دیده می‌شود، رگه‌رگه سیاه ضخیم و فراوانی روی سینه، پهلوها و دو طرف پوشش‌های زیر دم دارد و شکم سفید است. روتنه و شانها خاکستری نخودی همراه با رگه‌رگه سیاه ضخیم و فراوان دیده می‌شود. بالها شبیه به «گنجشک خانگی» و به رنگ بلوطی و نخودی همراه با رگه‌رگه پهن سیاه است. دمگاه خاکستری مات و دم قهوه‌ای سیاه دارد. در زمستان رنگ بلوطی قرمز تارک سر و پس سر بسیار کم‌رنگ می‌شود، رگه‌رگه سیاه فراوان در زیرتنه و روتنه کاهش می‌یابد و منقار شاخی رنگ دیده می‌شود. تفکیک پرنده ماده بالغ از ماده «گنجشک خانگی» در صحرا غیر ممکن است و فقط در دست به واسطه زیرتنه اندکی روشنتر همراه با رگه‌رگه تیره نامشخص قابل تشخیص است. پرنده نابالغ شبیه به ماده و غیر قابل تفکیک از نابالغ «گنجشک خانگی» است.

ویژگیهای زیستی: بیدستانها، درختزارها و بوته‌زارها و نی‌زارهای حاشیه رودخانه‌ها یا کانالهای آبرسانی استپها و دره‌های نواحی نیمه‌بیابانی، باغهای زیتون و نخلستانهای قدیمی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. بیشتر نزدیک به آب دیده می‌شود و بر خلاف «گنجشک خانگی» تمایل چندانی به نزدیک شدن به انسان و مناطق مسکونی ندارد. پرنده‌ای اجتماعی است و در طول سال در دسته‌های کوچک و بزرگی دیده می‌شود. پروازی سبک و سریع دارد، در مسافتهای کوتاه به صورت موجی و در فواصل طولانیتر با بال‌زدنهای پی‌درپی و نوسانهای شدیدتر جابه‌جا می‌شود. از مواد گیاهی به ویژه بذرهای گیاهان و بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر اسفند و با تشکیل کلنی در کشتزارها و مناطق مسکونی، همچنین نواحی نیمه‌بیابانی و خشک‌تر نسبت به «گنجشک خانگی» آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش گنبدی حجیم از علوفه، برگها و ساقه‌ها است که آن را روی درختان یا درون بوته‌های انبوه و اغلب نزدیک به آب بنا می‌کند و درونش را با پر و مو و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً پنج تا شش و گاهی چهار تا هشت تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید، با ته رنگ آبی یا سبز، با خالها و لکه‌های خاکستری، خاکستری مایل به ارغوانی، ارغوانی مایل به سیاه و یا بنفش و به ابعاد ۱۵,۳ × ۲۲,۸ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۱ تا ۱۲ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۱ تا ۱۲ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان در حدود ۱۴ روز پس از آن توسط والدین تغذیه می‌شوند. معمولاً دو تا سه دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: جوجه‌آور معمول حاشیه تالابهای نواحی جنوب شرقی دریای خزر، ترکمن صحراء استپهای شرق تهران (پارک ملی خجیر) و نزدیک اهر در شمال آذربایجان است. همچنین جوجه‌آوری آن در ارتفاعات استان کرمان محتمل است. به صورت نیمه‌مهاجر و مهاجر در نواحی جنوب شرقی دریای خزر و همچنین استانهای خوزستان، فارس، هرمزگان، سیستان و بلوچستان و نواحی شمالی خلیج فارس و به صورت مهاجر بهاره و پاییزه از واحه‌های واقع در بخشهای شرقی و مرکزی کشور گزارش می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۲ تا ۱۳ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۹ تا ۲۰ سانتی‌متر است. گنجشکی کوچک جثه و رنگارنگتر از سایر گنجشکها است. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری تارک سر، پس سر و گونه‌های خاکستری تیره دارد. نوار ابرویی در جلوی چشمها سفید و در پشت آن نخودی است. همچنین نوار شاری سفید رنگی دارد که در دو طرف گردن به زردی می‌گراید. چانه و گلو سیاه و فاصله چشمها تا منقار نیز به همین رنگ دیده می‌شود. روتنه و شاهپرهاى سومین خرمایی همراه با رگه‌گه سیاه، پوشپرهاى کوچکتر روی بالها سیاه، پوشپرهاى میانی و بزرگتر بلوطی روشن و مابقی آن سیاه است. دمگاه و پوشپرهاى روی دم خاکستری تیره همراه با رگه‌گه سیاه و دم نیز سیاه و حاشیه پرهاى آن نخودی است. منقار سیاه و پاهای قهوه‌ای خاکستری دارد. در پاییز و در پروبال تازه روئیده، بدن بیشتر قهوه‌ای خاکی (نه خاکستری) به نظر می‌رسد، لکه سیاه چانه و گلو چندان مشخص نیست و منقار قهوه‌ای است. پرنده ماده بالغ تارک و پس سر و گونه‌های قهوه‌ای دارد. نوار ابرویی در جلوی چشمها مایل به سفید و در پشت آنها نخودی کم‌رنگ است. چانه و گلو سفید نخودی و رنگ مابقی بخشهای بدن شبیه به نرها ولی مات‌تر و روشنتر است. منقار نیز قهوه‌ای است. پرنده نابالغ شبیه به ماده بالغ است ولی روتنه خاکستری‌تر با رگه‌گه کمتر و بالها و دم قهوه‌ای‌تر دارد.

ویژگیهای زیستی: درختزارها، بوته‌زارها و گزستانهای حاشیه پیکره‌های آبی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای اجتماعی است و در طول سال در دسته‌های کوچک با یکدیگر به سر می‌برند. پروازی سبک و سریع دارد، در مسافتهای کوتاه به صورت موجی و در فواصل طولانی‌تر با بال‌زدنهای پی‌درپی و نوسانات شدیدتر جابه‌جا می‌شود. از بذرهاى گیاهان تغذیه می‌کند و آنها را روی زمین جستجو می‌کند همچنین روی برگهای بوته‌ها و درختانی نظیر بید و گز به جستجو و صید حشرات می‌پردازد. جوجه‌آوری از اوایل فروردین و با تشکیل کلنیهای کوچک در درختزارهای حاشیه پیکره‌های آبی آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش گنبدی بزرگ از شاخه‌ها و برگهای درخت گز است که آن را روی درختان بنا می‌کند و درونش را با پر، مو و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش و به ندرت هفت تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید یا مایل به نخودی، با خالها یا لکه‌های قهوه‌ای مایل به بنفش و به ابعاد ۱۳،۲ × ۱۸،۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها نه تا ۱۶ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۱ تا ۱۳ روز طول می‌کشد. معمولاً دو تا سه دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: زیرگونه *P.m. mesopotamicus* با رنگ عمومی تیره‌تر، روتنه قهوه‌ای و شکم سفید، مقیم اراضی پست استانهای خوزستان و بوشهر است و تا نواحی شرقی رودخانه مارون نیز دیده می‌شود. زیرگونه *P.m. yatii* با روتنه زیتونی و زیرتنه زرد و به تعداد بسیار اندک مقیم حاشیه نواحی تالابی حوضه سیستان است.

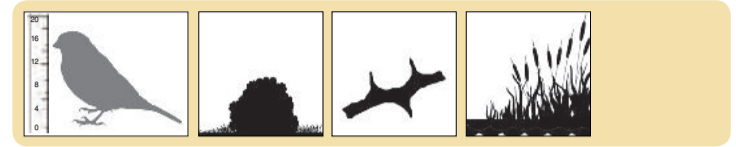
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

گنجشک رودخانه‌ای *Passer moabiticus*

Dead Sea Sparrow

ترکی: چای لاخ سرچه سی، کردی: چوله که چومان

Morphological characteristics: 12-13 cm length and 19-20 cm wingspan. A small sparrow, more colourful than most others. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult breeding male shows dark grey crown, nape, and cheek; fore-supercilium white and rear supercilium buff. Moustachial stripe whitish, becoming yellow at side of neck; chin, throat, and lore black. Upperparts and tertials rufous with black streaks; lesser upper wing-coverts black, median and greater coverts bright chestnut, and rest of wing as well as tail black with buff-grey outer fringes. Rump and upper tail-coverts dark grey streaked with black. Breast, flanks, and vent grey; belly and under tail-coverts greyish white. Bill black, legs grey-brown. Fresh plumage in autumn tinged brown (not grey), black bib less conspicuous, and bill brown. Adult female shows brown crown, nape, and cheek, whitish fore-supercilium and pale buff rear supercilium. Chin and throat buff-white and rest of plumage like male, but paler and duller; bill brown. Juvenile like female but upperparts greyer with less sharply defined streaks and wing and tail browner.

Biological characteristics: Prefers woodland and scrub along rivers, brooks, and irrigation canals in open dry country. Gregarious, seen in small flocks throughout year. Flight undulating over short distances, more fluctuating and with whirring wing-beats in longer flights. Feeds mainly on seeds taken from ground or insects from leaves of tamarisk and willow. Breeding starts late March, nesting in small colonies nearby source of water. Monogamous. Nest a large domed structure of twigs and tamarisk leaves, lined with feathers, hair, and plant down, built in scrub or in tangled trees. Usual clutch 4-6, rarely 7, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, white or buffish, with purplish brown spots and blotches, 18.9×13.2 mm in size. Eggs hatch after 9-16 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 11-13 days. Usually 2-3 clutches laid annually.

Distribution and abundance: The darker sub-species *mesopotamicus* with brown upperparts and white belly is a resident in the lowlands of Khuzestan and Bushehr to eastern Maroun River. The near-endemic pale sub-species *yatii*, with more olive upperparts and yellow underparts is restricted to wetlands and oases of the Sistan basin.

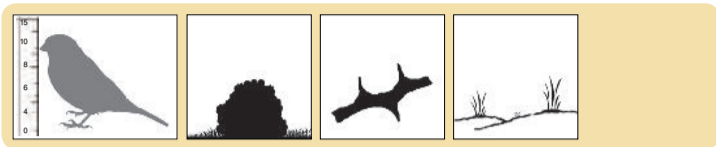
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Passer ammodendri گنجشک تاغی

Saxaul Sparrow

توکی: کتول سرچه سی، کردی: چوله که سه رهش

Morphological characteristics: 14-16 cm length and 21-23 cm wing-span. A large buff-coloured sparrow. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male shows black cap, central hindneck, and upper mantle and broad rufous supercilium grading to white near bill, bordered below by black lore and narrow stripe behind eye; cheek and side of neck pale grey or buffish, sharply set-off from neat black bib. Upperparts and upper wing-coverts pale sandy-grey, partly marked with black streaks *P. domesticus* but median coverts black with contrasting white bar on tip. Other wing feathers dark brown, cinnamon, or black, with buff or whitish tips and grey fringes. Tail brown, with paler outer feathers and feather-tips. Underparts whitish, tinged buff or grey on flanks; bill black. Female similar to female House Sparrow *P. domesticus* but has broad pale rufous supercilium, restricted narrow black streaks on upperparts, and uniform grey-buff flanks. Juvenile like female but streak on upperparts brown and indistinct and bill horn with yellow base.

Biological characteristics: Prefers scattered bush and woodland in sandy deserts, mainly near wells, oases, or along rivers and brooks; also found near cereal crops and human settlements in winter. Gregarious, congregating in small to large flocks outside breeding season, sometimes mixing with Tree Sparrow *P. montanus*, Spanish Sparrow *P. hispaniolensis*, and House Sparrow. Shy, mostly hiding among branches of trees or bush. Searches for food on ground or in trees, mostly feeding on seeds and insects (latter especially during breeding season). In areas with short water supply, flies long distances several times a day to drink. Breeding starts mid-April, nesting solitary or in small colonies, sometimes with other sparrows. Monogamous. Nest an untidy domed structure of grasses, rootlets, and other plant material, lined with feathers, fur, and plant down, located in tree-holes (especially old nests of White-winged Woodpecker *Dendrocopos leucopterus*) or in fissures or holes in earth bank, among rocks, in wall, or at base of nest of stork or birds-of-prey. Usual clutch 5-6, rarely 4-7, sub-elliptical and smooth eggs, white with greenish or bluish wash (usually one egg paler than others), with grey and rufous-grey spots, 20.3×14.2 mm in size. Usually two clutches laid annually.

Distribution and abundance: A few birds were collected by Zarudny in Pish Robot region on west bank of Harir Rud (eastern Khorasan). Recently two singing males found in woodland along Tajan river near Sarakhs (northeast Khorasan), and possibly a resident here in small numbers.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴ تا ۱۶ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۱ تا ۲۳ سانتی‌متر است. گنجشکی درشت‌جثه به رنگ نخودی است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ تارک سر سیاه دارد که تا پس سر و بخش بالایی روتنه ادامه می‌یابد. نوار نخودی مایل به نارنجی در دو طرف تارک سر دارد که تا پس گردن امتداد دارند و در نزدیکی منقار به رنگ سفید می‌گراید. همچنین نوار چشمی سیاه رنگی دارد که در جلوی چشمها پهن و در پشت آن در حد فاصل نوار نخودی تارک سر و گونه‌های خاکستری کمرنگ یا مایل به نخودی‌اش، به خط باریکی تبدیل می‌شود. گونه‌ها و دو طرف گردن خاکستری کمرنگ یا مایل به نخودی است که در تضاد با رنگ سیاه چانه، گلو و بخش بالایی سینه به خوبی به چشم می‌آید. روتنه خاکستری شنی و تا حدی همراه با رگه‌رگه سیاه است. پوشش‌های میانی روی بالها سیاه با نوک سفید و سایر پرهای آن قهوه‌ای تیره، دارچینی یا سیاه با نوک نخودی یا مایل به سفید و حاشیه‌ی خاکستری است. دم قهوه‌ای و پرهای حاشیه و نوک سایر پرهای آن روشن است. زیرتنه مایل به سفید و در پهلوها با ته رنگ نخودی یا خاکستری دیده می‌شود. منقار نیز سیاه است. پرنده ماده تا حدی شبیه به ماده «گنجشک خانگی» است ولی نوار ابرویی پهن به رنگ خرمایی کمرنگ دارد، رگه‌رگه روی روتنه باریک و محدود است، زیرتنه مایل به سفید و پهلوها یکدست نخودی خاکستری دیده می‌شود. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی رگه‌رگه روی روتنه قهوه‌ای است و منقار شاخی یا قاعده زرد دارد.

ویژگیهای زیستی: بوته‌زارهای واقع در بیابانهای ماسه‌ای و درختزارها، گزستانها و بوته‌زارهای نزدیک چله‌ها، رودخانه‌ها و واحه‌ها را ترجیح می‌دهد. در زمستان در اطراف مزارع غلات و مناطق مسکونی نیز یافت می‌شود. پرندهای اجتماعی است و در خارج از دوره جوجه‌آوری در دسته‌های کوچک و بزرگ، گاهی به طور مخلوط با «گنجشک درختی»، «گنجشک سینه سیاه» و «گنجشک خانگی» دیده می‌شود. خجالتی است و اغلب خود را در بین شاخ‌وبرگ درختان و بوته‌ها پنهان می‌کند. روی درختان و یا روی زمین به جستجوی غذا می‌پردازد و بیشتر از دانه‌ها و حشرات (به ویژه در دوره جوجه‌آوری) تغذیه می‌کند. در نواحی فاقد آب، روزانه چندین بار مسافتهای طولانی را برای نوشیدن آب طی می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین و به طور منزوی، گاهی در گروههای کوچک با افراد هم‌نوع یا سایر گنجشکها آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش گنبدی نامنظم از علوفه، ریشکها و سایر الیاف گیاهی با یک دهانه ورودی در کنار یا بالای آن است که آن را در سوراخ درختان (به ویژه در آشیانه قدیمی «دارکوب بال سفید»)، تلهای خاکی، شیبهای صخره‌ای، در ساختمانها و یا حتی در آشیانه‌های فعال یا متروک پرندگان شکاری بنا می‌کند و درونش را با پر، خز و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً پنج تا شش و به ندرت چهار یا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، به رنگ سفید با سایه مایل به آبی یا سبز (معمولاً یک تخم روشنتر از سایرین)، با خالهای خاکستری و خرمایی مایل به خاکستری و به ابعاد ۱۴,۲ × ۲۰,۳ میلی‌متر می‌گذارد. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد. اطلاعات بیشتری در خصوص جوجه‌آوری این پرنده در دست نیست.

پراکنش و فراوانی: «زارودنی» چند فرد از این پرنده را در منطقه پیش رباط در کرانه غربی هریرود در خراسان جمع‌آوری کرده است. به تازگی نیز نرهای آوازخوان در نزدیکی رودخانه تجن در حوالی سرخس مشاهده شده‌اند و احتمال دارد که به تعداد اندک مقیم درختزارهای امتداد این رود در کرانه‌های شمال شرقی خراسان باشد.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

1

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۲ تا ۱۲.۵ سانتی‌متر، طول بال در نرها ۶.۷ تا ۷ سانتی‌متر و در ماده‌ها ۶.۳ تا ۶.۵ سانتی‌متر است. گنجشکی کوچک‌جثه است و شباهت بسیار زیادی به «گنجشک خانگی» دارد ولی نسبت به آن جثه و منقار کوچکتر دارد. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر نوار بلوطی پشت چشمها قرمزتر از «گنجشک خانگی» است و بر خلاف آن لکه سیاه چانه و گلو تا سینه امتداد نمی‌یابد. در فاصله چشمها تا منقار نوار پهن سیاه رنگی دارد که در زیر چشمها به خط نازکی تبدیل می‌شود و گوشپرها خاکستری کم‌رنگ است. تارک سر و پس سر خاکستری است که تا بخش بالایی روتنه ادامه می‌یابد. بخش پایینی روتنه با ته رنگ بلوطی و حاشیه پوشپره‌های بزرگ و پوشپره‌های شاهپره‌های اولیه خرمایی بلوطی دیده می‌شود. زیرتنه سفید مایل به خاکستری است. منقار در تابستان سیاه و در سایر اوقات سال قهوه‌ای است. پرنده ماده از ماده «گنجشک خانگی» قابل تمایز نیست و فقط نوار ابرویی بهتر و روشنتری دارد و گوشپرها اندکی خاکستری‌تر به نظر می‌رسند. تارک سر، روتنه و دمگاه قهوه‌ای تیره همراه با رگه‌گه قهوه‌ای سیاه، زیرتنه سفید چرک و فاقد لکه سیاه در چانه و گلو است. پرنده نابالغ شبیه به ماده بالغ است ولی بالهای قهوه‌ای‌تر دارد و قاعده منقار زرد دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: وابسته به پیکره‌های آبی رودخانه‌ای است و اغلب توده‌های گز و آکاسیا آمیخته با علفهای بلند حاشیه رودخانه‌ها یا باتلاقها را ترجیح می‌دهد. پرنده‌ای اجتماعی است، بیشتر در دسته‌های کوچک به سر می‌برد و به صورت گروهی روی درختچه‌های خاردار و یا بوته‌های گز در حاشیه پیکره‌های آبی به استراحت شبانه می‌پردازند. گاهی نیز به طور مخلوط با «گنجشک خانگی» در مجاورت مناطق مسکونی مجاور رودخانه و توده‌های گز به تغذیه می‌پردازد. پروازی کوتاه با بال‌زدنهای سریع دارد و پس از طی چند متر مجدداً فرود می‌آید. در امتداد سواحل رودخانه‌ها، روی بوته‌ها و درختان به تغذیه از بذر علوفه، دانه‌های گیاهان و همچنین حشرات می‌پردازد. جوجه‌آوری از اواسط اسفند و با تشکیل کلنیهای کوچک آغاز می‌شود. آشیانه‌اش گنبدی بزرگ و نامرتب از سرشاخه‌های گز، علوفه و ریشکها با یک دهانه ورودی در بخش بالای آن است که آن را روی درختان گز و یا به صورت آویزان در انتهای شاخه‌های نازک بالای آب بنا می‌کند و درونش را با پر می‌پوشاند. معمولاً سه تا چهار تخم بیضی، صاف، به رنگ سفید، گاهی با ته رنگ مایل به سبز یا خاکستری، با خالها یا لکه‌های کوچک خاکستری، آبی خاکستری، خاکستری مایل به سبز، سیاه، قهوه‌ای یا قهوه‌ای مایل به بنفش و به ابعاد ۱۳.۱ × ۱۷.۸ میلی‌متر می‌گذارد. اطلاعات بیشتری در خصوص جوجه‌آوری این پرنده در دست نیست. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: به صورت کمیاب و محلی، مقیم نواحی جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

گنجشک بلوچی *Passer pyrrhonotus*

Sind Jungle Sparrow

ترکی: بلوچ سرچه سی، کردی: چوله‌که بلوچی

Morphological characteristics: 12-12.5 cm length, wing length 6.7-7 cm in males and 6.3-6.5 cm in females. A small sparrow very similar to House Sparrow *P. domesticus*, but smaller, especially bill. Sexes dissimilar with no seasonal variation. In adult male, chestnut band above eyes redder than House Sparrow, but black patch on chin and throat not extend to breast. Broad black loreal streak narrowing to a line under eyes and ear-coverts pale grey. Crown and nape grey, lower upperparts tinged with chestnut, and fringes of greater coverts and primary coverts chestnut-rufous; underparts greyish white. Bill black in summer, brown in rest of year. Female almost inseparable from female of House Sparrow, only distinguished by broader and paler supercilium and greyer ear-coverts; crown, upperparts, and rump dark brown with black-brown streaks, underparts off-white, and black patch on chin and throat absent. Juvenile like female but wing browner and bill-base yellow.

Biological characteristics: Restricted to riverside habitats, mostly occurring in tamarisk and acacia scrub and tall grass along rivers and in other wetlands. Gregarious, mostly in small flocks, roosting in groups in thorn scrub or partly flooded tamarisks, sometimes mixing with House Sparrow when feeding. Flight short with whirring wing-beats, usually over short distance. Feeds on seeds of grasses and other plants and insects. Breeding starts early March, nesting in small colonies. Nest an untidy domed structure of tamarisk twigs, grasses, and roots, lined with feathers, with an entrance on top, built in tangled tamarisks or hanging on twigs above water. Usual clutch 3-4 sub-elliptical and smooth white eggs, sometimes with greenish or greyish tinge, spotted and finely blotched grey, blue-grey, green-grey, black, brown, or purple-brown, 17.8×13.1 mm in size. Usually two clutches laid annually. No more data available on breeding.

Distribution and abundance: A scarce and local resident in southeast Sistan-Baluchestan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

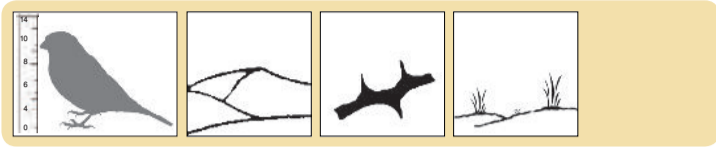

2

Passer simplex گنجشک کویری

Desert Sparrow

ترکی: چول سرچه سی، کردی: چوله که بیابانی

Morphological characteristics: 13-14.5 cm length and 22-25 cm wing-span. A small grey- and sandy-coloured sparrow with relatively large head, short bulbous bill, and long tail. Sexes similar, male with some seasonal variation. Breeding male shows grey crown, nape, and upperparts. Cheek and ear-coverts white, broad black loreal stripe encircles eye, forming mask. Bib black, rest of underparts dull white. Median coverts creamy, forming a conspicuous wing-bar. Buff-white tips to greater coverts and pink-buff edges to primaries and secondaries create a light patch, visible when wings folded or extended. Base of greater coverts and primary coverts dark grey to black, creating narrow V-shaped band. Rump and upper tail-coverts cream-white. Bill black in breeding season, legs light pink to grey-brown. In winter, grey of upperparts tinged vinous-brown, bill horn-coloured with paler base to lower mandible, and bib mixed white. Adult female like male but black of mask, bib, and wing slightly browner, also with uniform sandy brown head and upperparts and buff-white underparts; upper mandible blackish in breeding season, lower mandible lighter, becoming wholly light at other times. Juvenile has ill-defined grey-brown mask and bib.

Biological characteristics: Prefers scrub and short trees in temporarily damp lowlands in sandy semi-desert, oases, and ravines with scattered low bushes. Gregarious, gathering in small or large flocks outside breeding season, sometimes along with other sparrows. Flight light and fast, typical of sparrows. Feeds on plant material and some animal food like insect larvae and pupae and spiders. Breeding starts late March in small colonies. Probably monogamous. Nest a domed structure of twigs, stems, grasses, and other plant material, lined with plant down, grasses, and feathers, built in fissures and cavities in buildings, on palm trees or forks, usually with an entrance at side. Usual clutch 2-5, seldom up to 6, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, white with spots and blotches of brown and purple-grey, 19.2x13.5 mm in size. Eggs hatch after 12-13 days. Chicks, altricial and nidicolous, leave nest in 12-14 days, independent shortly after. Usually two clutches laid annually.

Distribution and abundance: Distribution not known for certain. Observed by Zarudny in small numbers in southern Khorasan in early May, and considered to be breeding due to similarities of habitat with breeding habitats in Turkmenistan. There have been no records since then.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۳ تا ۱۴٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۲ تا ۲۵ سانتی‌متر است. گنجشکی کوچک جثه به رنگ خاکستری و خاکی با سر به نسبت بزرگ، منقار کوتاه، قوی و ضخیم و دم بلند است. نر و ماده هم‌شکل و فقط پرنده نر دارای تغییرات فصلی است. پرنده نر تارک سر، پس گردن و روتنه خاکستری دارد. گونه‌ها و گوشپرها سفید و نوار چشمی پهن و سیاه رنگی دارد که به شکل نقاب کوچکی از قاعده منقار شروع و تا پشت چشمها امتداد می‌یابد. چانه، گلو و سینه سیاه و مابقی زیرتنه سفید مات است. پوشپرها میانی روی بالها کرم رنگ و تشکیل نوار بالی مشخصی می‌دهند. همچنین رنگ سفید نخودی نوک پوشپرها بزرگ روی بالها و حاشیه نخودی شاهپرها اولیه و ثانویه، لکه روشن مشخصی ایجاد می‌کنند که در زمان بسته و یا گسترده بودن بالها به خوبی نمایان است. دمگاه و پوشپرها روی دم نیز سفید کرم است. پرها دم خاکستری تیره و حاشیه بیرونی پرها کناری آن سفید دیده می‌شود. منقار در دوره جوجه‌آوری سیاه و پاهای صورتی روشن تا قهوه‌ای خاکستری است. در خارج از این دوره، روتنه قهوه‌ای خاکی دیده می‌شود، منقار شاخی رنگ و قاعده نیم‌نوک پایینی روشنتر است و گلو و سینه سیاه و سفید می‌شود. پرنده ماده شبیه به نر است ولی نقاب سیاه صورت، لکه سیاه چانه، گلو و سینه و همچنین بالها قهوه‌ای تر دیده می‌شود، سر و روتنه یکدست قهوه‌ای خاکی دارد، زیرتنه سفید خاکی است و نیم‌نوک بالا در دوره جوجه‌آوری مایل به سیاه و نیم‌نوک پایین روشنتر و در سایر اوقات سال کاملاً روشن است. در پرنده نابالغ نقاب صورت و لکه چانه، گلو و سینه قهوه‌ای خاکستری است.

ویژگیهای زیستی: بوته‌زارها و درختزارهای کوتاه در اراضی پست مرطوب واقع در نواحی نیمه‌بیابانی، واحه‌ها و همچنین مسیلهایی با بوته‌های کوتاه و پراکنده را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای اجتماعی است و در خارج از دوره جوجه‌آوری در دسته‌های کوچک و بزرگ، گاهی نیز به صورت مخلوط با سایر گنجشکها دیده می‌شود. پروازی سبک و سریع شبیه به سایر گنجشکها دارد. از مواد گیاهی و تا حدی جانوری نظیر لارو و شفیره حشرات و عنکبوتها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل فروردین و با تشکیل کلنیهای کوچک آغاز می‌شود. احتمالاً تک همسر است و آشیانه‌اش گنبدی از شاخه‌ها و ساقه‌ها، علوفه و سایر الیاف گیاهی است که آن را در شکافها و حفره‌های موجود در شکاف ساختمانها یا مکانهای مشابه، بالای درختان نخل و یا در محل انشعاب شاخه‌های کوچک سایر درختان بنا می‌کند و درونش را با الیاف نرم گیاهی، علوفه و پر می‌پوشاند و اغلب یک دهانه ورودی در کنار آن برایش تعبیه می‌کند. معمولاً دو تا پنج و به ندرت تا شش تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید، با خالها و لکه‌های قهوه‌ای و خاکستری مایل به بنفش و به ابعاد ۱۳٫۵x۱۹٫۲ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً تخمها ۱۲ تا ۱۳ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عربان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۲ تا ۱۴ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و کمی پس از آن مستقل می‌شوند. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: وضعیت این پرنده در کشور مشخص نیست. «زارودنی» این پرنده را به تعداد اندک در اواسط اردیبهشت در شرق قائن در خراسان ثبت کرد و به دلیل تشابه زیستگاهی (تاغزار) با زیستگاههای جوجه‌آوری این پرنده در ترکمنستان، آن را احتمالاً جوجه‌آور این منطقه از کشور گزارش کرد. از آن پس، گزارشی از مشاهده این پرنده در دست نیست.

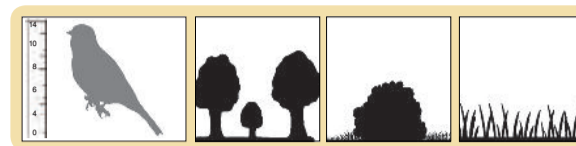
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

گنجشک گلو زرد *Petronia xanthocollis*

Chestnut-shouldered Petronia

توکی: ساری بویون سرچه، کردی: چوله که گهردن زهره

Morphological characteristics: 13-14.5 cm length and 23-27 cm wing-span. A rather small and slim sparrow, grey-brown in colour, with rather small head, superficially resembling female House Sparrow *Passer domesticus* but with unstreaked upperparts and slender conical bill. Sexes dissimilar with little seasonal variation. Adult male shows grey-brown head, upperparts, and breast. Lore dark grey; bill black during breeding season. Underparts almost white with rather inconspicuous yellow patch on lower throat. Lesser coverts chestnut, creating a bright wing patch in flight. White tips of median and greater coverts form double wing-bar. Tail dark brown and legs dark grey. Non-breeding male shows pale pinkish brown bill and pale brown legs. Female rather similar to non-breeding male, with grey-brown upperparts and off-white underparts; chestnut wing patch and yellow throat patch absent. Juvenile paler than adult, wing-bar buff and less conspicuous, yellow throat patch absent, bill pale flesh, and legs pale grey.

Biological characteristics: Prefers open dry forests, oases, bushland, orchards, palm groves, and cultivated fields. Gregarious, seen in small flocks throughout year. Flight light, with dipping undulations; gait recalls finches. Forages mostly on trees for insects and plant material during breeding season, but more on ground in rest of year, searching for vegetable food, especially seeds and nuts. Breeding starts mid-April. Monogamous. Nest a large untidy cup of grasses, leaves, and other plant material, lined with feathers, hair, and wool, built in crown of palm, tree cavity, or building. Usual clutch 4-5 sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, white with green or bluish tinge, finely potted and blotched dark brown, olive-brown, purplish, or greyish, 18.5×13.3 mm in size. Chicks altricial and nidicolous. No more data available on breeding.

Distribution and abundance: A summer visitor to southern lowlands and oases in central deserts, occurring commonly in Khuzestan, Bushehr, Hormozgan, Fars, Kerman, and Sistan-Baluchestan, and less commonly north to Qasre-Shirin in Kermanshah and Tabas area in central deserts; winters in southern and eastern Sistan-Baluchestan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

1

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۳ تا ۱۴٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۳ تا ۲۷ سانتی‌متر است. گنجشکی به نسبت کوچک‌جثه با بدن کشیده به رنگ قهوه‌ای مایل به خاکستری و سر به نسبت کوچک است و تا حدی شبیه به ماده «گنجشک خانگی» به نظر می‌رسد ولی به واسطه روتنه فاقد رگه‌رگه و همچنین منقار باریک و مخروطی شکل به آسانی از آن قابل تشخیص است. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ سر، روتنه و سینه قهوه‌ای خاکستری دارد. فاصله چشمها تا منقار خاکستری تیره و منقار باریک و مخروطی شکل است که در دوره جوجه‌آوری به رنگ سیاه دیده می‌شود. زیرتنه تقریباً سفید و لکه زرد رنگی در بخش پایینی گلو دارد. پوشش‌های کوچک روی بالها بلوطی رنگ است و لکه مشخصی را در زمان پرواز ایجاد می‌کنند. همچنین نوک پوشش‌های میانی و بزرگتر روی بالها سفید هستند و دو نوار بالی سفید تشکیل می‌دهند. دم نیز قهوه‌ای تیره و پاها خاکستری تیره است. در خارج از این دوره، منقار به قهوه‌ای کمرنگ مایل به صورتی و پاها به قهوه‌ای روشن می‌گراید. پرنده ماده تا حدی شبیه به نر در خارج از دوره جوجه‌آوری است، روتنه قهوه‌ای خاکستری و زیرتنه سفید چرک دارد و لکه بلوطی روی بالها و لکه زرد زیر گلو دیده نمی‌شود. پرنده نابالغ کمرنگتر از بالغها است، نوار بالی نخودی کمرنگ و تا حدی نامشخص است، لکه زرد زیر گلو دیده نمی‌شود و منقار گوشتی کمرنگ و پاهای خاکستری کمرنگ دارد.

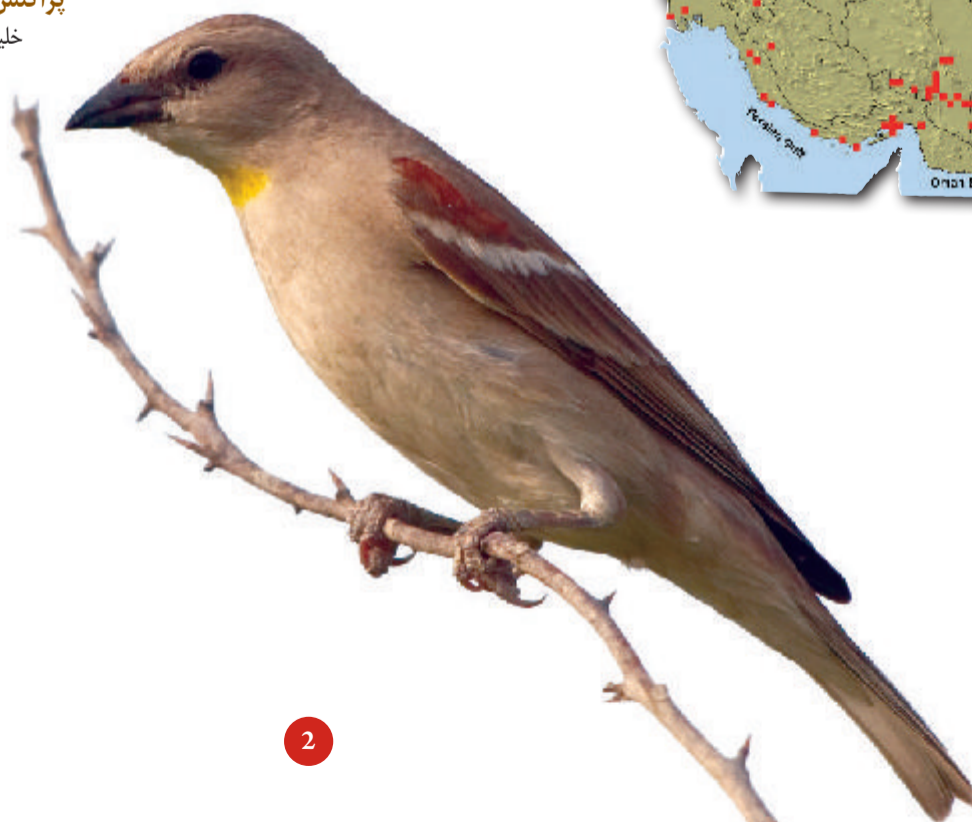
ویژگیهای زیستی: در جنگلهای خشک و باز، واحه‌ها، بیشه‌زارها، بوته‌زارها، باغها، نخلستانها و کشتزارها به سر می‌برد. پرنده‌ای اجتماعی است و در اغلب اوقات سال در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. پروازی سبک با فرودهای موجی شکل دارد و شبیه سهره‌ها راه می‌رود. در دوره جوجه‌آوری بیشتر روی درختان به جستجو و تغذیه از حشرات و مواد گیاهی می‌پردازد و در سایر اوقات سال اغلب از مواد گیاهی به ویژه بذرها و دانه‌های گیاهان روی زمین تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین و با تشکیل قلمرو در کشتزارها و اطراف سکونتگاههای انسانی آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای بزرگ و نامنظم از علوفه، برگها و سایر الیاف گیاهی است که آن را در تاج پوشش درختان نخل، سوراخ تنه درختان و یا ساختمانها بنا می‌کند و درونش را با پر، مو و پشم می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید با ته رنگ مایل به سبز یا مایل به آبی، با خالها و لکه‌های کوچک قهوه‌ای تیره، زیتونی قهوه‌ای، مایل به ارغوانی یا خاکستری و به ابعاد ۱۳٫۳ × ۱۸٫۵ میلی‌متر می‌گذارد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. اطلاعات بیشتری در خصوص جوجه‌آوری این پرنده در دست نیست.

پراکنش و فراوانی: تابستان‌گذران اراضی پست حاشیه

خلیج فارس و دریای عمان و همچنین بصورت معمول در استانهای خوزستان، هرمزگان، فارس، کرمان و سیستان و بلوچستان و به تعداد کمتر به سوی شمال تا منطقه قصر شیرین در استان کرمانشاه و طبرستان در کویر مرکزی ایران است. همچنین در جنوب و شرق استان سیستان و بلوچستان زمستان‌گذرانی می‌کند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت

شده جهانی و ملی قرار ندارد.

2

Morphological characteristics: 15-17 cm length and 28-32 cm wing-span. A bulky sparrow with long wings, long, strong, and thick bill, and short tail. Sexes similar with no seasonal variation. Adult shows grey-brown median crown stripe, broad dark brown stripe on side of crown, and broad buff-white supercilium. Ear-coverts dark, chin and upper throat buff-white, and lower throat yellow. Mantle and scapulars dark brown with buff-white at margins, creating dark-and-light linear pattern. Back and rump grey to buff, upperwing dark brown, and underwing creamy. Tail dark brown, with pale buff feather-fringes and white bars along tip. Underparts streaked brown on buff-white ground. Bill pale brown, pinkish on base of lower mandible; legs light brown-yellow. Juvenile paler than adults, wholly dark brown on crown; yellow throat patch absent.

Biological characteristics: Prefers barren stony and rocky flats and slopes, gorges, ravines, walls of loam or porous rock, boulder scree, and ruins. Mostly seen in medium to large flocks throughout year, especially outside breeding season. Flight more powerful and faster than other sparrows, able to make fluent ascent of cliff faces; runs fast and hops easily on rocky ground. Feeds mostly on invertebrates during breeding season, more on berries in autumn, and plant seeds at other times. Breeding starts mid-April, nests solitary or in small scattered colonies. Usually polygamous (one male and two females). Nest a cup or domed structure of stems and rootlets, lined with feathers, fur, and plant down, built in rock fissures and cavities, hole in trees, walls, or old buildings, or in old nest of swallows. Usual clutch 5-6, sometimes 4-8, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, white or greenish white, spotted and blotched brown, dark brown, or grey, 21.6x15.4 mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chicks altricial and nidicolous, leave nest in 18-19 days, independent in 30 days. Usually two clutches laid annually.

Distribution and abundance: A common breeding bird in mountainous areas, but absent in Sistan-Baluchestan. Mainly a summer visitor to breeding areas in northern Iran and western Zagros, descending to lower elevations in autumn and winter in western foothills of Zagros, along south slope of the Alborz, and in northern Khorasan. Breeding populations in southern Zagros and Kerman highlands mainly sedentary, although some individuals move to lower elevations in central Fars in winter.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

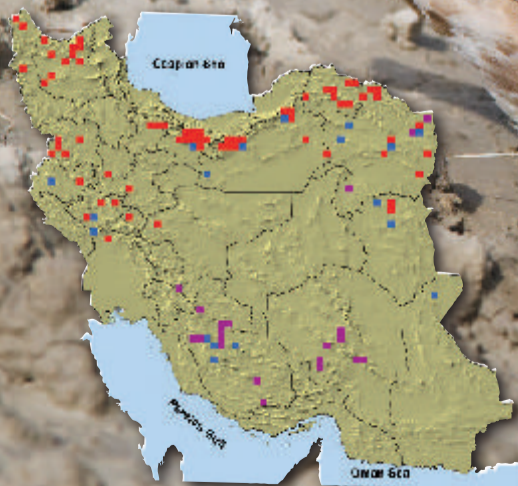
ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۵ تا ۱۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۸ تا ۳۲ سانتی‌متر است. گنجشکی پرچنه با بالهای بلند، منقار دراز، قوی و ضخیم و دم کوتاه است. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ وسط تارک سر نوار قهوه‌ای مایل به خاکستری و در دو طرف آن نوارهای قهوه‌ای تیره دارد که در کناره‌ها به نوار ابرویی پهن به رنگ سفید نخودی محدود می‌شوند. گوشپرها تیره، چانه و بخش بالایی گلو سفید نخودی و پایین گلو زرد است. بخش بالایی روتنه و شانه قهوه‌ای تیره است و به واسطه حاشیه سفید نخودی پرها، نوارهای تیره و روشن واضحی در روتنه دیده می‌شود. بخش پایینی روتنه و دمگاه قهوه‌ای نخودی تا خاکستری، روی بالها قهوه‌ای تیره و زیر بالها کرم رنگ است. دم قهوه‌ای تیره، حاشیه آن روشن و نوارهای سفید رنگی در انتهای آن دیده می‌شود. زیرتنه سفید نخودی همراه با رگه‌گه قهوه‌ای دارد. منقار قهوه‌ای کمرنگ، قاعده نیم‌نوک پایین مایل به صورتی و پاها نیز زرد مایل به قهوه‌ای روشن است. پرنده نابالغ کمرنگتر از بالغها است و تارک سر یکدست قهوه‌ای تیره و فاقد نوارهای تیره و روشن است. همچنین فاقد لکه زرد رنگ در گلو است.

ویژگیهای زیستی: دشتهای سنگلاخی، مسیله‌ها، دامنه‌های سنگی و صخره‌ای، دره‌های تنگ صخره‌ای، صخره‌ها و بیرون‌زدگیهای سنگی با خلل و فرج فراوان و همچنین دیواره‌هایی با خاک لومی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در اغلب اوقات سال به ویژه در خارج از دوره جوجه‌آوری در دسته‌های متوسط تا بزرگ دیده می‌شود. پروازی قویتر و سریعتر از سایر گنجشکها دارد و قادر است تا به خوبی در بین دیواره‌های عمودی صخره‌ها پرواز کند. همچنین به سرعت و چابکی بین سنگها می‌دود و جست‌وخیز می‌کند. در طول دوره جوجه‌آوری بیشتر از بی‌مه‌رها، در پایین اغلب از میوه‌های سته و در سایر اوقات سال از بذرها و گیاهان تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین و به شکل منزوی یا با تشکیل کلنیهای کوچک و پراکنده در مناطق کوهستانی باز، دشتهای خشک، مناطق صخره‌ای و کشتزارهای باز آغاز می‌شود. بیشتر چند همسر (یک نر با دو ماده) است و آشیانه‌اش کاسه یا گنبدی از ساقه‌ها و ریشکها است که آن را در حفره‌ها و شکافهای صخره‌ها، درختان، ساختمانهای قدیمی یا در دیوارها، گاهی در آشیانه قدیمی چلچله‌ها بنا می‌کند و درونش را با پر، پشم و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً پنج تا شش و گاهی چهار تا هشت تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید یا سفید مایل به سبز، با خالها و لکه‌های قهوه‌ای، قهوه‌ای تیره و یا خاکستری و به ابعاد ۱۵٫۴ × ۲۱٫۶ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عربان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۸ تا ۱۹ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و در حدود ۳۰ روزگی مستقل می‌شوند. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: جوجه‌آور معمول مناطق کوهستانی کشور به استثنای ارتفاعات استان سیستان و بلوچستان است. عمدتاً به صورت تابستان‌گذران در شمال کشور و غرب زاگرس به سر می‌برد و در پاییز و زمستان در امتداد دامنه‌های مناطق کوهستانی این نقاط دیده می‌شود. جمعیت‌های جوجه‌آور در جنوب زاگرس و ارتفاعات کرمان

اغلب مقیم هستند، اگرچه برخی افراد آن، زمستان را در نواحی کم‌ارتفاعتر مرکز استان فارس به سر می‌برند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

گنجشک خاکی *Carospiza brachydactyla*

Pale Rock Sparrow (Hill Sparrow)

ترکی: گوم سرچه سی، کردی: چوله که بۆر، لری: گالی

Morphological characteristics: 14.5-15.5 cm length and 27-30 cm wing-span. A medium-sized sparrow-like bird, largely plain grey-brown and featureless, apart from short swollen bill and white tail-tip. Sexes similar with no seasonal variation. Adult shows grey-brown head and upperparts, faint pale eye-ringing and ill-defined whitish supercilium. Wings dark grey-brown, tips of median and greater coverts grey-white, creating indistinct double wing-bar. Tail relatively short, black-brown with light margins, and white terminal bar visible in flight. Chin, throat, and underparts greyish white. Bill dark grey in breeding season and buff-grey in winter; legs brown-orange. Juvenile similar to adult but paler sandy-coloured above, bill pale pink with dusky tip, and legs greyish pink.

Biological characteristics: Prefers dry stony hillsides, slopes of barren or grassy valleys, and rocky semi-deserts with bushes and sparse tree cover; in winter mostly in open fields and cultivations, especially in cereal crops. Gregarious outside breeding season, congregating in small or large flocks when feeding and on wintering grounds. Usually roosts in shade of rocks and by wells and streams in heat of day. Flight light and finch-like, more fluent than Rock Sparrow *Petronia petronia*; runs fast and climbs stems agilely. Feeds mostly on insects in breeding season, more on plant material especially seeds and nuts at other times, searching for them on ground or among short vegetation. Breeding starts late April. Monogamous and territorial. Nest a cup of grasses, roots, sticks, and thorny stems, lined with hair and plant down, built in thorny bush or short tree, often not far from source of water. Usual clutch 4-5 sub-elliptical, smooth and glossy eggs, white with small black spots and dark blotches, 19.2x13.4 mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 16-18 days, independent in about 20-27 days.

Distribution and abundance: A common and widespread summer visitor, breeding in rocky areas with scattered bushes and *Zygophyllum* steppe in deserts. Also a common passage migrant in spring in central and south-eastern Iran, but seldom encountered on passage in autumn.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۴.۵ تا ۱۵.۵ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۷ تا ۳۰ سانتی متر است. گنجشکی متوسط جثه و قهوه‌ای خاکستری رنگ که به استثنای منقار کوتاه و ضخیمش و رنگ سفید انتهای دمش تقریباً نشانه خاصی برای شناسایی ندارد. نر و ماده هم شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ سر و روتنه قهوه‌ای خاکستری تا خاکستری، حلقه روشنی دور چشمها و نوار ابرویی مایل به سفید دارد. بالها قهوه‌ای خاکستری تیره هستند و به واسطه نوک سفید مایل به خاکستری پوشپه‌های بزرگتر و میانی، دو نوار بالی تقریباً نامشخص روی بالها دیده می‌شود. دم به نسبت کوتاه، به رنگ قهوه‌ای مایل به سیاه و دارای حاشیه روشن است و در پرواز لکه‌های سفید رنگی در نوک پرها آن نمایان است. چانه، گلو و زیرتنه سفید مایل به خاکستری دارد. منقار کوتاه و ضخیم، در دوره جوجه‌آوری خاکستری تیره و در زمستان خاکستری نخودی است. پاها نیز نارنجی مایل به قهوه‌ای دیده می‌شود. پرنده نابالغ تا حد زیادی شبیه به بالغها است ولی روتنه خاکی رنگتر به نظر می‌رسد و منقار صورتی کمرنگ با نوک تیره و پایهای صورتی مایل به خاکستری دارد.

ویژگیهای زیستی: اغلب در نواحی خشک دامنه‌های سنگی، دره‌های شیبدار فاقد پوشش گیاهی یا پوشیده از علفها، همچنین نواحی سنگلاخی نیمه‌بیابانی با بوته‌ها و درختان پراکنده را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و زمستانها بیشتر در مناطق باز و کشتزارها به ویژه مزارع غلات دیده می‌شود. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و در زمان تغذیه و در سرزمینهای زمستان‌گذرانی اغلب در دسته‌های کوچک و بزرگ به دور هم جمع می‌شوند. معمولاً در طول ساعت‌های گرم روز در سایه صخره‌های مجاور چشمه‌ها، چاهها و نهرها به استراحت می‌پردازد. پروازی سبکتر و روانتر از «گنجشک کوهی» دارد و قادر است تا مثل سهره‌ها حرکات چرخشی انجام دهد. همچنین به خوبی و با سرعت روی زمین می‌دود و با چابکی از ساقه‌ها بالا می‌رود. در دوره جوجه‌آوری بیشتر از حشرات و در سایر اوقات سال اغلب از مواد گیاهی به ویژه بذرها و دانه‌ها تغذیه می‌کند و آنها را روی زمین یا روی گیاهان کوتاه در نواحی شنی، سنگی و صخره‌ای یا اراضی مرزوعی جستجو می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و با تشکیل قلمرو در نواحی صخره‌ای کوهستانی خشک یا درختان پراکنده آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از علفه، ریشکها، ترکه‌ها و ساقه‌های خاردار است که آن را در بوته‌های خاردار یا روی درختان کوتاه و اغلب نزدیک به آب بنا می‌کند و درونش را با مو و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ سفید، با خاله‌های کوچک سیاه رنگ و لکه‌های پراکنده تیره و به ابعاد ۱۳.۴ × ۱۹.۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۶ تا ۱۸ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و در حدود ۲۰ تا ۲۷ روزگی مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: تابستان‌گذران معمول و جوجه‌آور نواحی کوهستانی و تپه‌های صخره‌ای با پوشش بوته‌ای پراکنده و همچنین قیچزارهای نواحی بیابانی کشور است. همچنین به صورت مهاجر بهاره معمول در مرکز و جنوب شرقی کشور حضور می‌یابد ولی در پاییز به ندرت دیده می‌شود. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

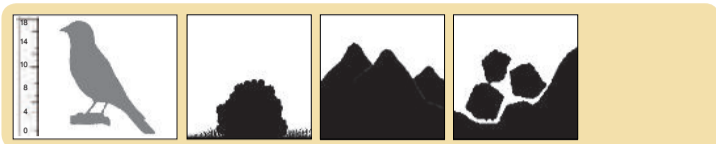

2

گنجشک برفی *Montifringilla nivalis*

White-winged Snowfinch (Eurasian Snowfinch)

ترکی: آلا سرچه، کردی: چۆله که به فری

Morphological characteristics: 16.5-19 cm length and 34-38 cm wing-span. A large montane passerine with strong conical bill and large white patches on wing and on long tail. Sexes greatly similar with little seasonal variation. Adult breeding male shows grey-brown head, face, and neck, dark lore, black chin and throat forming bib, and dark brown upperparts. Wings white, with black primaries and black carpal patch. Folded wings show large white panel bordered black below. Upper tail-coverts black. Tail white with black central feathers and narrow feather-tips, underparts white. Bill black when breeding, turning orange with black tip in winter. Female similar to male but slightly duller; black patch on chin and throat smaller, and black of wings and tail browner. Bill brown-yellow with black tip. Juvenile with brown crown and nape, black patch on chin and throat absent, and 4 central tail-feathers (not 2) black-brown.

Biological characteristics: Prefers bare mountains above tree-line, breeding on stony and rocky alpine slopes, plateaus, and passes, flying for food to grassy scree, snow-fields, and the feet of glaciers; in winter sometimes also near cowsheds, ski resorts, mountain cabins, and other man-made structures. Gregarious outside breeding season, various family groups congregating into large flocks. Flight fast and strong, undulating over long distances. Feeds on insects and spiders in spring and summer, wholly on seeds and fruits in rest of year. Breeding starts late April, nests solitary or in small neighbourhood groups. Monogamous. Nest a cup of grass, leaves, moss, and feathers, lined with hair, feathers, and wool, built in rock fissure and crevice, rodent burrows, or in walls. Usual clutch 4-5, seldom 6-7, sub-elliptical smooth and slightly glossy white eggs, 23.4×16.9 mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chicks, slightly downy and altricial, leave nest and follow parents after 20-21 days. Sometimes two clutches laid annually.

Distribution and abundance: A locally common resident at 2500-4000 m from mountains of Alborz to Kopet Dagh and from Kordestan through Zagros to Kerman highlands, descending to lower elevations in severe winters.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۶٫۵ تا ۱۹ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۴ تا ۳۸ سانتی‌متر است. گنجشکی کوهزی و درشت‌جثه با منقار قوی و مخروطی شکل است که خاله‌های سفیدی روی بالها و دم بلندش دارد. نر و ماده تا حد زیادی هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری سر، صورت و گردن قهوه‌ای خاکستری دارد. فاصله چشمها تا منقار تیره، چانه و گلو سیاه و روتنه قهوه‌ای شکلاتی است. بالها سفید و شاهپره‌های اولیه سیاه هستند و لکه سیاهی در قسمت میج بالها دارد. روی بالها در زمان بسته بودن لکه سفید بزرگی به چشم می‌آید که در زیر به نوار سیاهی محدود می‌شود. پوشش‌های روی دم سیاه، دم سفید ولی پرهای میانی و نوک سایر پرهای آن سیاه هستند. زیرتنه نیز سفید است. منقار در دوره جوجه‌آوری سیاه و در زمستان به نارنجی با نوک سیاه می‌گراید. پرنده ماده تا حد زیادی شبیه به نر است ولی رنگ بدن اندکی مات‌تر به نظر می‌رسد، لکه سیاه چانه و گلو کوچکتر است و بالها و دم قهوه‌ای‌تر دیده می‌شود. همچنین منقار زرد مایل به قهوه‌ای با نوک سیاه دارد. پرنده نابالغ تارک سر و پس سر قهوه‌ای دارد، فاقد لکه سیاه در چانه و گلو است و چهار پر میانی دم (نه دو پر) قهوه‌ای مایل به سیاه هستند.

ویژگیهای زیستی: واریزه‌های سنگی و نواحی صخره‌ای پر شیب کوهستانی بالاتر از خط رویش درختان همراه با پوشش بوته‌ای و لکه‌های علفی، جایی که شکافهای مناسب در سنگها و صخره‌ها در دسترس باشد را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. گاهی نیز در اطراف آغلها، پناهگاهها و کلبه‌های کوهستانی دیده می‌شود. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و معمولاً اعضای خانواده‌های مختلف به یکدیگر ملحق شده و دسته‌های بزرگی تشکیل می‌دهند. پروازی سریع و قوی و در مسافت‌های طولانی موجی شکل دارد. در بهار و تابستان از حشرات و عنکبوتها و در سایر اوقات سال به طور کامل از بذرها و دانه‌های گیاهان تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و به شکل منزوی و یا در مجاورت جفت‌های دیگر با تشکیل گروه‌های کوچک آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از علفه، برگها و خزه‌ها است که آن را در سوراخها و شکافهای صخره‌ها، لانه پستانداران و یا در دیوار ساختمانها بنا می‌کند و درونش را با مو، پر و پشم می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و به ندرت شش تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، کمی صیقلی، به رنگ سفید و به ابعاد ۱۶٫۹ × ۲۳٫۴ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد تا حد کمی پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۲۰ تا ۲۱ روزگی آشیانه را ترک و والدین را تعقیب می‌کنند. گاهی دو دسته تخم در یک دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: به صورت محلی مقیم ارتفاعات ۲۵۰۰ تا ۴۰۰۰ متر در البرز، ارتفاعات کپهداغ در شمال خراسان و در امتداد زاگرس از استان کردستان تا ارتفاعات استان کرمان است و در زمستانهای سخت به ارتفاعات پایینتر مهاجرت می‌کنند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۹ تا ۲۲ سانتی متر و گستردگی بالها ۳۷ تا ۴۲ سانتی متر است. ساری متوسط جثه که از نظر اندازه و ساختار بدن شبیه «سار» است ولی به واسطه رنگ صورتی و سیاه بدن و کاکل بلند آویخته بر روتنه از آن متمایز می شود. نر و ماده هم شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه آوری سر، گردن و سینه سیاه با جلای بنفش دارد و دارای کاکل بلندی است که تا پس سرش آویزان است. روتنه، دمگاه، سینه، شکم و پهلوها صورتی کمرنگ است. بالها سیاه با جلای سبز و آبی ارغوانی، دم سیاه و پره های کلوآک، رانها و پوشپره های زیر دم نیز سیاه دیده می شود. منقار به نسبت کوتاه و ضخیم، به رنگ قرمز مایل به نارنجی و در قاعده سیاه و پاها نیز صورتی روشن هستند. در خارج از این دوره نوک پره های تارک سر، روتنه، گلو و سینه، قهوه ای خاکستری می شود و ظاهری مندرس به پرنده می دهد. همچنین منقار تیره و پاها گوشتی زرد دیده می شوند. پرنده ماده اندکی مات تر از نر است. پرنده نابالغ یکدست قهوه ای خاکی به نظر می رسد، دمگاه و زیرتنه مایل به خاکستری کمرنگ است و به این واسطه شباهت زیادی به نابالغ «سار» دارد ولی به واسطه منقار ضخیم تر و خمیده تر با قاعده زرد رنگ (نه سیاه) از آن متمایز می شود. همچنین پایهای نارنجی صورتی دارد.

ویژگیهای زیستی: نواحی استپی و نیمه بیابانی، دشتها و علفزارهای باز، اراضی مزروعی و نواحی سنگی و صخره ای باز در کوهستانها را به عنوان زیستگاه برمیگزیند. همچنین گاهی در باغها، پرچینها، خرابیها و نیزارها دیده می شود. پرنده ای اجتماعی است و در تمام طول سال در دسته های کوچک و بزرگ دیده می شود. پروازش شباهت زیادی به «سار» دارد و اغلب در ارتفاع متوسط تا پایین جابه جا می شود. در دوره جوجه آوری بیشتر از حشرات به ویژه ملخها، آخوندکها و موربانها و در سایر اوقات سال از انگور، توت و انجیر و همچنین دانه ها، میوه ها و شهد برخی گیاهان تغذیه می کند. گاهی نیز مارمولکهای کوچک را صید و استفاده می کند. جوجه آوری از اواسط اردیبهشت و با تشکیل کلنیهای بزرگ متشکل از صدها تا هزاران جفت در علفزارهای باز آغاز می شود. تک همسر است و آشیانه اش توده نامنظمی از علفه، برگها و ساقه ها است که آن را در حفره های موجود در صخره ها، خرابه ها، دیوارهای سنگی و یا در زمین بنا می کند و دورنش را با ریشکها، مو و پر می پوشاند. معمولاً پنج تا شش و به ندرت سه تا نه تخم بیضی، صاف، خیلی صیقلی، آبی روشن کمرنگ و به ابعاد ۲۱×۲۸٫۷ میلی متر می گذارد. تفریح تخمها ۱۶ تا ۱۸ روز به طول می انجامد. جوجه ها در بدو تولد تا حد کمی پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۲۴ روزگی آشیانه را ترک می کنند و کمی پس از آن مستقل می شوند. معمولاً یک و در صورت فراوانی حشرات به ویژه ملخها، دو دسته تخم در یک دوره جوجه آوری می گذارد.

پراکنش و فراوانی: به صورت محلی تابستان گذران نواحی شمالی خراسان، ترکمن صحرا در استان گلستان و آذربایجان است. همچنین به صورت مهاجر عبوری معمول در بهار و به تعداد اندک در پاییز در نواحی وسیعی به ویژه شمال و شرق و به ندرت در جنوب کشور دیده می شود. گزارشهایی از مشاهده تعداد انگشت شماری از این پرنده در اواخر اردیبهشت در زاهدان و هورمک در استان سیستان و بلوچستان و همچنین در اوایل شهریور در جزیره خارک در دست است.

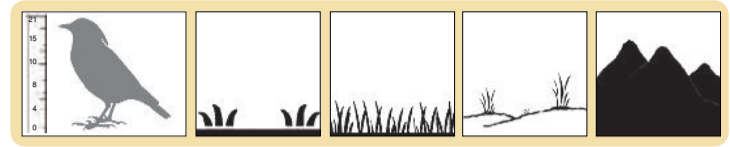
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده ایران قرار دارد و دارای ارزش

حفاظتی است.

سار صورتی *Sturnus roseus* Rose-coloured Starling (Rosy Starling)

تورکی: مراد قوشی، کردی: خه زایی، گیلانی: کشکرت سبته - کلاچ سبته، لری: تش ملیج

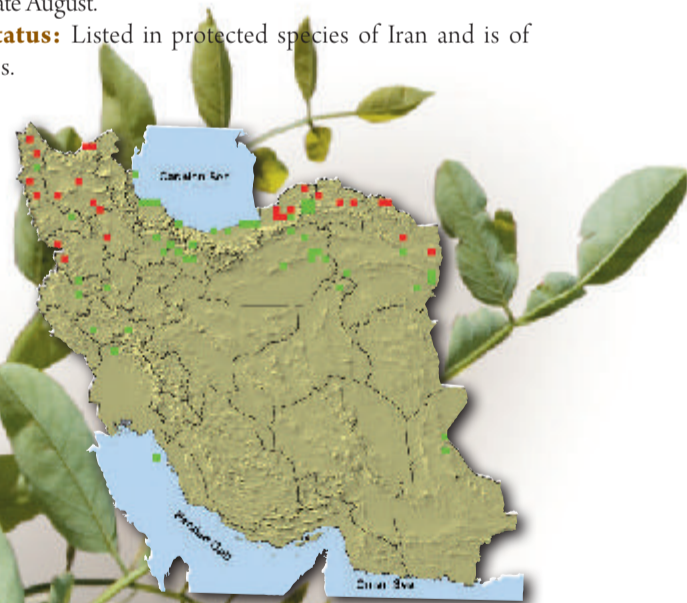

Morphological characteristics: 19-22 cm length and 37-42 cm wing-span. A medium-sized starling, rather similar to Common Starling *S. vulgaris* in build and size but with elongated feathers on crown, forming long crest and with more boldly coloured plumage. Sexes similar with little seasonal variation. Adult breeding bird with black head, neck, and breast with purple sheen and long drooping crest on nape. Upperparts, rump, chest, belly, and flanks pale pink. Wings black with green and purple-blue sheen, tail black, vent, thighs, and under tail-coverts also black. Bill relatively short and thick, orange-red with black base; legs pale pink. Non-breeding adult shows grey-brown feathers-tips on crown, throat, and chest, giving washed-out appearance. Also, bill black and legs fleshy yellow. Female slightly duller than male. Juvenile uniform sandy-brown with slightly paler greyish rump and underparts, closely resembling a pale juvenile Common Starling but with thicker and more curved bill which shows yellow base (black in Starling). Legs pink-orange.

Biological characteristics: Prefers steppes and semi-deserts, grassy plains, pastures, cultivated fields, open rocky and stony terrain; sometimes also in orchards, hedgerows, thorn scrub, and reed-beds. Gregarious, in small or very large groups throughout year. Flight similar to Common Starling, usually within lower airspace. Feeds mainly on insects in breeding season, especially locusts, grasshoppers, and termites; more on fruits like grapes, figs, and mulberries in autumn, also seeds and nectar. Breeding starts early May in colonies of hundreds or thousands of pairs. Monogamous. Nest an untidy mass of grass, leaves, and stems, lined with rootlets, hair, and feathers, located in hole in rock, among boulders, in ruins, or in loam walls. Usual clutch 5-6, rarely 3-9, sub-elliptical, smooth and very glossy eggs, pale blue, 28.7×21mm in size. Eggs hatch after 16-18 days. Chicks slightly downy and altricial, leave nest after about 24 days, independent soon after. Usually single-brooded, but may lay two clutches in years with abundant locusts.

Distribution and abundance: A locally common summer visitor to northern Khorasan, Turkman Steppes (Golestan) and Azarbaijan. Also a common and widespread passage migrant in spring, less common in autumn, in northern and eastern Iran, rather scarce in the south. Recorded in very small numbers in Zahedan and Hormak (Sistan-Baluchestan) in late May, and also on Khark Island in late August.

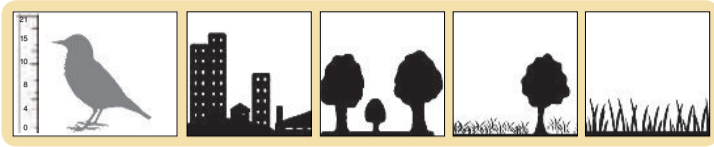
Conservation status: Listed in protected species of Iran and is of conservation values.

Sturnus vulgaris سار

Common Starling (European Starling)

ترکی: سغیر چین، کردی: سیروو، گیلانی: سیاه سیتنه، سیستان: سارک، لری: شیربغل

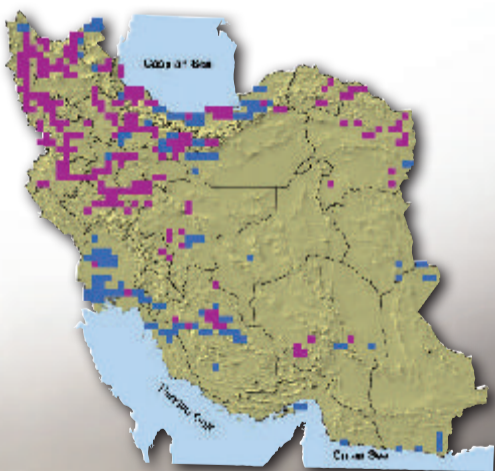

Morphological characteristics: 19-22 cm length and 37-42 cm wing-span. A medium-sized starling with black plumage, recalling Blackbird *Turdus merula* at distance, distinguished by smaller size, short tail, sharply pointed bill, and yellowish white spots on body. Sexes slightly dissimilar with some seasonal variation. Adult breeding male uniform glossy black, but colour of gloss depending on sub-species of which at least 4-5 occur in Iran; underwing black with narrow or broad pale fringes. Bill yellow with grey-blue base to lower mandible. Adult female like male, but less glossy, with pale brown spots bill yellow without blue base to lower mandible, black in winter. Juvenile darker brown above and pale brown below, chin and throat whitish, fringes of wing-and tail-feathers bright buff, and bill dull brown-grey. Sub-species *caucasicus* (Azarbaijan east to Gorgan) with dark underwing, glossy green head (including ear-coverts), purple hindneck, side of neck, and throat, green upperparts, and bluish purple underparts, *nobilior* in Khorasan with dark underwing, glossy purple head (including ear-coverts), purple hindneck, side of neck, and throat, green upperparts, and reddish purple underparts. In winter *poltaratskyi* is common, which has broad pale fringes on underwing, glossy green head, neck, and upperparts, and blue-green underparts; also *vulgaris* occurs (glossy green all over apart from purple hindneck, side of neck, and throat; underwing pale as *poltaratskyi*); *purpurascens* recorded in winter in northwest (similar to *caucasicus*, but ear-coverts green, contrasting with purple head). Sub-species breeding in Zagros east to Sistan not established; mostly near *caucasicus* but smaller in size than *caucasicus* from northwest Iran.

Biological characteristics: Inhabits open forests, woodlands, grasslands, farmlands, parklands, gardens, and orchards; avoids dense forests, deserts, and bare arid areas. Gregarious, seen in small or large flocks throughout year. Flight fast and rather undulating. Feeds on plant material, only animal food in breeding season. Breeding starts March, solitary or in scattered colonies. Monogamous or polygamous (one male and several females). Nest an untidy mass of leaves, stems, and plant down, lined with feathers and moss, built in hole in tree, rock, or building. Usual clutch 5-7, seldom 4-9, sub-elliptical smooth and slightly glossy eggs, light blue, 30.2x21.2 mm in size. Eggs hatch after 12-15 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 20-22 days, still fed by parents for a longer time.

Distribution and abundance: A widespread but only locally common breeding bird in northern and western Iran, south to Fars and Kerman highlands, east to northern Khorasan, in smaller numbers in northern Khuzestan and scarce in Sistan-Baluchestan. Also winters in large numbers throughout Iran, but scarce in Sistan-Baluchestan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۱۹ تا ۲۲ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۷ تا ۴۲ سانتی‌متر است. ساری متوسط‌جثه با بدن سیاه که از فاصله دور تا حدی شبیه به «توکای سیاه» به نظر می‌رسد ولی به واسطه جثه کوچکتر، بدن پوشیده از خالهای سفید مایل به نخودی، دم کوتاه و منقار زرد نوک‌تیز از آن متمایز می‌شود. نر و ماده تا حدی متفاوت و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری بدن سیاه براق با جلایی به رنگهای متفاوت (بر حسب چهار تا پنج زیرگونه موجود در کشور) دارد. زیر بالها سیاه و دارای حاشیه نازک یا پهن روشن است. منقار زرد رنگ و در قاعده نیم‌نوک پایین آبی خاکستری دیده می‌شود. پرنده ماده شبیه به نر است ولی رنگ سیاه بدن جلایی کمتری دارد و خالهای بدن قهوه‌ای کم‌رنگ است. منقار نیز زرد رنگ و فاقد لکه آبی در قاعده نیم‌نوک پایین است و در زمستان سیاه‌تر به نظر می‌رسد. پرنده نابالغ روتنه قهوه‌ای تیره‌تر و زیرتنه قهوه‌ای روشن‌تر دارد، چانه و گلو مایل به سفید است و حاشیه پره‌های بالها و دم، نخودی روشن و منقار خاکستری قهوه‌ای مات دیده می‌شود. در زیرگونه *S.v.caucasicus* در نوار شمالی کشور از آذربایجان تا گرگان در استان گلستان، سر، گوشپرها و روتنه جلایی سبز و زیرتنه جلایی ارغوانی مایل به آبی دارد. همچنین پس‌گردن، دو طرف آن و گلو ارغوانی دیده می‌شود و زیر بالها تیره است. در زیرگونه *S.v.nobilior* در خراسان، سر و گوشپرها با جلایی ارغوانی، روتنه با جلایی سبز و زیرتنه با جلایی ارغوانی مایل به قرمز به نظر می‌رسد و نظیر زیرگونه اول، پس‌گردن، دو طرف آن و گلو ارغوانی و زیر بالها تیره است. در زمستان زیرگونه *S.v.poltaratskyi* در نواحی وسیعی از کشور حضور می‌یابد و به واسطه حاشیه پهن پوشپه‌های زیر بالها و جلایی سبز سر، گردن و روتنه و جلایی سبز آبی زیرتنه قابل تشخیص است. همچنین زیرگونه *S.v.vulgaris* با جلایی ارغوانی در پس‌گردن، دو طرف آن و گلو، جلایی سبز در سراسر بدن و حاشیه روشن پوشپه‌های زیر بالها در زمستان در کشور دیده می‌شود. زیرگونه *S.v.purpurascens* در زمستان در شمال غرب کشور دیده می‌شود و شباهت زیادی به زیرگونه *S.v.caucasicus* دارد ولی به واسطه گوشپه‌های سبز رنگ که در تضاد با سر ارغوانی‌اش به خوبی نمایان است، از آن تفکیک می‌شود. زیرگونه جوجه‌آور در کوه‌های زاگرس تا استان سیستان و بلوچستان به درستی تعیین نشده است ولی شباهت زیادی به زیرگونه *S.v.caucasicus* دارد با این تفاوت که از اندازه بدن آن از جمعیت جوجه‌آور در شمال غرب کشور کوچکتر است.

ویژگیهای زیستی: جنگلهای باز، درختزارها، علفزارها، اراضی مزروعی، پارکها و باغها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از جنگلهای انبوه و یا نواحی خشک و بیابانی فاقد درخت پرهیز می‌کند. پرنده‌ای اجتماعی است و در تمام طول سال در دسته‌های کوچک و بزرگ دیده می‌شود. پروازی سریع و تا حدی موجی شکل دارد. از مواد گیاهی تغذیه می‌کند و فقط در طول دوره جوجه‌آوری از مواد جانوری استفاده می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین و با تشکیل کلنی، گاهی به صورت جفتهای منزوی در گستره وسیعی از زیستگاههایی که حفره‌هایی مناسب برای ساخت آشیانه داشته باشند، آغاز می‌شود. تک همسر و چند همسر (یک نر با چند ماده) است و آشیانه‌اش توده نامنظمی از برگها، ساقه‌ها و دیگر الیاف گیاهی است که آن را در حفره‌های موجود در درختها، صخره‌ها و ساختمانها بنا می‌کند و دورنش را با پر، پشم و خز می‌پوشاند. معمولاً پنج تا هفت و به ندرت چهار تا نه تخم بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، آبی روشن کم‌رنگ و به ابعاد ۲۱،۲x۳۰،۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۲۰ تا ۲۲ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان تا مدتی پس از آن والدین را تعقیب می‌کنند و توسط آنها تغذیه می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: در گستره وسیعی از نواحی شمالی و غربی کشور و به سمت جنوب تا استانهای فارس و ارتفاعات استان کرمان و همچنین شمال خراسان و به تعداد کمتر در شمال خوزستان و به صورت پراکنده و محدود در استان سیستان و بلوچستان جوجه‌آوری می‌کند. همچنین به تعداد فراوان در اغلب مناطق کشور و به تعداد محدود در استان سیستان و بلوچستان زمستان‌گذرانی می‌کند. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

می‌نا *Acridotheres tristis* Common Myna (Indian Myna)

ترکی: می‌نا قوشی، کردی: می‌نا

Morphological characteristics: 22-24 cm length and 33-36.5 cm wingspan. Slightly larger and bulkier than Common Starling *Sturnus vulgaris*; distinguished from other starlings by dark brown plumage, slaty-black head with bare yellow patch round eye, and rather strong yellow bill. Sexes similar with no seasonal variation. Adult with short, strong, and pointed yellow bill and orange-yellow bare patch round eye contrasting with dark head. Crown flat, slightly crested on front. Upperparts and rump vinous-brown, wings blackish with white base to primaries and greater coverts, forming prominent white wing-panel, noticeable from above and below. Tail black with white outer feathers, creating white patches (white base of central feathers rather inconspicuous). Underparts vinous-brown, under wing-coverts, vent, and under tail-coverts white, and legs yellow. Juvenile like adult, but plumage duller, slightly streaky below, and crown not crested.

Biological characteristics: Prefers orchards, farmlands, grasslands, and areas near villages and cities. Highly adaptable to wide range of habitats and food sources, thus quick in occupying new areas. Mostly solitary or in pairs; sometimes congregates into small flocks in ploughed fields to feed on insects. Habituated to humans, easily tamed, and with great ability to mimic sounds. Flight not very fast, with noticeable flapping action. Omnivorous, feeds on small vertebrates like frogs, lizards, and mice, also garbage and carrion. Breeding starts late April, with territories often established in proximity of other pairs. Monogamous; pair-bond life-long, but dead mate replaced. Nest a loose untidy mass of twigs and sticks, sometimes lined with leaves, feathers, and natural or artificial down, placed in natural or man-made hole or crevice in trees, dense vegetation, rocks, walls, or roofs. Usual clutch 4-5 oval or pear-shaped smooth eggs, blue to green-blue, 30x21.5 mm in size. Eggs hatch after 13-18 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 22-35 days, still fed by parents for a few more weeks. Usually three clutches laid annually.

Distribution and abundance: Originally a sedentary species restricted to south-eastern Sistan-Baluchestan in early 20th century, since then gradually spread west along coast, reaching western Homozgan by 2004. In recent years, feral populations, probably based on escaped birds, also occur in many other regions.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

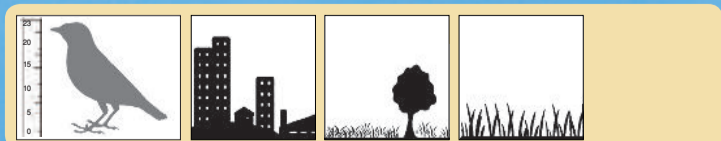

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۲ تا ۲۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۳ تا ۳۶٫۵ سانتی‌متر است. اندکی بزرگتر و پرچته‌تر از «سار» است و به واسطه بدن قهوه‌ای تیره، سر مایل به سیاه، پوست عریان و زرد رنگ دور چشمها و منقار به نسبت قوی و زرد رنگش از سایر سارها قابل تشخیص است. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ منقار کوتاه، قوی و نوک تیز به رنگ زرد و همچنین لکه پوستی عریان به رنگ زرد مایل به نارنجی در فاصله چشمها تا منقار، گونه‌ها و گوشپرها دارد که در سر تیره رنگش به خوبی نمایان است. تارک سر تخت و در قسمت جلو کمی کاکل‌دار به نظر می‌رسد. روتنه و دمگاه قهوه‌ای شرابی است. بالها مایل به سیاه و قاعده شاهپرها و اولیه و پوشپرها آن سفید است و تشکیل لکه سفید بزرگی می‌دهد که از رو و زیر بالها به خوبی دیده می‌شود. دم سیاه و پرهای آن در انتها سفید هستند و لکه‌های سفید رنگ مشخصی در دو طرف انتهای دم تشکیل می‌دهند (سفیدی انتهای پرهای مرکزی اغلب به چشم نمی‌آید). زیرتنه نیز قهوه‌ای شرابی، پوشپرها و زیر بالها، پرهای کلواک و پوشپرها و زیر دم سفید و پاها زرد هستند. پرنده نابالغ شبیه بالغها است ولی رنگ بدن مات‌تر است، زیرتنه کمی رگ‌رگه و تارک سر فاقد کاکل است.

ویژگیهای زیستی: در باغها، اراضی مزروعی، علفزارها و همچنین در اطراف مناطق مسکونی در روستاها و شهرها دیده می‌شود. توانایی زیادی در سازگاری با زیستگاههای مختلف و استفاده از منابع غذایی متنوع دارد و به این لحاظ به سرعت در مناطق جدید مستقر می‌شود. اغلب به تنهایی یا جفت دیده می‌شود. گاهی نیز برای صید حشرات در مزارع در حال شخم در دسته‌های کوچکی به دور هم جمع می‌شوند. از نزدیک شدن به انسان واهمه‌ای ندارد، به خوبی رام و دست‌آموز می‌شود و توانایی زیادی در تقلید صدا دارد. پروازش نه چندان سریع همراه با بال‌زدنهای پی‌درپی است. همه‌چیز خوار است و از مهره‌داران کوچک نظیر قورباغه‌ها، مارمولکها و موشها، همچنین زبانه‌ها و لاشه‌ها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و با تشکیل قلمروهای کوچک در شهرها و روستاها، همچنین بوته‌زارها و اراضی مزروعی آغاز می‌شود. تک همسر است و جفتها دائمی هستند ولی در صورت مرگ یکی از آنها، جفت دیگری جایگزین می‌شود. آشیانه، توده سستی از ساقه‌ها و شاخه‌ها است که آن را در شکافها و حفره‌های طبیعی و مصنوعی نظیر درختان، پوشش گیاهی انبوه، صخره‌ها، دیوارها یا زیر شیروانی سقفها بنا می‌کند و گاهی دورنش را با برگ، پر و سایر الیاف نرم طبیعی و مصنوعی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج تخم بیضی یا گلابی شکل، صاف، آبی تا آبی مایل به سبز و به ابعاد ۲۱٫۵ × ۳۰ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۸ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۲۲ تا ۳۵ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان تا چند هفته پس از آن توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند. معمولاً تا سه دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: در گذشته فقط مقیم نواحی جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان بوده است. به تدریج محدوده پراکنشش به سوی غرب تا استان هرمزگان گسترش یافت. در سالهای اخیر به عنوان یک پرنده زینتی سخنگو، به بسیاری از نقاط کشور منتقل و رهاسازی شده و در حال حاضر با زیستگاههای مختلف سازگار شده است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Oriolus oriolus پری شاهرخ

Eurasian Golden Oriole

ترکی: اجاره دار، کردی: هه نجیر خوزه

Morphological characteristics: 22-25 cm length and 44-47 cm wing-span. A relatively large bird, slightly larger than Common Starling *Sturnus vulgaris*, with yellow plumage (especially in males), long black wing and tail, and strong pinkish bill. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male with uniform bright yellow head, upperparts, and underparts, and black loreal patch. Wings black and greater upper wing-coverts tipped yellow, forming a yellow short wing-bar on base of primaries. Primaries and tertials tipped yellowish white, tail black with yellow tip to outer feathers, creating yellow patches on sides of tail (central tail-feathers also tipped yellow but not conspicuous). Bill dark pink, eyes reddish, and legs grey. Adult female and 2nd-year male have head, upperparts, rump, and flanks light green to green-yellow, remainder of underparts white with grey streaking; wing and tail dull black with green feather-fringes. Eyes and bill paler than in adult male. Some females might show yellow crown and rump and yellowish underparts. Juvenile like adult female but appearing scaly above due to yellow fringes to feathers on mantle, flight-feathers, and lesser upper wing-coverts. Underparts whiter and more heavily streaked, pale patches on primary-coverts and tail-tips smaller and whiter.

Biological characteristics: Arboreal, mostly occurring in dense crowns of broad-leaved trees in forests, groves, mature riverine woodland, parkland, and orchards, generally near water. Mostly solitary, congregating in small flocks in winter and on migration-stops, especially when feeding. Hard to see among leaves, but fluid call easily heard. Flight fast and strong, sometimes unstable with unequal wing-beats, sudden side-slips with wings spread, dives with wings closed, and upward-curving ascent into cover; flight undulating over long distances. Chiefly feeds on insect larvae, but mostly on berries and fruits in autumn and winter. Breeding starts early May. Monogamous and territorial. Nest a woven cup of long grass stems, tree bark, and wool, lined with wool, hair, and plant down, hanging between branches of tree-fork. Usual clutch 3-4, seldom 6, sub-elliptical smooth and glossy eggs, white, pink-tinged cream, with scattered black spots, 30.8x21.3 mm in size. Eggs hatch after 14-15 days. Chicks downy and altricial. Fledging period 14-15 days. Usually 1-2 clutches laid annually.

Distribution and abundance: A common summer visitor to northern Iran from Azarbaijan east to northern Khorasan, locally up to 2000 m, south to southern slopes of Alborz, also in western Zagros. Also a common and widespread passage migrant.

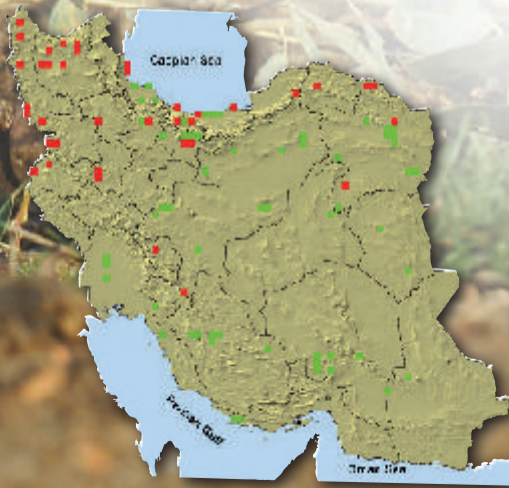
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۲ تا ۲۵ سانتی متر و گستردگی بالها ۴۴ تا ۴۷ سانتی متر است. پرنده‌ای به نسبت درشت‌جثه و اندکی بزرگتر از «سار» با بدن زرد رنگ (به ویژه در نرها) و منقار قوی صورتی رنگ است و بالها و دم بلند به رنگ سیاه دارد. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ سر، روتنه و زیرتنه یکدست زرد درخشان دارد. در فاصله چشمها تا منقار لکه سیاه مشخصی دیده می‌شود. بالها سیاه و نوک پوشش‌های بزرگ روی بالها زرد است که نوار بالی زرد رنگ کوتاهی در قاعده شاهپرهاى اولیه تشکیل می‌دهد. همچنین نوک شاهپرهاى اولیه و سومین سفید مایل به زرد است. دم نیز سیاه و پرهاى کناری آن در انتها زرد هستند که لکه‌های زرد رنگ مشخصی در دو طرف انتهای دم تشکیل می‌دهند (انتهای پرهاى میانی دم نیز زرد است ولی اغلب به چشم نمی‌آید). منقار صورتی تیره، چشمها مایل به قرمز و پاها خاکستری هستند. پرنده ماده بالغ و نرهای دو ساله، سر، روتنه، دمگاه و پهلوهای زرد مایل به سبز تا سبز روشن دارند. مابقی زیرتنه سفید همراه با رگه‌رگه خاکستری است و بالها و دم سیاه مات و حاشیه پرهاى آنها سبز رنگ دیده می‌شود. چشمها و منقار نیز کمرنگتر از نرها به نظر می‌رسد. گاهی در برخی ماده‌ها، تارک سر و دمگاه زرد و زیرتنه تا حد زیادی مایل به زرد است. پرنده نابالغ شبیه ماده است ولی به واسطه حاشیه زرد رنگ پرهاى روتنه، شاهپرهاى پرواز و پوشش‌های کوچک روی بالها، ظاهری فلس مانند دارد. زیرتنه سفیدتر و رگه‌رگه بیشتری دارد، لکه‌های کمرنگی روی پوشش‌های شاهپرهاى اولیه دیده می‌شود و نوک پرهاى دم سفیدتر و کوچکتر است.

ویژگیهای زیستی: درختزی است و اغلب در جنگلهای پهن برگ خزان کننده با تاج پوشش انبوه، درختزارهای دارای درختان بلند و مسن، درختزارهای حاشیه رودخانه‌ها، پارکها و باغهای میوه و اغلب نزدیک به آب به سر می‌برد. معمولاً به تنهایی دیده می‌شود ولی در زمستان، به ویژه در زمان تغذیه و در مکانهای تغذیه در حین مهاجرت، در دسته‌های کوچک به دور هم جمع می‌شوند. به دشواری در بین برگهای درختان قابل مشاهده است ولی به واسطه صدایش به آسانی می‌توان پی به حضورش برد. پروازی سریع و قدرتمند، گاهی ناپایدار دارد که با بال‌زدنهای نابرابر، سر خوردن به طرفین با بالهای باز، غوص رفتن با بالهای بسته و صعود کردن در مسیری منحنی به سوی تاج پوشش درختان همراه است. همچنین در مسیرهای طولانی پروازی موجی شکل دارد. بیشتر از لارو حشرات و در پاییز و زمستان اغلب از میوه‌ها به ویژه میوه‌های سته تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای بافته شده از ساقه‌های بلند علوفه، پوسته درختان و پشم است که آن را در محل انشعاب شاخه‌های افقی به صورت آویزان بنا می‌کند، لبه‌های آشیانه را به دو شاخه مربوطه متصل می‌کند و درون آن را با پشم و مو و سایر الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً سه تا چهار و به ندرت شش تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ سفید، کرم یا با ته رنگ صورتی، با لکه‌های درشت به رنگ سیاه و به ابعاد ۲۱,۳ × ۳۰,۸ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۴ تا ۱۵ روز طول می‌کشد. معمولاً یک تا دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: تابستان‌گذران معمول نواحی شمال خراسان، نواحی جنوبی دریای خزر، دامنه‌های جنوبی البرز مرکزی و نواحی شمال غرب کشور است و در غرب زاگرس نیز دیده می‌شود. همچنین به صورت مهاجر عبوری در نواحی وسیعی از کشور دیده می‌شود. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Family: Oriolidae

خانواده: پری شاهرخ

Order: Passeriformes

راسته: گنجشک‌شکالان

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۹,۵ تا ۳۱ سانتی‌متر و طول بالها ۱۳ تا ۱۴,۷ سانتی‌متر است. پرنده‌ای یکدست سیاه با دم خیلی بلند و دو شاخه است. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ بدن و پروبال یکدست سیاه براق دارد. دم خیلی بلند و کاملاً دو شاخه به نظر می‌رسد ولی از اواخر تابستان پرهای کناری آن می‌ریزند و حالت دو شاخه خود را از دست می‌دهد. منقار و پاها نیز سیاه هستند. پرنده نابالغ بالها و دم کوتاهتر دارد، رنگ بدن مات‌تر و سیاه دودی به نظر می‌رسد و نوک پرهای شکم و پهلوها و همچنین حاشیه پوشش‌های زیر بالها سفید است.

ویژگیهای زیستی: در درختزارهای باز با درختان پراکنده پهن‌برگ خزان‌کننده، اراضی مزروعی و اطراف روستاها و حتی در شهرها دیده می‌شود. اغلب به تنهایی، گاهی جفت دیده می‌شود ولی در زمستان دسته‌های کوچکی تشکیل می‌دهند. گوشتخوار است و بیشتر از حشرات، گاهی از مارمولکها و پرنده‌گان کوچک و حتی خفاشهای کوچک تغذیه می‌کند. برای شکار طعمه روی شاخه‌های بدون برگ در بالاترین نقطه از درختان، سیمهای برق، حصارها و یا پشته‌های گلی در مزارع می‌نشینند و اطراف را برای یافتن حشرات زیر نظر می‌گیرد و به محض یافتن آنها، به چابکی و با پروازی سریع به طعمه مورد نظر بر روی زمین حمله می‌برد. گاهی نیز حشرات در حال پرواز را تعقیب و صید می‌کند و یا روی زمین به تعقیب و تغذیه از مورچه‌ها و موربانها اقدام می‌کند. همچنین برای صید حشرات در اطراف دامهای اهلی و یا حیوانات وحشی دیده می‌شود.

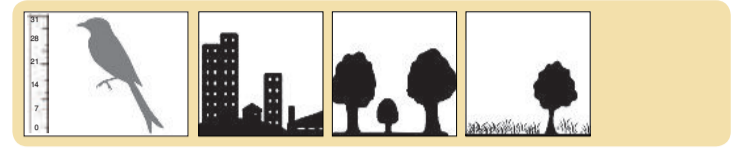
پراکنش و فراوانی: «زارودنی» در تابستان سال ۱۸۹۸ میلادی چهار تا پنج فرد از این گونه را از منطقه رود بمپور در جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان صید کرد و به نظر می‌رسید که احتمالاً به صورت محلی در این نقطه از کشور جوجه‌آوری می‌کردند. اخیراً به صورت سرگردان از جزایر کیش، قشم و فارور و شهر جاسک در استان هرمزگان گزارش شده است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرنده‌گان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

بوچانگا *Dicrurus macrocercus*

Black Drongo

ترکی: بوچانگالار

Morphological characteristics: 29.5-31 cm length and 13-14.7 cm wing-span. An all-black bird with long forked tail. Sexes similar with little seasonal variation. Adult with uniform glossy black plumage. Tail very long and distinctly forked, less so in late summer when outer feathers are moulted. Bill and legs black. Juvenile with duller plumage, more sooty-black, tips of feathers on belly and flank and fringes of under wing-coverts narrowly white; wings and tail shorter.

Biological characteristics: Inhabits open woodland with sparse broad-leaved trees, farmlands, and outskirts of villages, sometimes even cities. Mostly solitary, sometimes in pairs, forming small flocks in winter. Carnivorous, feeds mainly on insects, sometimes lizards, small birds, and even small bats. Looks for prey while perching on high branches, electric wires, fences, and mud wall barriers in farms, swooping down swiftly to ground when prey detected; sometimes catches insects in aerial pursuit, feeds on ants and termites on ground, or catches insects near livestock or wild animals.

Distribution and abundance: Zarudny observed on 4-5 August 1898 on Rud-e Bampur (Baluchestan), perhaps pointing to local breeding. No further records for over a century, but recently some vagrant individuals recorded in islands such as Qeshm and Farour and Jask city (Hormozgan).

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Morphological characteristics: 32-35 cm length and 52-58 cm wing-span. A small crow with striking pink-brown plumage, broad round-tipped wings, short and thick black bill, and long tail. Sexes similar with little seasonal variation. Adult shows white forehead, supercilium, and ear-coverts, contrasting with black cap and broad black stripe on lower cheek. Eyes bluish white. Upperparts vinous-pink with grey tinge, rump broadly white. Chin and throat white, underparts light vinous-pink with white under tail-coverts. Flight-feathers blackish, with white bases of secondaries showing as white wing-patch. Greater upper wing-coverts, primary coverts, and alulae glossy blue with black bars. Tail black, sometimes with blue-barred base. Bill black, legs fleshy-brown. Plumage greyer in autumn and winter. Juvenile greatly resembles adult.

Biological characteristics: Highly arboreal; prefers dense tree cover with rich undergrowth, especially oak, beech, and hornbeam woodlands. Not gregarious; pairs remain in large separate home ranges throughout year, but sometimes gather in small flocks. Easily located in dense forest by call. Noisy, especially when mobbing an intruder like owl, goshawk, or weasel. Feeds on invertebrates especially beetles and Lepidoptera larvae, fruit, nuts like acorn and hazelnut, and sometimes on small vertebrates and carrion. Breeding starts mid-April. Monogamous and territorial, pairs for life. Nest a cup of twigs and sticks, lined with mud, plant down, and hair, built in tree. Usual clutch 5-7, seldom 3-10, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, green, blue-green, olive, or pale olive-buff, spotted and blotched olive-green, buff, or greyish green, sometimes narrowly streaked black, 31.6x22.9 mm in size. Eggs hatch after 16-17 days. Chicks, altricial and nidicolous, leave nest in 19-20 days, independent soon after.

Distribution and abundance: A resident in forests of Kaleibar Mountains (northern Azarbaijan), Caspian forests from Gilan east to Golestan, and in Zagros oak forest from Kordestan and Kermanshan southeast to Fars. A local breeder in plantations and orchards in central Azarbaijan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۲ تا ۳۵ سانتی متر و گستردگی بالها ۵۲ تا ۵۸ سانتی متر است. زاغی کوچک جثه و خوشرنگ با بالهای پهن، منقار کوتاه و ضخیم و دم بلند است. نر و ماده همشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ جلو پیشانی، نوار ابرویی و گوشپره‌های سفید دارد که در تضاد با تارک سر و نوار شاری سیاه رنگش به خوبی نمایان است. چشمهای سفید مایل به آبی دارد. روتنه قهوه‌ای صورتی با ته رنگ خاکستری و دمگاه سفید است. چانه و گلو سفید، زیرتنه قهوه‌ای مایل به صورتی روشن و پوشپره‌های زیر دم سفید دیده می‌شود. شاهپره‌های اولیه مایل به سیاه، شاهپره‌های ثانویه نیز به همین رنگ و قاعده آنها سفید هستند که لکه سفیدی روی بالها تشکیل می‌دهند. همچنین پوشپره‌های بزرگتر روی بالها، پوشپره‌های اولیه و هرزبالها آبی براق همراه با رگه‌رگه سیاه است. دمگاه و پوشپره‌های روی دم سفید و دم سیاه دارد. منقار سیاه و پاها قهوه‌ای گوشتی دیده می‌شود. در پاییز و زمستان بدن خاکستری تر به نظر می‌رسد. پرنده نابالغ شباهت زیادی به بالغها دارد.

ویژگیهای زیستی: درختزی است و اغلب پوشش انبوهی از درختان با زیر اشکوب مترکم به ویژه در توده‌های بلوط، راش و ممرز دور افتاده را ترجیح می‌دهد. اجتماعی نیست و اغلب جفتها در طول سال در گستره خانگی مجزا به سر می‌برند. گاهی نیز در دسته‌های کوچک به دور هم جمع می‌شوند. به واسطه صدای منحصر به فردش می‌توان در نواحی انبوه جنگلی به حضورش پی برد. پر سروصدا است و صدای اوباشگری آنها به ویژه زمانی که یک «جغد»، «طرلان» یا «راسو» به گستره خانگی آنها وارد شود از فاصله دور به گوش می‌رسد. از بی‌مهرها به ویژه سوسکها و لارو پولکبالان، میوه‌ها، بذرها (به ویژه بلوط و فندق)، گاهی مهره‌داران کوچک و لاشه‌ها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. تک همسر است و جفتها دائمی هستند. آشیانه‌اش کاسه‌ای از ساقه‌ها و شاخه‌های درختان است که آن را روی درختان بنا می‌کند و درونش را با گل‌ولای، الیاف نرم گیاهی و مو می‌پوشاند. معمولاً پنج تا هفت و به ندرت سه تا ۱۰ تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، سبز، آبی سبز، زیتونی یا زیتونی نخودی کمرنگ، با خالها و لکه‌های زیتونی سبز، نخودی یا سبز مایل به خاکستری، گاهی با خطوط نازک سیاه رنگ و به ابعاد ۲۲,۹ × ۳۱,۶ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۶ تا ۱۷ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد عربان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۹ تا ۲۰ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و کمی پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: به صورت معمول مقیم جنگلهای خزری، جنگلهای کوههای کلیبر در آذربایجان شرقی و جنگلهای بلوط غرب زاگرس تا استان فارس است و در جنگلکاریها و باغهای نواحی مرکزی آذربایجان نیز جوجه‌آوری می‌کند. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۴۰ تا ۵۱ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۵۲ تا ۶۰ سانتی‌متر است. کلاغی متوسط‌جثه به رنگ سیاه و سفید و با دم دراز و آشنا برای عموم مردم است. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ سر، صورت، گردن، سینه و روتنه سیاه با جلای سبز، آبی و ارغوانی دارد. بالها گرد، کوتاه و سیاه رنگ با جلای آبی دیده می‌شود و به واسطه سفیدی عمده شاهپره‌های اولیه، لکه بزرگی روی آنها نمایان است. دم بلند و سیاه رنگ با جلای سبز است. شانه‌ها، بخش پایینی سینه و شکم سفید و پوشپره‌های زیر دم سیاه است. چشمها قهوه‌ای تیره و منقار و پاها سیاه هستند. پرنده نابالغ شبیه بالغها است ولی مات‌تر و دودی‌تر دیده می‌شود، پره‌های میانی دم کوتاه‌تر است و سیاهی نوک شاهپره‌های اولیه بهتر است.

ویژگیهای زیستی: در انواع درختزارهای باز یا متراکم پهن‌برگ و سوزنی‌برگ، باغها، پارکها، پرچینها و حواشی اراضی مزروعی که مکان مناسب برای تغذیه و آشیانه‌سازی فراهم باشد، به سر می‌برد. گاهی نیز در بوته‌زارهای کوتاه در نواحی نیمه‌بیابانی دیده می‌شود. پرنده‌ای اجتماعی است و در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب به صورت جفت یا در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. گاهی نیز جفتها پس از جوجه‌آوری همچنان در قلمرو خود باقی می‌مانند. بسیار باهوش و پر سروصدا است و به واسطه صدایش از فاصله دور می‌توان به حضورش پی برد. بر خلاف سایر کلاغها، پروازی نامنظم با بال‌زدنهای سریع دارد. در تغذیه بسیار فرصت‌طلب است و از طیف وسیعی از مواد غذایی شامل بی‌مهره‌ها به ویژه سوسکها، میوه‌ها و دانه‌های گیاهان، همچنین از انواع ذرات مواد آلی گیاهی و جانوری، زباله، لاشه و گاهی مهره‌داران کوچک تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای حجیم از ساقه‌ها و شاخه‌های درختان است که آن را روی درختان، بوته‌های خاردار و پرچینها بنا می‌کند و درونش را با گل‌ولای، الیاف نرم گیاهی و مو می‌پوشاند و اغلب با ساقه‌ها و شاخه‌ها، گنبدی بالای آشیانه درست می‌کند. معمولاً پنج تا هشت و به ندرت تا ۱۰ تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی کمرنگ تا آبی مایل به سبز و به ندرت زیتونی کمرنگ یا نخودی، با خالها و لکه‌های فراوان زیتونی قهوه‌ای و خاکستری و به ابعاد ۲۴ × ۳۴٫۷ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۱ تا ۲۲ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد عربیان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۲۲ تا ۲۸ روز به طول می‌انجامد.

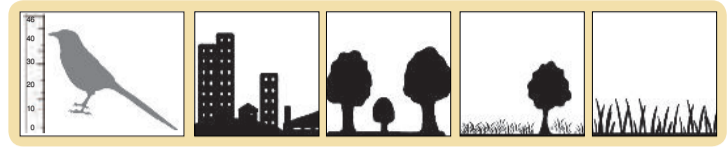
پراکنش و فراوانی: به فراوانی مقیم نواحی وسیعی از کشور است و در اغلب شهرها و روستاها در مجاورت انسان یافت می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

زاغی *Pica pica*

Eurasian Magpie (Black-billed Magpie)

توکی: قجله (ساغ ساغان)، کوردی: قشقه له، گیلانی: کشکشرت، لری: کلا فہراو

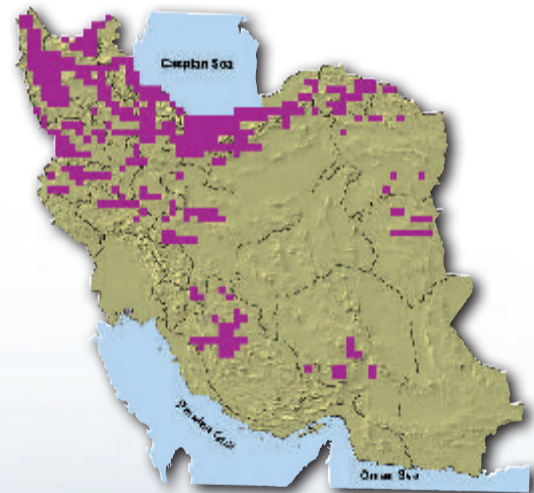

Morphological characteristics: 40-51 cm length and 52-60 cm wingspan. A familiar medium-sized crow, with boldly patterned black-and-white plumage and long tail. Sexes similar with no seasonal variation. Adult black, with head, face, breast, and upperparts with green, blue, and purple gloss. Wings rounded and short, glossed blue; primaries mostly white, forming a large panel on wing. Tail long with green gloss. Scapulars, lower breast, and belly white, under tail-coverts black. Eyes dark brown, bill and legs black. Juvenile like adult but black of body duller, almost sooty, central tail-feathers shorter, and black on tips of primaries broader.

Biological characteristics: Inhabits open or dense woodlands, groves, orchards, parklands, and fringes of farms, generally in or close to cultivated fields and usually favouring some tall trees but sometimes in quite low scrub in semi-desert. Gregarious, mostly seen in pairs or small flocks; pairs may remain in territory throughout year. Wary and noisy. Unlike other crows, flight uneven with fast wing-beats. An opportunistic feeder; feeds mostly on invertebrates especially beetles, fruit, and seeds, also on scraps of organic material, garbage, carrion, and sometimes small vertebrates. Breeding starts late March. Monogamous. Nest a bulky cup of twigs and sticks, lined with mud, plant down, and hair, mostly roofed with twigs and sticks, built high-up in trees or in dense thorny scrub and hedgerows. Usual clutch 5-8, rarely up to 10, sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale blue to greenish blue, rarely pale olive to buff, densely spotted and blotched olive-brown and grey, 34.7×24 mm in size. Eggs hatch after 21-22 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 22-28 days.

Distribution and abundance: A common and widespread resident occurring in most towns and villages.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Podoces pleskei زاغ بور

Pleske's Ground Jay

ترکی: قاچاغان قارقا، کردی: قشقه لئی

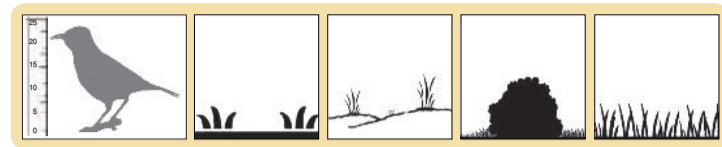

Morphological characteristics: 24-25 cm length and 11-13 cm wing length. A medium-sized crow, distinguished by deep pink-buff plumage and long, slender, and decurved bill. Sexes similar with no seasonal variation. Adult uniform pink-buff, with black elongate triangular throat-patch and black lore. Wings black, white double wing-bar distinct in flight. Tail black, grey-white legs relatively long with strong claws. Juvenile like adult, but general colour more sandy-buff and black throat-patch absent.

Biological characteristics: Prefers steppes, vast open bushlands in deserts or semi-deserts, especially *Zygophyllum* plains and seasonal riverbeds covered with *Atraphaxis* bushes; avoids dense vegetation, highlands, and rocky regions. Solitary or in pairs outside breeding season. Very shy and vigilant, difficult to flush. Flight short and low above ground with quick wing-beats, landing involves running. Walks well, able to run fast over long distances. Mostly perches on bushes, jumps to the ground when alarmed and moves away while running or flying low above ground. Omnivorous; feeds on insects, especially larvae, small lizards, seeds, and nuts. Breeding starts mid-February. Monogamous; breeds solitarily but territoriality not observed. Nest a small cup of twigs and sticks, lined with mud, wool and hair (from goats, sheep, and camels), built on *Zygophyllum eurypterum* or *Ephedra intermedia* bushes, or in dense *Atraphaxis spinosa*, and rarely on tamarisk shrubs. Usual clutch 3-4, sometimes 2-5 and rarely 1 or 6, sub-elliptical to short sub-elliptical, smooth, slightly glossy eggs, light olive to creamy, densely spotted and blotched olive-brown, 35.3x20.5 mm in size. Eggs hatch after 18-22 days. Chicks, altricial and nidicolous, leave nest in 12-17 days, still remaining on nearby branches and bushes, fed by parents for another 45-60 days.

Distribution and abundance: Occurs in Iran and have not been reported from other regions yet. A fairly common resident in central desert basins mostly in *Zygophyllum* steppe. The southernmost record is from the Khash area in Sistan-Baluchestan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۴ تا ۲۵ سانتی متر و طول بالها ۱۱ تا ۱۳ سانتی متر است. زاغی متوسط جثه که به واسطه رنگ نخودی صورتی بدن و منقار دراز و باریک و اندکی خمیده رو به پایین از سایر اعضای این خانواده به آسانی قابل تشخیص است. نر و ماده هم شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ بدن یکدست نخودی صورتی است و لکه سیاه بزرگی در بالای سینه و لکه کوچکی به همین رنگ در فاصله چشمها تا منقار دارد. بالها سیاه و دو نوار بالی سفید روی بالها دارد که در پرواز به خوبی به چشم می آید. دم نیز سیاه است. پاها به نسبت دراز، پنجهها قوی و به رنگ سفید خاکستری دیده می شود. پرنده نابالغ تا حد زیادی شبیه به بالغها است ولی رنگ بدن بیشتر نخودی خاکی به نظر می رسد و فاقد لکه سیاه روی سینه است.

ویژگیهای زیستی: استپها و بوتهزارهای باز و وسیع نواحی بیابانی و نیمه بیابانی به ویژه قیچزارهای ماسه‌ای و بستر رودهای فصلی با بوته‌های بزرگ «کاروان کش» (*Atraphaxis spinosa*) را به عنوان زیستگاه برمیگزیند و از پوشش گیاهی متراکم و مرتفع و نواحی سنگی و صخره‌ای پرهیز می کند. در خارج از دوره جوجه‌آوری به تنهایی، گاهی جفت دیده می شود. بسیار خجالتی، محتاط و زیرک است و به زحمت می توان آن را وادار به پرواز کرد. پروازش کوتاه و در ارتفاع پایین با بال‌زدنهای سریع همراه است و برای فرود به نحوی ماهرانه پرواز را به دویدنی سریع بر سطح زمین تبدیل می کند. به خوبی راه می رود و به سرعت در مسافتهای طولانی می دود. اغلب روی بوته‌های کوتاه می نشیند و به محض احساس خطر به پای بوته روی زمین می جهد و در حالی که به نظر می رسد همچنان در پای بوته حضور دارد، با چالاکي و با پروازی سریع نزدیک به سطح زمین و یا با دویدن از راه آبکندهای بین بوته‌ها دور می شود. همه چیز خوار است و از حشرات به ویژه لارو آنها، مارمولکهای کوچک و بزرگ و دانه گیاهان در دسترس تغذیه می کند. جوجه‌آوری از اواخر بهمن و به صورت منزوی آغاز می شود ولی رفتار قلمروطلبانه مشخصی دیده نمی شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای کوچک از ساقه‌ها و شاخه‌های بوته‌های اطراف است که آن را روی بوته‌های «قیچ» (*Zygophyllum eurypterum*) و «ارمک» (*Ephedra intermedia*) و یا درون بوته‌های انبوه «کاروان کش» و به ندرت روی درختچه‌های «گر» (*Tamarix sp.*) کوتاه بنا می کند و درونش را با گل و لای و پشم و موی بز، گوسفند و شتر می پوشاند. معمولاً سه تا چهار، گاهی دو تا پنج و به ندرت یک یا شش تخم نیمه بیضی تا نیمه بیضی کوتاه، صاف تا حدی صیقلی، به رنگ کرم تا زیتونی بسیار کم رنگ، با خالها و لکه‌های قهوه‌ای زیتونی فراوان و به ابعاد ۲۰.۵ × ۳۵.۳ میلی متر می گذارد. تفریح تخمها ۱۸ تا ۲۲ روز به طول می انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۲ تا ۱۷ روزگی آشیانه را ترک و بر روی سرشاخه‌های همان بوته یا در پای بوته‌های اطراف باقی می ماند ولی همچنان در حدود ۴۵ تا ۶۰ روز پس از آن توسط والدین تغذیه می شوند.

پراکنش و فراوانی: پراکنش این گونه مختص ایران است و تاکنون از خارج مرزهای کشور گزارش نشده است. مقیم به نسبت معمول در حوضه کویر مرکزی و اغلب قیچزارهای این مناطق است. جنوبی‌ترین نقطه مشاهده شده از این پرنده منطقه خاش در استان سیستان و بلوچستان است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

